МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра господарського права і процесу

О.О. Квасніцька

Господарське процесуальне право

Методичні вказівки
для самостійної роботи здобувачів вищої освіти
усіх форм навчання
в галузі знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право»

2021

УДК 346.91(073)
К323

Рекомендовані до друку
рішенням навчально-методичної ради університету
(протокол № 2 від 25 жовтня 2019 року).

Авторка:

Квасніцька Ольга Олексіївна – к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права і процесу НУ «ОЮА»;

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова **Степанова Тетяна Валеріївна;**

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кібербезпеки
Національного університету «Одеська юридична академія»
Василенко Микола Дмитрович.

Квасніцька О.О.

К323 Господарське процесуальне право: методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів вищої освіти усіх форм в галузі знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право» / О.О. Квасніцька. [Електронне видання]. Одеса: НУ «ОЮА», 2021. 179 с.

Методичні вказівки підготовлено з урахуванням положень чинного законодавства України, судової практики та міжнародного регулювання в обсязі, необхідному для повного й глибокого оволодіння студентами курсу «Господарське процесуальне право».

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра права в Національному університеті «Одеська юридична академія» галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право»

© О.О. Квасніцька

Ми з вами обрали професію,
яка співзвучна зі словом «юстиція»,
а юстиція означає справедливість

професор І. Г. Побірченко

ВСТУП

В умовах ринкових перетворень та інтеграції України в Європейський економічний простір одним із найголовніших постає питання належного захисту економічних прав суб'єктів господарювання та учасників господарських правовідносин. Невипадково певних перетворень та вдосконалень дістали основи судочинства нашої держави.

Судова реформа, що розпочалась у 2016 році, стала найбільш масштабною в історії незалежної України, адже охопила внесення змін до Конституції та утворення кількох нових інституцій. Однак реформа не звершена та 11 червня 2021 року була прийнята Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки завданням якої є удосконалення законодавства України про судоустрій, статус суддів та судочинство у взаємозв'язку та взаємодії з іншими інститутами правосуддя для практичного утвердження принципу верховенства права, ефективного і справедливого судочинства, зміцнення функціональних основ організації судової влади відповідно до стандартів захисту прав людини та цінностей, визначених Конституцією України та міжнародно-правовими зобов'язаннями України.

Актуальним завданням дисципліни господарського процесуального права є визначення форм, способів та юридичних засобів захисту прав та інтересів учасників господарських правовідносин, стадій господарського процесу, видів та етапів проваджень, специфіки діяльності господарського суду щодо здійснення правосуддя

Процесуальні норми, які регулюють порядок розгляду і вирішення судами господарських справ та виконання судових рішень складають господарське процесуальне право. Дана галузь має своїм призначенням встановлення порядку і процедури вирішення судами економічних, корпоративних спорів та справ пов'язаних з

відновленням платоспроможності боржника та визнання їх банкрутами. Зазначена процесуальна галузь попри схожість із цивільним, адміністративним процесуальним правом, відрізняється особливістю правовідносин в економічній сфері, їх суб'єктним складом і застосовуваними нормами права.

Господарське процесуальне законодавство регулює порядок захисту прав і інтересів суб'єктів господарювання та інших учасників у господарських правовідносинах. Отже, господарський процес служить реалізації норм господарського права і норм інших галузей, що регулюють діяльність, пов'язану з господарськими правовідносинами.

Господарське процесуальне право - це одна з провідних галузей права та як навчальна дисципліна вивчає, перш за все, чинне господарське процесуальне законодавство, його норми й інститути, концепції, правові погляди, історичні факти з проблем господарського судочинства накопичені правовою наукою.

Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р., є кодифікованим актом покликаним врегулювати господарсько-процесуальні відносини, що є предметом регулювання господарським процесуальним правом. Здійснюючи реформування як матеріального, так і процесуального законодавства, було прийнято Кодекс України з процедур банкрутства, який є джерелом господарського процесуального права та забезпечує регулювання судових процедур банкрутства та процесуальних правовідносин у справах про банкрутство, що становлять предмет регулювання даної галузі..

Таким чином, господарське процесуальне законодавство «переживає» новий етап якісних змін, що вплине на теоретичне підґрунтя господарського процесуального права, як самостійної галузі права, навчальної дисципліни, так і науки. Тому опанування положень господарського процесуального законодавства є необхідним, що й обумовлює актуальність навчальної дисципліни «Господарське процесуальне право» для вивчення студентами предмета, системи, інститутів, принципів, форм, стадій, особливостей провадження даної галузі права.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Господарське процесуальне право» студенти повинні опанувати:

знаннями: щодо предмета, принципів, джерел, методів господарського процесуального права та ознак господарських процесуальних правовідносин; основних понять і категорій, які стосуються даної дисципліни (господарське судочинство, господарський процес тощо); стану проблем юрисдикції справ господарським судам; основних положень інституту підсудності;

правового статусу учасників господарських процесуальних правовідносин; основних характеристик форм господарського процесу (позовного та провадження справ про банкрутство та ін.), їх відмінностей; механізму застосування запобіжних заходів, засобів забезпечення позовних вимог; специфіки апеляційного, касаційного провадження, провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами, питання виконання судових рішень;

уміннями: оперувати основними поняттями та категоріями господарського процесуального права; аналізувати, тлумачити та вірно застосовувати норми господарського процесуального законодавства; використовувати дані науки господарського процесуального права та процесуального законодавства для вирішення господарських спорів; орієнтуватися в системі господарського процесуального законодавства та застосовувати до конкретних життєвих ситуацій;

навичками: збору, обробки, систематизації й використання інформації у сфері господарського процесуального права та застосування приписів господарського процесуального законодавства в повсякденній правозастосовчій практиці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ДЛЯ СТУДЕНТІВ ОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ)

НАЗВА ТЕМИ	Факультет цивільної та господарської юстиції		
	ауд		
	Лекції	Практичні	самостійна робота
Тема 1. Господарське процесуальне право в системі права України	2	2	2
Тема 2. Юрисдикція справ у господарському судочинстві	2	2	6
Тема 3. Правове положення учасників господарського процесу	2	2	4
Тема 4. Загальна характеристика інститутів господарського права	2	2	4
Тема 5. Позовне провадження та наказне провадження у господарському судочинстві	2	2	8
Тема 6. Провадження у справах про банкрутство	2	2	6
Тема 7. Провадження про оскарження рішень третейських судів та видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів	2	2	6
Тема 8. Перегляд судових рішень в апеляційній інстанції	2	2	4
Тема 9. Касаційне провадження	2	2	4
Тема 10. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами та виконання судових рішень господарського суду	2	2	6
Всього	20	20	50

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

ТЕМА 1. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО У СИСТЕМІ ПРАВА

Історія розвитку господарської юрисдикції в Україні. Господарські суди: система, структура та повноваження. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки.

Поняття галузі господарського процесуального права та його місце у системі права України. Предмет, джерела та принципи господарського процесуального права. Поняття та ознаки господарських процесуальних правовідносин. Передумови виникнення господарських процесуальних відносин та їх структура (зміст, суб'єкти та об'єкти).

Система галузі господарського процесуального права. Інститути галузі як елементи системи господарського процесуального права. Процесуальні норми як елементи системної організації галузі господарського процесуального права.

Способи захисту та форми захисту. Поняття та стадії господарського процесу. Форми господарського судочинства.

Вивчення студентами даної теми слід почати з того, що галузь господарського процесуального права є фундаментальною галуззю права, яка відповідно має свій предмет регулювання, методи, принципи та джерела. Прийняття Арбітражного процесуального кодексу України (6 листопада 1991 року), Господарського кодексу України (16 січня 2003 р.), Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. та наявність якісно-визначеної сукупності суспільних відносин, що ввійшло в предмет його регулювання є підтвердженням офіційного визнання в Україні нової, самостійної галузі процесуального права. Вперше в 1991 р. в Україні була сформована самостійна система арбітражних судів – правонаступників органів державного арбітражу та відбулося законодавче закріплення здійснення правосуддя спеціалізованими судами.

Сьогодні в наукових дослідженнях поширена думка, що основи процесуального права закладені ще за часів Київської Русі. Хоча насправді коріння процесуального права нашої держави сягає принаймні другої половини першого тисячоліття до н. е., коли на північному узбережжі Чорного моря з'явилися еллінські колонії, в яких поширювалася афінська модель судочинства. Отже, історичний екскурс господарського процесуального права, розвитку і

становлення арбітражної (господарської) юрисдикції, наявність історичних передумов створення господарського процесуального законодавства допоможе студентам у з'ясуванні питань щодо самостійності галузі господарського процесуального права та визначення його місця у системі права України.

Розглядаючи тематичні питання студентам слід вивчити господарське процесуальне право в трьох аспектах: як самостійну галузь права, як навчальну дисципліну та як науку.

Необхідно знати, що господарське процесуальне право, складається з сукупності правових норм, які регулюють організацію та діяльність господарських судів, учасників господарських процесуальних правовідносин пов'язану з розглядом, вирішенням і переглядом господарських спорів, віднесених до компетенції господарського суду, і виконанню судових актів. *Предметом* регулювання даної галузі права є *господарсько-процесуальні правовідносини*, які виникають при здійсненні правосуддя. Отже, господарські процесуальні відносини охоплюють суспільні відносини, які виникають у зв'язку з розглядом та вирішенням господарських спорів у господарських судах. Господарські процесуальні відносини слід розглядати не взагалі, а конкретно, з урахуванням різноманіття правових засобів, які використовуються при дії юридичних норм на суспільні відносини.

Враховуючи, що предметом регулювання господарського процесуального права є господарсько-процесуальні правовідносини слід знати, що останні, слугують реалізацією суб'єктивних прав фізичних і юридичних осіб за допомогою вирішення господарським судом заявлених вимог. Суб'єктивне право є не чим іншим як мірою дозволеної поведінки уповноваженої особи. Реалізувати суб'єктивне право можна шляхом звернення до господарського суду за захистом порушених або оспорюваних матеріальних прав та інтересів, що охороняються законом.

Вивчаючи правову природу *господарських процесуальних правовідносин* студентам необхідно виокремити їх характерні риси: вони виникають, змінюються і припиняються між господарським судом і іншими учасниками процесу у конкретній справі; можуть бути тільки в правовій формі та не існують як фактичні відносини; виникають на основі процесуальних норм, і водночас норми процесуального права реалізуються в цих відносинах; виникають, змінюються і припиняються на підставі юридичних фактів, в якості яких, як правило, виступають процесуальні дії. Розвиток господарських процесуальних відносин можливий за наявності: а) передумов їх виникнення і б) фактичного складу, що викликає

виникнення, зміну або припинення господарських процесуальних правовідносин.

Крім цього, студенти повинні знати що господарські процесуальні відносини виконують три функції. Перша функція полягає в тому, що вони фіксують коло осіб, на яких поширюється дія господарських процесуальних норм у певний момент. Друга функція нормативно закріплює конкретну поведінку, якої повинні або можуть дотримуватись учасники господарських процесуальних відносин, зміст прав та обов'язків, що визначають обсяг правомочності учасників господарських процесуальних відносин. Господарські процесуальні відносини можуть виникати тільки на основі чинних господарських процесуальних норм. Третя функція господарських процесуальних відносин охоплює умови для реалізації спеціальних правових засобів забезпечення процесуальних прав та обов'язків, що регулюється главою 9 ГПК "Заходи процесуального примусу".

Слід знати, що суб'єктивне право, яке має матеріально-правову природу, не входить до змісту господарських процесуальних відносин, не є предметом господарського процесуального регулювання. Суб'єктивне право і складові його правомочності утворюють передумову виникнення господарських процесуальних відносин, дозволяють зрозуміти їх походження й основний зміст. Отже, господарські процесуальні відносини виникають при наявності двох *передумов*: 1) наявності в джерелах господарського процесуального права норми, що надає правову основу для судового захисту, здійснення процесуальних дій і 2) наявність у сторін, третіх осіб, заявників процесуальної правоздатності.

Отже, структуру окремої системи процесуальних правовідносин складають суб'єкти, об'єкти і зміст. Тому характеристику господарських процесуальних відносин доповнюють його суб'єкти, які мають різні статуси процесуальної участі. В літературі існує класифікація господарських процесуальних правовідносин відповідно до суб'єктного критерію на головні, додаткові та службово-допоміжні.

Об'єктами як складовими елементами в структурі господарських процесуальних відносин виступають соціальні та правові блага, інтереси, на задоволення яких спрямована діяльність суб'єктів. Загальна теорія права виділяє у правовідносинах юридичний та матеріальний зміст У галузевій процесуальній теорії процесуальні відносини найчастіше розглядають у зв'язку з правовою формою і фактичним змістом. Юридичний зміст правовідносин складають ті права та обов'язки, які виражають їх правову специфіку. Матеріальним змістом є ті фактичні дії, які «уповноважений може, а правозобов'язаний повинен зробити». Отже, юридичним змістом

господарських процесуальних відносин є права та обов'язки їх учасників.

Таким чином, господарські процесуальні відносини — це врегульовані нормами господарського процесуального права відносини, що виникають між господарським судом та іншими учасниками господарського процесу при розгляді та вирішенні господарських спорів, а також у процесі перевірки законності та обґрунтованості ухвалених рішень та їх подальшого виконання.

Слід врахувати, що галузь господарського процесуального права - це ієрархічно побудована система, усі структурні компоненти якої знаходяться в нерозривній діалектичній єдності і взаємопроникненні, взаємовираженні. Властивості одиничних нормативних приписів або логічних норм зумовлені фактом їх входження до складу того або іншого процесуального інституту галузі господарського процесуального права. Отже, систему господарського процесуального права утворює стійка, погоджена, внутрішньо несуперечлива, ієрархічно побудована сукупність процесуальних норм і інститутів, спрямованих на регулювання тієї групи суспільних відносин, яка потребує встановлення оптимального порядку розгляду, вирішення і перегляду економічних спорів, інших справ, віднесених до компетенції господарських судів.

Для з'ясування самостійності галузі господарського процесуального права студенти повинні врахувати методи правового регулювання, які містять елементи як імперативності, так і диспозитивності. Імперативність методу виявляться, зокрема, в тому, що: процесуальні норми забезпечують чільне місце у процесі господарського суду як органу судової влади, основними фактами виступають владні процесуальні дії господарського суду; господарський суд забезпечується правом контролювати дії сторін, яким урівноважується принцип диспозитивності. Диспозитивні засади виявляються насамперед: у рівності сторін господарського процесу в тих можливостях, які надаються їм законом для захисту своїх прав та інтересів; у свободі користуватися цими правами; у наявності системи гарантій прав учасників господарського процесу.

Структура галузі господарського процесуального права визначається, наступними її рівнями: *галузь - інститути - норми*. Правові інститути є головними, найбільшими системними елементами галузі, тому знаходять, як правило, відособлене закріплення в системі кодифікованого акту. Різного виду інститутами господарського процесуального права є «Загальні положення», «Докази», «Забезпечення позову», «Судові витрати», "Процесуальні строки" та ін. У ряді випадків одна глава включає не один, а два інститути господарського процесуального права. Наприклад, глава

IV включає інститути «Склад учасників судового процесу», в главі II ГПК України розміщений інститут «Юрисдикції". Інститут господарського процесуального права - це така правова спільність норм, яка утворює самостійний структурний підрозділ галузі права, її підсистему, що має здатність правового регулювання окремого виду суспільних правовідносин, що є предметом регулювання цього правового інституту і разом з іншими видами процесуальних правовідносин, становлять предмет галузі господарського процесуального права. Елементний склад інститутів господарського процесуального права представлений, окремими процесуальними *нормами.* Цілі й функціональне призначення процесуальних норм, що входять до складу господарських процесуальних інститутів, зумовлюють наявність у них власного локального предмета правового регулювання, що є частиною галузевого предмета. Стосовно процесуальної норми права, слід знати, що це самостійний вид нематеріальних норм зі всіма ознаками характерними для службових норм права. Відмінною рисою процесуальної норми є те, що вони регулюють юрисдикційний процес, в цьому випадку господарський процес. Слід врахувати дві основні функції процесуальної норми – правоохоронну та правовідновлюючу. Процесуальній нормі характерна імперативність та визначеність адресата, в першу чергу, ним виступає суб'єкт правозастосування, та лише потім – сторони спірних правовідносин.

Вивчаючи питання стосовно джерел господарського процесуального права студенти повинні знати, що норми господарського процесуального права містяться в його матеріальних і процесуальних джерелах. Вплив матеріального права на господарське процесуальне право слід розкривати на ґрунті аналізу його матеріально-правових джерел: Конституції України, міжнародних актів і договорів, законів України, актів вищих судових органів. У вивченні даного питання слід керуватися положеннями процесуального характеру що містять в низці міжнародних актів, у тому числі таких як, Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний торговий арбітраж, Конвенція ООН про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень, Угода Урядів Співдружності Незалежних Держав «Про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності» від 20 березня 1992 р., ратифікована Україною 19 грудня 1992 р. двосторонні договори про правову допомогу з КНР (1992 р.), Литвою (1993 р.), Молдовою (1993 р.), Грузією (1995 р.), Латвією (1995 р.), Естонією (1995 р.), Чехією (2001 р.), Вірменією (2001 р.), Грецією (2002 р.), Болгарією (2003 р.), Кубою (2003 р.) та іншими країнами. Слід знати, враховуючи специфіку господарського процесу, що джерела господарського

процесуального права у науковій літературі поділяються на три групи: матеріально-організаційні; процесуальні; матеріальні. В свою чергу процесуальні джерела мають дві форми: процесуальне законодавство та договір, а матеріальні: законодавство, договір, звичай.

Для з'ясування питання принципів господарського процесуального права, слід враховувати міжгалузевість даного інституту та розглядати їх як засади державної діяльності, які виражають закономірність і сутність функцій, відзначаються універсальністю, імперативністю і загальною значимістю, направляють і синхронізують судову діяльність, відображають її об'єктивну необхідність у суспільстві. Вивчення принципів господарського процесуального права необхідно розпочати з приписів Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 р., Господарського процесуального кодексу України, Законів України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 р. Питання про принципи є наріжним каменем побудови процесуальної доктрини, адже принцип визначає орієнтир, магістральний напрямок, вихідну засаду, на якій ґрунтується уся багатоваріантність форм та методів правозастосування.

Слід пам'ятати, що принципи господарського процесуального права не лише сприяють правильному розгляду, вирішенню і перегляду підвідомчих господарським судам справ, але і складають правову основу галузі, визначають її функціонування і розвиток. При цьому, слід звернути увагу на наявну в науковій літературі загальнотеоретичну класифікацію принципів судочинства: 1) *за джерелом закріплення*: конституційні, закріплені у базовому Законі України "Про судоустрій та статус суддів», закріплені у галузевих законах, що діють тільки господарському процесуальному праві (наприклад, процесуальна рівність сторін); принципи окремих правових інститутів цивільного процесуального права (це принципи судового розгляду - безпосередність і усність, принципи доказів – їх належність і допустимість); 2) *за предметом (об'єктом) регулювання*: засади організації правосуддя; засади здійснення правосуддя, наприклад: (принципи одноособового і колегіального розгляду справи; принцип самостійності судів, незалежності судів і підконтрольності їх лише законові; принцип державної мови судочинства; принцип гласності й відкритості господарського процесу); 3) *за їх функціональною роллю*: функціональні (процесуальні) (наприклад: принцип законності; принцип процесуальної рівності учасників судового процесу; принцип змагальності у поданні учасниками процесу доказів на

підтвердження тих чи інших юридичних фактів; принцип об'єктивної істини у встановленні та оцінці юридичних фактів; принцип диспозитивності у розпорядженні учасниками процесу своїми матеріальними й процесуальними правами; принцип обов'язковості виконання судових рішень; принцип оперативності розгляду справ; принцип активної дії на покращення діяльності господарських організацій; принцип солідарності господарських інтересів сторін, який полягає у можливості розгляду спору в господарському суді лише за умови додержання встановленого для певних випадків досудового врегулювання спору; 4) *за змістом та сферою поширення*: загальноправові, які притаманні усім галузям права (демократизм, гуманізм, законність); міжгалузеві (здійснення правосуддя лише судом, рівність всіх громадян перед законом і судом, незалежність суддів і підпорядкування їх лише закону, колегіальність у розгляді справ, національна мова судочинства, гласність, об'єктивної істини); галузеві принципи, притаманні лише господарському процесуальному праву (диспозитивність); принцип окремих правових інститутів (безпосередність).

Особливу увагу слід звернути на організаційні принципи, які визначають правові засади організації господарського суду і функціональні, які визначають правові засади функціонування господарського суду, який є певною мірою умовним. Зазвичай, організаційними вважають: принципи одноособового і колегіального розгляду справи; принцип самостійності судів, незалежності судів і підконтрольності їх лише законові; принцип державної мови судочинства; принцип гласності й відкритості господарського процесу.

В системі функціональних принципів господарського процесуального права фігурують: принцип законності; принцип процесуальної рівності учасників судового процесу; принцип змагальності у поданні учасниками процесу доказів на підтвердження тих чи інших юридичних фактів; принцип об'єктивної істини у встановленні та оцінці юридичних фактів; принцип формальної істини; принцип диспозитивності у розпорядженні учасниками процесу своїми матеріальними і процесуальними правами; принцип обов'язковості виконання судових рішень (актів); принцип оперативності у розгляді справ; принцип активної дії на покращення діяльності господарських організацій, принцип оскарження судових актів та ін.. Невід'ємною складовою принципу верховенства права є принцип правової визначеності, що становить собою *с*укупність вимог до організації та функціонування правової системи з метою забезпечення перш за все стабільного правового

становища суб'єкта шляхом вдосконалення процесів правотворчості та правозастосування.

Форми вирішення господарських спорів поділяються на юрисдикційну та неюрисдикційну, яка полягає в урегулюванні й вирішенні спору у позасудовому порядку. Студенти повинні знати, що існує дві групи системи альтернативних форм захисту: 1- це процедури, які направлені на примирення сторін за допомогою посередника або переговорів; 2 – третейський (арбітражний) розгляд, сутність якого полягає у розгляді справи по суті та винесення обов'язкового для сторін рішення. Всі альтернативні форми захисту вирішення спору об'єднує договірна основа їх створення та характеризуються неформальністю, економічністю з точки зору часу та фінансів, можливістю вибору нейтральної особи, конфіденційністю та ін.

До неюрисдикційних форм вирішення економічних конфліктів відносяться: вирішення спорів третейськими (арбітражними) інституціями, медіація, переговори, самозахист, досудове врегулювання спору. Досудове врегулювання господарського спору є правовим засобом захисту (поряд з судовим, третейським захистом) прав та інтересів суб'єктів господарювання, що полягає у пред'явлені претензії та має певний процедурний порядок, що знаходиться за межами змагального господарського процесу.

Посередництво (або медіація) є способом врегулювання спору між сторонами за участю посередника, який покликаний сприяти виробленню прийнятного для обох сторін рішення шляхом пропозиції свого варіанту вирішення конфлікту. Слід знати, що медіації притаманні три особливості: по-перше, переговори проводить третя особа зі спеціальною підготовкою - медіатор. По-друге, процедура медіації має особливу структуру, яка відкриває можливості спільного знаходження взаємовигідного рішення. І по-третє, на відміну від класичного судового розгляду медіація не обмежується процесуальним предметом спору.

Питання неюрисдикційного захисту слід також розглядати через третейські (арбітражні) суди відповідно до Законів України «Про третейські суди» від 11.05.2004 р., «Про Торгово-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 р. «Про міжнародний комерційний арбітраж». При цьому, студенти повинні ознайомитися з рішенням Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятої статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII "Третейське самоврядування" Закону України "Про третейські суди" (справа про завдання третейського суду)справа №1-3/2008 відповідно до якого

третейський розгляд спорів сторін у сфері цивільних і господарських правовідносин - це вид недержавної юрисдикційної діяльності, яку третейські суди здійснюють на підставі законів України шляхом застосування, зокрема, методів арбітрування.

Для вивчення питання господарського процесу студенти, в першу чергу повинні з'ясувати понятійно-технологічні категорії, вживані у господарському процесуальному праві. Увагу необхідно приділити таким дефініціям як «*господарський процес», «господарське судочинство*». Виходячи із загальновідомої концепції юридичного процесу, поняття процес і судочинство є однопорядковими, у зв'язку з чим вживаються, як тотожні, словосполучення «господарський процес», «господарське судочинство». Слід знати, що *господарський процес* (у широкому розумінні) - це діяльність суду, сторін, осіб що беруть участь у розгляді справи та інших учасників процесу, пов'язаних з послідовним, стадійним розглядом господарського спору, справ про банкрутство, заяв. *Господарський процес* (у вузькому розумінні) це встановлена система стадійно здійснюваних процесуальних дій щодо розгляду і вирішення конкретної справи. Вся сукупність цих процесуальних дій та процесуальні правовідносини у зв'язку з їх взаємопов'язаністю та суворою послідовністю створюють систему господарського процесу, який має визначені законодавством види та стадії. Варто відразу зазначити, що категорія судочинства не охоплює (та в принципі, і не має охоплювати) організаційний аспект реалізації судової влади, пов'язаний, наприклад з формуванням судівського корпусу, апарату судів, матеріально-технічне забезпечення судової системи і т.д.

До характерних ознак господарського процесу слід віднести: обов'язкова наявність такого суб'єкта як господарський суд; об'єктом господарського процесу є справи, які підвідомчі господарським судам; дії які здійснюються учасниками господарського процесу є суттю господарських процесуальних дій. Залежно від процесуальних дій, від цілі їх здійснення та змісту виникають стадії господарського процесу.

Студентам слід знати, що під формами судового процесу слід розуміти обумовлений матеріально-правовою природою особливий порядок розгляду окремих категорій господарських справ, що породжує відмінності в їх розгляді й процесуальних засобах захисту суб'єктивних прав і інтересів осіб, що беруть участь у справі. З часу запровадження в Україні господарського (арбітражного) судочинства процесуальним законодавством передбачається наявність одного процесуального виду господарського процесу, *а саме позовного провадження*. У зв'язку з внесенням у травні 1997 року змін до статті 4-1 Арбітражного процесуального кодексу види судового процесу було

доповнено *провадженням у справах про банкрутство*. А після уніфікації судових процесів та нової редакції ГПК України форми господарського судочинства доповнилися наказним провадженням та видовою диференціацією позовного провадження на загальне та спрощене позовне провадження (ст. 12 ГПК). Між тим, вивчаючи питання форм (видів) господарського процесу, студентам слід враховувати, що в літературі до форм провадження відносять: скарги на дії чи бездіяльність державного виконавця, чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця; провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих документів для примусового виконання рішень третейських судів. Отже, слід констатувати про невичерпність форм (видів) господарського судочинства, які обумовлюються процесуальними особливостями їх провадження та відрізняються одна від одної об'єктом процесуальних правовідносин, суб'єктним складом, підставами виникнення, процесуальним порядком розгляду, строками, судовими актами і т.д.

Таким чином, позовна форма захисту суб'єктивного права орієнтована на надання зацікавленим особам максимальних гарантій їх участі в цілях правильного вирішення спору на основі всебічного і ретельного з'ясування фактичних обставин справи. Сутність позовного провадження становить перевірку судом наявності чи відсутності порушеного або оспорюваного суб'єктивного права, на якому ґрунтується матеріально-правова вимога позивача. У провадженні справ про банкрутство наявність спору не є умовою для визнання права вимог кредиторів, об'єктом процесуальних правовідносин у справах про банкрутство є не матеріально-правовий спір, а охоронюваний законом інтерес як кредиторів, так і боржника одночасно. Отже, різниця двох форм господарського процесу полягає у завданні, які переслідує кожна із них: у позовному провадженні – це задоволення чи відхилення вимог шляхом вирішення спору по суті, а у процедурі банкрутства – це відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом.

Попри різні підходи у науковій літературі щодо класифікації стадій господарського процесу, студентам слід знати що поряд зі стадіями господарського процесу існують етапи (частини) розгляду справ, які характерні для кожної зі стадій та їх не слід ототожнювати. Визначення кількості стадій залежить від розуміння сутності господарського процесу. Відповідно до Господарського процесуального кодексу України стадіями господарського процесу є: розгляд спорів у першій інстанції; повторний розгляд в апеляційному порядку; перегляд судових актів у касаційному порядку; перегляд судових актів за нововиявленими та виключними обставинами;

виконання судових актів. Кожна із перелічених стадій це відносно самостійні, але взаємопов'язані складові процесу, які характеризуються особливими умовами, функціями, суб'єктами та специфічними процесуальними відносинами, які мають свої конкретні завдання. Перша стадія направлена на розгляд справи по суті, в разі апеляційного провадження – відбувається повторний розгляд справи по суті на підставі існуючих та нових (в разі наявності умов) доказів. Касаційна інстанція має ціллю перевірку законності судових актів (рішень, ухвал, постанов) першої та апеляційної інстанції з позиції матеріального та процесуального правозастосування. Перегляд за нововиявленими та виключними обставинами – стадія господарського процесу направлена на виправлення судових помилок. Та заключна стадія господарського процесу – виконання судових актів – направлена на практичну реалізацію винесеного судового акту в діях зобов'язаних суб'єктів. В свою чергу кожна стадія господарського процесу складається з наступних етапів (частин): відкриття провадження у відповідній стадії, підготовка справи до розгляду, врегулювання спору за участі судді, розгляд справи по суті, ухвалення рішення, враховуючи специфіку кожної зі стадій та форми провадження.

Розуміючи те, що господарський процес формалізований та відбувається у відповідно до встановленого кодифікованим актом правовим регламентом, студенти повинні ознайомитися, з такою правовою категорією, як господарська процесуальна форма.

Під господарською процесуальною формою слід розуміти нормативно встановлений порядок здійснення правосуддя, який має ознаки: нормативність; ціль; беззаперечність; системність; універсальність. Значення господарської процесуальної форми полягає у тому, що дотримуючись її законодавець гарантує учасникам господарських процесуальних правовідносин захист їх суб'єктивних прав та законних інтересів.

Посилання на презентацію до теми 1

https://docs.google.com/presentation/d/1mc2dkUSF3Nt-NLZ6RMBXljYhD_BDtaGks8kQAGkCp7s/edit#slide=id.g14b5e63e1a0_0_74

https://docs.google.com/presentation/d/19_zegAmMfeg9K-o_zQKJLdFW_4wnafyaNqNKhEjB2Yw/edit?usp=sharing

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Коли було прийнято Господарський процесуальний кодекс України?
2. Яка система суду господарської юрисдикції?
3. Чи тотожні поняття «господарське судочинство» і «господарський процес»?
4. Що таке господарський процес та які ознаки господарського процесу?
5. Які стадії господарського процесу передбачені господарським процесуальним законодавством?
6. За якими принципами будується господарське судочинство?
7. Як ви розумієте принцип правової визначеності.
8. Які форми характерні для господарського процесу?
9. Що таке форми, способи та засоби захисту?
10. Чи тотожні поняття “форма захисту” та “форма провадження”?
11. Чи всі принципи господарського судочинства діють з однаковою силою на всіх стадіях господарського процесу?
12. Які переваги медіації та відмінності від господарського процесу?

Література:

нормативно-правові акти:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів: Конвенція Організації Об'єднаних націй від 11 квітня 1980 року: Зібрання чинних міжнародних договорів України 1990 р. - №1. – С. 116.
2. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів: Гаазька конвенція з міжнародного приватного права від 05.10.1961 р.// Офіційний вісник України. - 2003 р. - № 46. - С. 266.
3. Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах: Міжнародний документ від 15.11.1965 р. // Офіційний вісник України. - 2004 р. - № 31. – С. 474.
4. Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність: Комісія ООН по праву міжнародної торгівлі від 30 травня 1997 року// //[Електронний ресурс] Режим доступу// http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_877#Public
5. Конвенція про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень: Міжнародний документ від

10.06.1958//Офіційний вісник України - 2004 р. - № 45. – С. 329. (набрання чинності для України міжнародного договору 08.01.1961)
6. Про стратегію сталого розвитку судової системи на 2021-2025: Указ Президента від 11.06.2001 р. № 231/2021 // https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137
7. Конституція України від 28 червня 1996 р.: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
8. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.
9. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.
10. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 40.
11. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України - 2005 р. - № 35. – С. 1358.
12. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р.// Відомості Верховної Ради України — 2019 р., № 19, С.
13. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України - 2010 р. - № 41. – С.1468
14. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р.// Голос України від 03.08.2011 - № 142.
15. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від // Відомості Верховної Ради України — 2019 р. - № 21 - С. 81
16. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text
17. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: Закон України від 24.12.1999 р.// Відомості Верховної Ради України. - 2000 р. - № 3.
18. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р.// Відомості Верховної Ради України - 1994 р. - № 25. – С. 198.
19. Про торгово-промислові палати в Україні:Закон України від 02.12.1997 р. //Відомості Верховної ради України. 1998. - №13.
20. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. // Відомості Верховної Ради України - 2005 р. - № 32. - С. 1278

21. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р.//Відомості Верховної Ради України. — 2015 р. - № 2-3 - С. 54.

22. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 5.

23. Про господарські товариства: Закон від 19.09.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 49.

24. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р.//Відомості Верховної Ради України. – 2008. - № 50. – С. 243

25. Про захист економічної конкуренції: Закон України 11.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. –2001. - № 12. – С. 64.

26. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 28.

27. Про державну реєстрацію юридичних і фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 31-32- С. 263.

28. Про державний бюджет України на 2021: Закон України від 2.12.020 // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text

29. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 36.

30. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 36.

31. Про авторське право і суміжні права : Закон України 23.12.1993 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 13.

32. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р.// Відомості Верховної Ради України. - 1994 р. - № 16. - С. 422.

33. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991//Відомості Верховної Ради УРСР - 1991 р. - № 29.

34. Про третейські суди : Закон України від 11.05.2044//Відомості Верховної Ради. -2004 р. - № 35. – С. 1374.

35. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text

36. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р.// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text

37. Про затвердження Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 02.04.2015 № 25// https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0025414-15#Text

Спеціальна література:

38. Новітні орієнтири кодифікаційної діяльності / Загальна редакція Є. Р. Бершеди ; Інститут законодавства Верховної Ради України. К. : Вид-во «Людмила», 2021. 411 с. (Серія «Бюлетень моніторингу законодавства України». – Вип. 9). ISBN 978-617-8071-19-6

39. Балух В. С., Сурилов А. А. Одесский арбитражный суд: два века истории/В. Балух. — Одесса, 2001.-328 с.

40. Беляневич О. Проблеми превентивного захисту прав у господарському судочинстві та його меж/О. Беляневич// Українське комерційне право. - №11.- 2011. - с.27-35.

41. Кравцова Т. Правова визначеність: основні принципи та практика Європейського суду// https://protocol.ua/ru/pravova_viznachenist_osnovni_printsipi_ta_praktika_evropeyskogo_sudu/

42. Гаврилішин А., Козирєва В. Альтернативні способи вирішення господарських спорів/ А. Гаврилішин// Підприємництво, господарство і право. - №3. -2010 . – С. 6-10.

43. Господарське процесуальне право України: навч.посіб./ В. Л. Костюк, К.М. Біда, В.В. Бонтлаб, Л.В. Логуш, В.П. Мельник; Нац. Ун-т «Києво-Могилян. Акад.». – К.: Ін Юре, 2009. – 223 с.

44. Господарське судочинство в Україні: Судова практика. Застосування процесуальних норм / Відп. ред. І.Б. Шицький. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. - С. 157.

45. Господарське процесуальне право України: Підручник/ за ред. О. П. Подцерковного. – Х.: Одіссей, 2011. – 400 с.

46. Горбачова Л.П., Бабкова В.С. Актуальні питання розмежування судових юрисдикцій/Л. Горбачова//Актуальні питання цивільного господарського та права. – 2010. - №1.

47. Гаврилішин А., Козирєва В. Альтернативні способи вирішення господарських спорів/ А. Гаврилішин// Підприємництво, господарство і право. - №3. -2010 . – С. 6-10.

48. Господарське процесуальне право України: навч.посіб./ В. Л. Костюк, К.М. Біда, В.В. Бонтлаб, Л.В. Логуш, В.П. Мельник; Нац. Ун-т «Києво-Могилян. Акад.». – К.: Ін Юре, 2009. – 223 с.

49. Господарське судочинство в Україні: Судова практика. Застосування процесуальних норм / Відп. ред. І.Б. Шицький. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. - С. 157.

50. Андрієчко В. Загальна характеристика принципів господарського судочинства. Підприємництво, господарство і право. - 2019. - №212. - С. 85-92.

51. Щербина В., Рєзнікова В. Основні засади (принципи) господарського судочинства України. - Право України. - №7. - 2018. - С. 13-33

52. Огляд правових позицій КГС ВС щодо застосування належних та ефективних способів захисту корпоративних прав https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/2022_08_09_KGS.pdf

ТЕМА 2. Юрисдикція справ у господарському судочинстві

Поняття, значення та види юрисдикцій господарських судів. Критерії юрисдикції.

Сутність господарського спору та його ознаки. Корпоративний спір: поняття та види. Особливості юрисдикції корпоративних спорів.

Інстанційна юрисдикція.

Поняття територіальної підсудності. Загальне правило визначення територіальної підсудності.

Юрисдикція справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Розмежування повноважень між господарськими, загальними адміністративними та третейськими судами.

Виключна підсудність справ. Передача справ з одного господарського суду до іншого.

Перед вивченням студентами даної теми, слід звернути увагу на теоретичні питання щодо таких правових категорій як «*правовий спір», «господарський спір», «корпоративний спір».* Сутність правового спору слід з'ясувати в межах категорії соціального конфлікту через аналіз понять „спір" – „конфлікт", які співвідносяться як конкретне та загальне, де конфлікт є ширшим поняттям, а у певних випадках може виступати лише елементом останнього.

Необхідно врахувати існування в науковій літературі трьох основних позицій стосовно питання правової природи правового спору: 1) правовий спір – це явище процесуального права; 2) – це категорія, яка містить в собі ознаки як матеріального, так і процесуального права; 3) правовий спір - явище суто матеріальне. Студентам слід мати єдине уявлення про спір, який не існує окремо від матеріально-правового змісту і процесуальної форми втілення. При цьому, спір про право у процесуальному сенсі виникає, коли зацікавлена сторона стверджує, що суб'єктивне право або інтерес, який охороняється законом, порушені та потребують судового захисту. А безпосередньо, спосіб захисту суб'єктивного права, залежить зовсім не від волевиявлення позивача, а від характеру спірного матеріально-правового відношення і «характеру порушення спірного права». Тому слід пам'ятати, що способи захисту суб'єктивних прав і інтересів, що охороняються законом, об'єктивно залежать від змісту обов'язків іншої сторони та передбачені нормами Господарського (ст.. 20) та Цивільного кодексів (ст. 16).

В зв'язку з відсутністю у законодавстві України чіткої дефініції поняття «*охоронюваний законом інтерес*», студентам слід виходити з

офіційного тлумачення даного поняття Конституційним судом України викладеного в рішенні від 01.12.2004 р.

Господарський спір — складна правова категорія, поняття якої має збиральний характер і може розглядатися в етимологічному, економічному, юридичному і філософському аспектах. *Господарський спір* є галузевим різновидом правового спору, та розглядається як суперечність між суб'єктами господарювання відносно їх прав і обов'язків в господарсько-правових правовідносинах. Слід знати, що господарські спори класифікуються на три великі групи (категорії): договірні; майнові; немайнові та ін.. Поряд з розмежуванням спорів на три категорії за загальним предметом господарські спори слід поділити на види за спеціальними, родовими ознаками. Так, договірні спори розподіляються на: а) спори про укладення договорів, їх умов; б) зміні договорів; в) розірвання договорів; г) визнання недійсними договорів. Майновий спір за видовими ознаками можна поділити: а) про віндикацію майна;б) про стягнення збитків; в) про постачання неякісної, некомплектної продукції (товарів);г) про розрахунки та ін..

У правовій літературі *до ознак, які характеризують господарський спір* відносять: існування або припущення про існування матеріальних правовідносин між учасниками спору; характер взаємного становища сторін спору; наявність суб'єктивного інтересу учасників; ознака практичної цінності поняття. Між тим, вивчаючи правову природу корпоративного спору, слід пам'ятати, що наявність матеріальних правовідносин між суб'єктами корпоративного спору не є обов'язковою, спір між ними може виникати навіть, коли одна зі сторін припускає про існування між ними матеріальних правовідносин. Отже, ознакою корпоративного спору є не тільки припущення про існування корпоративних відносин, але й припущення про стан порушення суб'єктивного корпоративного права, на відміну від суб'єктивного права, яке існує або існування якого припускається, корпоративний спір є завжди реальним, незалежно від того передувало йому порушення права чи ні. Увагу необхідно звернути на положення статті 167 ГК України щодо визначення поняття «корпоративні права».

Корпоративний спір слід розглядати як спір, що виникає з приводу матеріальних правовідносин між юридично рівними учасниками корпоративних відносин щодо набуття, здійснення та припинення їх корпоративних прав та інтересів. При вивченні видової класифікації корпоративних спорів, необхідно враховувати суб'єктний склад, об'єкт, з приводу якого виникають корпоративні права, передумови виникнення корпоративних правовідносин. Крім

цього, слід зауважити, що критеріїв класифікації корпоративних спорів є досить багато та перелік їх в літературі не є вичерпним.

Розуміння господарського (корпоративного) спору його правової природи надасть змогу перейти до питань підвідомчості справ господарським судам та з'ясувати особливості даного процесуального інституту. Студенти повинні згадати ст.ст. 17-18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та статтю 124 Конституції України, якими передбачено необмежену юрисдикцію судів і побудову судової влади на засадах спеціалізації. Вивчивши дисципліну «Судові та правоохоронні органи України» студенти з'ясували, що система суддів загальної юрисдикції будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності (ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Отже, систему судів господарської юстиції складають: місцевий суд, апеляційний господарський суд та Верховний Суд.

Питання про те, який саме юрисдикційний орган розглядатиме конкретну юридичну справу, зумовлювало визначення певного виду юрисдикції, котра не обумовлюється лише судовою. В залежності від того, який орган та за якої умови розглядатиме юридичну справу, в літературі виділяється багато видів юрисдикції в залежності від багатьох критеріїв (*альтернативну, договірну*, *імперативну або умовну*). Деякі автори відносять договірну, імперативну та альтернативну юрисдикції до множинної підвідомчості, котра протиставляється виключній підвідомчості. Так, справи про банкрутство віднесені до виключної юрисдикції господарських судів. Як наслідок, у відношенні до них встановлена виключна підвідомчість.

Поняття *юрисдикції* визначається формальними властивостями спорів, а коло питань, що визначає предмет діяльності державного органу, і встановлена відповідно до закону сукупність прав і обов'язків, необхідних для здійснення цієї діяльності, складають зміст поняття компетенції державного органу. Компетенція господарського суду в сфері вирішення підвідомчих йому спорів утворює дві сторони питання, зміст якого не охоплюється повністю ні поняттям компетенції, ні поняттям підвідомчості. Зміст цього питання відповідає поняттю юрисдикції, утвореному сукупністю двох співвідношуваних понять: підвідомчості спорів (у сенсі підлеглості юрисдикції) і компетенції суду давати правову оцінку фактам, вирішувати спори (у сенсі володіння юрисдикцією).

Судова юрисдикція як міжгалузевий інститут процесуального права опосередковує розмежування компетенції з правового регулювання суспільних відносин у процесі судової правореалізації між органами судової влади. Таким чином, юрисдикція завжди

передбачає наявність компетенції, оскільки між юрисдикцією та компетенцією існує діалектичний зв'язок і ці два поняття взаємопов'язані, не можуть існувати самостійно, відокремлено одне від одного. Крім судової юрисдикції, існує юрисдикція інших органів, які мають право розв'язувати юридичні питання, у тому числі органи нотаріату, третейські суди, міжнародні судові установи, а також інші органи, які відповідно до закону мають право здійснювати захист прав при вирішенні юридичних питань. Таким чином, підвідомчість справи і юрисдикція співвідноситься як часткове та загальне.

Слід мати на увазі, що юрисдикція справ тим або іншим органам встановлюється процесуальними кодексами та законами, в яких закріплюються загальні правила функціонування юрисдикційних органів та окремі виключення з них. За допомогою цих правил вирішується в кожному конкретному випадку питання про те, який орган уповноважений вирішувати справу, тобто розмежовується підвідомчість справ загальним судам, спеціалізованим судам, до якого відноситься і господарський суд, третейським судам та іншим органам, які мають відповідні юрисдикційні повноваження.

Статтею 20 ГПК України передбачено коло справ, які належать до юрисдикції господарського суду. Зазначений перелік доповнюється положеннями окремих норм інших законодавчих актів, які містять вказівки про можливості вирішення спорів в судах без уточнення їх юрисдикції. Все дає підстави зробити висновок про невичерпний характер кола справ підвідомчих господарським судам України.

Розглядаючи юрисдикції господарських судів як видову категорію по відношенню до необмеженої судової юрисдикції, як правову категорію, що опосередковує сферу відання справ господарським судам, студенти повинні знати, що відмежування її від підвідомчості інших юрисдикційних органів визначається на підставі правових критеріїв. Під критеріями підвідомчості справ господарським судам, слід розуміти встановлені законодавством ознаки спірних правовідносин, при наявності яких визначається підвідомчість тієї чи іншої справи або групи справ господарському суду. Актуальність належного визначення критеріїв підвідомчості справ господарським судам обумовлюється необхідністю як з теоретичного, так і з практичного боку. З теоретичної точки зору визначення зазначених критеріїв характеризується неоднозначністю їх застосування у науковій та науково – методичній літературі. З практичної точки зору належне визначення цих чинників повинно виключати неоднозначність використання вищевказаних критеріїв у судовій практиці.

Отже, головними критеріями юрисдикції справ господарським судам є: *характер спірних правовідносин; суб'єктний склад сторін;*

визначеність підвідомчості законом; визначеність підвідомчості у договорі (арбітражній угоді, пророгаційній угоді (угода про договірну підсудність), третейській угоді). Стосовно перших двох критеріїв – загальновизнане положення, що вони повинні існувати у сукупності. Тільки в цьому випадку можна говорити про віднесення справи до підвідомчості господарського суду. Аналіз судової практики за останні роки свідчить про те, що у разі виникнення колізій між предметним (характер спірних правовідносин) та суб'єктним критерієм розмежування повноважень між господарським та адміністративними судами, *перевага віддається предметному критерію, тобто характеру спірних правовідносин.*

Слід знати, що відповідно до ст. 4 ГПК, суб'єктами права звернення до господарського суду (тобто суб'єктами спірних правовідносин), можуть бути підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи та в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (далі – суб'єкти підприємництва). У випадках, передбачених законодавчими актами України, до господарського суду мають право також звертатися державні та інші органи, громадяни, що не є суб'єктами підприємницької діяльності (мова йде про корпоративні спори, справи про банкрутство, спори пов'язані з приватизацією державного майна). Тому, вивчаючи питання участі фізичної особи у господарському процесі слід проаналізувати Цивільний, Господарський кодекси, Закони України «Про господарські товариства» , «Про акціонерні товариства», "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" і т.д. Крім того, спори за позовами акціонерів до реєстраторів, пов'язані з внесенням змін до реєстрів власників іменних цінних паперів, укладенням, зміною, розірванням, визнанням недійсними договорів на ведення реєстру власників іменних цінних паперів, безпосередньо стосуються прав і обов'язків акціонерного товариства та є корпоративними й підлягають розгляду в господарських судах. При цьому, студенти повинні розрізняти правовідносини щодо акцій як речей та правовідносини з приводу реалізації корпоративних прав, посвідчених акціями. Хоча змістом акцій є посвідчені ними корпоративні права, однак відповідно до ст.. 177 ЦК України, цінні папери (в тому числі акції) є речами.

У зв'язку з тим, що господарські правовідносини поєднують в собі публічно-правові та приватноправові інтереси, в цьому і полягає складність та дискусійність у вирішенні питань пов'язаних з розмежуванням юрисдикції. Інколи дуже важко провести межу між спірними правовідносинами, що мають господарський характер, та

спірними правовідносинами з адміністративно – правовим характером. Для цього студенти повинні чітко розмежовувати „публічно-правові" відносини від господарських правовідносин, які можуть вміщувати й поєднувати як публічний, так і приватний інтерес. Так, визначальними ознаками публічно-правових відносин є те, що це завжди суспільні відносини, врегульовані нормами публічного права; виникають і поширюються у суспільстві або його значній частині; учасником публічно-правових відносин, крім фізичних або юридичних осіб, обов'язково є суб'єкт публічних або владних повноважень, який у таких правовідносинах виконує покладений на нього правовий обов'язок. Відповідно, господарські правовідносини є посередником між господарською діяльністю та господарською нормою. Слід врахувати приписи ст. 3 ГК України, якими під господарською діяльністю розуміє досить різноманітну діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, яка спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Студенти повинні пам'ятати, що у юридичній науці та практиці чіткого розподілу правовідносин, що складаються у сфері господарювання, на публічно та приватноправові немає. Визначення балансу публічного та приватного інтересів у цій сфері вимагає поєднання професійного законотворення, дієвої економічної системи та високої правової культури суспільства.

Таким чином, Господарський процесуальний Кодекс у ст. 20 закріплює перелік справ, що відносяться до юрисдикції господарських судів. Крім того, ст. 366 ГПК регламентує положення про те, що господарські суди розглядають справи за участю іноземних суб'єктів господарювання, між тим юрисдикція таких справ вимагає аналізу ст. 75-77 Закону України "Про міжнародне приватне право" від 23.06.2005. Так, статтею 76 Закону України "Про міжнародне приватне право" суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом, зокрема у випадку, якщо сторони передбачили своєю угодою підсудність справи з іноземним елементом судам України, крім випадків виключної підсудності у справах з іноземним елементом, передбачених у статті 77 цього Закону. Отже, якщо сторони передбачили своєю угодою юрисдикцію справи з іноземним елементом судам України, крім випадків виключної (пункт 1 частини 1 статті 76 Закону України "Про міжнародне приватне право"). Слід враховувати приписи Закону України „Про режим іноземного інвестування" відповідно до якого спори між іноземними інвесторами й державою з питань державного регулювання

іноземних інвестицій та діяльності підприємств з іноземними інвестиціями підлягають розгляду в судах України, якщо інше не встановлено міжнародними договорами

Розглядаючи третій критерій - визначеності юрисдикції законом, слід знати що при наявності тільки вказівки в законодавчому акті на необхідність розгляду тієї чи іншої справи в порядку господарського судочинства, останнє можливе при відсутності двох попередніх критеріїв. Наприклад, законодавець в ст. 20 ГПК відніс до юрисдикції господарських судів справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником, у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками господарських товариств, що пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів. Таким чином, вказані корпоративні спори підлягають розгляду господарським судам незалежно від суб'єктного складу спірних правовідносин та їх характеру, а з приводу прямого визначення в законі.

Прикладом є спори пов'язані з обмеженням монополізму та захистом суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції, які є предметом регулювання господарського законодавства, у тому числі й Господарського кодексу України (далі – ГК України), і відтак – господарськими, а тому справи, що виникають з відповідних правовідносин розглядаються господарськими судами. Закони України можуть передбачати вирішення певних категорій публічно-правових спорів у порядку іншого судочинства, в тому числі господарського. Такий інший порядок передбачено, зокрема, ч. 1 ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Відповідно до положень цієї статті заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів АМК України повністю або частково до господарського суду. Отже, з огляду на зміст наведених норм, справи зі спорів про оскарження рішень (розпоряджень) органів АМК України підвідомчі господарським судам і підлягають розглядові за правилами ГПК України.

Якщо в законодавчому акті підвідомчість спорів визначена альтернативно, господарському суду слід виходити із суб'єктного складу учасників спору та характеру спірних правовідносин.

Визначеність юрисдикції у договорі, як останній критерій встановлення підвідомчості, слід враховувати, що мова йде про можливість застосування третейської угоди, арбітражного застереження, пророгаційної угоди. Обираючи як орган вирішення спорів господарський суд України, сторони пророгаційної угоди повинні дотримуватись вимог міжнародного договору та статті 30 ГПК щодо виключної підсудності справ господарським судам

України. При вивченні даного питання слід звернути методологічні підходи при визначенні юрисдикції суду напрацюванні ВП ВС:

1) критерій визначення юрисдикції суду має бути максимально простим, зрозумілим, тобто таким, щоб його можна було застосувати на момент звернення до суду з позовом, а не після того, як суд уже почав розглядати справу;
2) через визначення юрисдикційності тієї чи іншої справи забезпечується дотримання принципу правової визначеності;
3) при вирішенні питань юрисдикції ВП ВС виходить із принципу, що відповідачем у справі має бути саме та особа, з якою дійсно існує юридичний спір;
4) слід розрізняти вимоги, що загалом не підлягають судовому розгляду, а також такі, розгляд яких є недоцільним;
5) при визначенні юрисдикції суд прагне запобігти ситуаціям штучного створення преюдиції чи ситуаціям, коли для вирішення одного спору потрібно ініціювати два і більше процесів у судах різних юрисдикцій.

Під час вивчення питання щодо підвідомчості корпоративних спорів господарським судам студенти повинні врахувати специфіку корпоративного спору, згадати приписи матеріальної норми права, серед яких Закони «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» і пам'ятати, що до виключної підвідомчості господарських судів відносяться корпоративні спори.

Зміст ст. 20 ГПК дозволяє виділити дві групи корпоративних спорів, підвідомчих господарському суду:1) спори між господарським товариством та його учасником, у тому числі колишнім (який вибув). Треба звернути увагу на те, що господарські товариства - це не всі юридичні особи, а лише їх окрема група. До господарських, зокрема, належать акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні та командитні товариства. 2) спори між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності останніх, крім трудових спорів. Важливо розмежовувати корпоративні спори від трудових, спадкових, адже важливо встановити статус фізичної особи, яка звертається за захистом свого порушеного корпоративного права чи інтересу, для визначення підвідомчості такого спору.

Слід знати, що підсудність є подальшим розвитком юрисдикції (підвідомчості), її конкретизацією стосовно інших правовідносин, що виникають за участю органів правосуддя. Враховуючи, що юрисдикція є своєрідним правовим інструментом розмежування

компетенції між різними категоріями справ, які підлягають вирішенню у різних процесуальних порядках, то підсудність - це інструмент, який забезпечує також розмежування компетенції між судами, але зумовлений не різними процесуальними порядками їх вирішення, певною природою цих справ, а необхідністю покращення самого процесу розгляду, взаємодію учасників, забезпечення збереження цінної інформації і т.д.. Отже, підсудність, слід розглядати як інститут господарського процесуального права, і як компетенцію окремих господарських судів однієї ланки, щодо розгляду і вирішення підвідомчих господарських справ.

Студенти повинні чітко знати, що порушення правил підсудності деякою мірою затримує процес вирішення справи господарським судом, проте даний процес все ж таки можливий, а от при порушенні правил юрисдикції порушення провадження у справі є неможливим.

В літературі підсудність класифікують на функціональну, предметну, територіальну, виключну. Слід знати, що у господарському процесуальному праві, відповідно до ГПК, підсудність класифікується на територіальну (ст. 27 ГПК), виключну (ст. 30 ГПК), за вибором позивача (29 ГПК) та окрему підсудність (ст. 28 ГПК) мова йде про спори де однією зі сторін є господарський суд). Необхідно знати, що перелік справ, на які поширюються правила виключної підсудності, визначений у ст. 30 ГПК є вичерпним. А в разі порушення правил підсудності, відповідно до ст.. 31 ГПК України, господарський суд, має передати справу на підставі ухвали суду не пізніше 5 днів після закінчення строку на її оскарження, а в разі подання скарги - не пізніше п'яти днів після залишення її без задоволення.

Слід врахувати, що як правило територіальна підсудність залежить від трьох показників: категорії справи, місцезнаходження сторін, специфіки спору. У зв'язку з цим територіальна підсудність може бути поділена на декілька видів: загальна територіальна підсудність, альтернативна, спеціальна. Під час вивчення питання територіальної підсудності, слід звернутися до ст. 11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних і фізичних осіб-підприємців».

Загальний принцип інстанційної юрисдикції, закріплений у ст.ст. 24-26 ГПК України, назви місцевих господарських судів та апеляційних господарських закріплені в Указах Президента № 453/2017 від 29.12.2017 р. "Про ліквідацію місцевих господарських судів та утворення окружних господарських судів" та № 454/2017 від 29.12.2017 р..Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах

Посилання на презентацію до теми 2

https://docs.google.com/presentation/d/1_xXnLdCDOxwB9njzNrJwgohz6MExoGMMpVOQRdO0fhg/edit?usp=sharing

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання:

1. **Встановіть юрисдикцію спору з вказанням критерію:**

- Вимоги юридичної особи до фізичної особи про стягнення витрат на проведення аудиту, які виникли внаслідок реалізації учасником товариства права на проведення аудиторської перевірки.
- Спір про визнання недійсною угоди про розстрочення погашення заборгованості з відшкодування витрат на виплату та доставку пільгових пенсій, яка укладена між управлінням Пенсійного фонду України та ТОВ.
- Справа за позовом центра зайнятості про стягнення з роботодавця суми виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг безробітному у разі поновлення його на роботі за рішенням суду.
- Спір до фізичної особи-підприємця про стягнення вартості комунальних послуг за обслуговування приміщення для здійснення господарської діяльності, про що зазначено лише у свідоцтві платника єдиного податку.
- За позовом митниці до лікарні про зобов'язання вчинити дії, а саме знищити товар, що перебуває на зберіганні в митниці, профінансувати таке знищення та відшкодувати митниці витрати на зберігання вантажу гуманітарної допомоги.
- Спір за позовом ПАТ "Укртелеком"до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності про стягнення заборгованості з виплати матеріального забезпечення застрахованим особам
- Справа про визнання недійсним правочину, укладеного за результатами проведення електронних торгів, порушеної за позовом фізичної особи - учасника електронних торгів, до відповідачів - державна виконавча служба, організатор електронних торгів і переможець таких торгів.
- Спір щодо правомірності передання військового майна до сфери управління іншого органу.
- Справа за позовом ТОВ про стягнення з учасників товариства коштів фізичної особи, отриманих без достатньої правової підстави. Позовні вимоги мотивовано безпідставністю здійснених позивачем на користь відповідачів виплат у вигляді дивідендів як учасникам ТОВ.

Література:

нормативно-правові акти:

1. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.

2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.

3. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 40.

4. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України - 2005 р. - № 35. – С. 1358.

5. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р.// Відомості Верховної Ради України — 2019 р., № 19, С.

6. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України - 2010 р. - № 41. – С.1468

7. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р.// Голос України від 03.08.2011 - № 142.

8. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text

9. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від // Відомості Верховної Ради України — 2019 р. - № 21 - С. 81

10. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text

11. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: Закон України від 24.12.1999 р.// Відомості Верховної Ради України . - 2000 р. - № 3.

12. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 г.// Відомості Верховної Ради України - 1994 р. - № 25. – С. 198.

13. Про торгово-промислові палати в Україні:Закон України від 02.12.1997 р. //Відомості Верховної ради України. 1998. - №13.

14. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. // Відомості Верховної Ради України - 2005 р. - № 32. - С. 1278

15. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р.//Відомості Верховної Ради України. — 2015 р. - № 2-3 - С. 54.

16. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 5.

17. Про господарські товариства: Закон від 19.09.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 49.

18. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р.//Відомості Верховної Ради України. – 2008. - № 50. – С. 243

19. Про захист економічної конкуренції: Закон України 11.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. –2001. - № 12. – С. 64.

20. Про ліквідацію місцевих господарських судів та утворення окружних господарських судів: Указ Президента України від 29.12.2017 р. № 453/2017// https://www.president.gov.ua/documents/4532017-23370

21. Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах: Указ Президента України від 29.12.2017 р. № 454/2017 //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/454/2017#Text

Спеціальна література:

22. Кібенко О., Уркевич В. Підходи Великої Палати Верховного Суду до визначення юрисдикційності спорів//https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/915159/

23. Віхров О.П., Коверзнев В.О. До питання про критерії розмежування господарської та адміністративної юрисдикції/О. Віхров//Вісник господарського судочинства. - №2. – 2011. – С. 110- 118.

24. Зельдіна О.Р., Хрімлі О.Г. Судовий захист прав суб'єктів підприємництва: теоретичні та практичні аспекти// https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/h/1139-sudovij-zakhist-prav-sub-ektiv-pidpriemnitstva-teoretichni-i-praktichni-aspekti.html

25. Бобкова Аю., НовошицькаВ. Юрисдикція господарських судів. Право України. - № 9. - 2017 р. // https://rd.ua/storage/attachments/Бобкова_Новошицька_2017_Юрисдикція%20господарських%20судів.pdf

26. Дайджест судової практики Великої палати Верховного суду: Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.11.2019 по 30.11.2019//https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/dajdzhest_vp_01_11_30.pdf

27. Дайджест судової практики Великої палати Верховного суду: Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2021 по 30.06.2021 р.https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Dajest_Ipivr_2021.pdf

28. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду в земельних спорах за участю органів Держгеокадастру: //Рішення, внесені до ЄДРСР за період із 01.03.2018 по 23.11.2020//https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Daidzhest-VP-VS.pdf

29. Огляд правових позицій КГС ВС// https://www.slideshare.net/pravotv/ss-250677702
30. Юрисдикція господарських судів: Аналіз судової практики Великої Палати Верховного Суду//https://wag.court.gov.ua/userfiles/media/YurisdGospSudiv.pdf

Тема 3. Правове положення учасників господарського процесу

Поняття та класифікація учасників господарського процесу.

Суд як особливий суб'єкт господарського процесу. Інститут відводу.

Правове положення сторін у господарському процесі. Особливості правового становища третіх осіб у господарському процесі.

Процесуальна співучасть. Залучення до участі у справі іншого відповідача. Заміна неналежного відповідача. Процесуальне правонаступництво.

Процесуальне представництво у господарському процесі.

Правове положення осіб які сприяють здійсненню правосуддя.

Заходи господарсько-процесуального примусу.

Правове регулювання процедури судового розгляду повинно оцінюватися через призму реалізації правомочності суб'єктів господарських процесуальних правовідносин. Це дозволяє визначити стан законодавства, що регулює діяльність господарського суду та учасників процесу: осіб, що беруть участь у справі й інших учасників. Так, ст. 41 Господарського процесуального кодексу України визначає склад учасників судового процесу, який залежить від форм проваджень. Однак склад учасників господарського процесу, варто розглядати ширше ніж це закріплено у ст. 41 ГПК, оскільки учасники справи не тільки сторони та треті особи, не тільки заявник та боржник (якщо мова йде про наказне провадження) але й інші особи, які беруть участь у процесі у випадках, передбачених ГПК, зокрема, експертів, перекладачів, посадових осіб чи інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, коли їх викликано для надання пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи (стаття 18 ГПК).

Слід зазначити, що учасники господарських процесуальних правовідносин становлять самостійний інститут господарського процесуального права та мають відповідну класифікацію. Так, студенти повинні знати, що учасники господарських процесуальних правовідносин поділяються на три групи: *суди, що здійснюють правосуддя; особи, які беруть участь у справі та особи, які сприяють здійсненню правосуддя.* В свою чергу особи, які беруть участь у справі поділяються на три підгрупи, що реалізують свої права та обов'язки залежності від цілі участі у справі. Це – особи, ціллю участі яких в господарському процесі є захист своїх суб'єктивно матеріально-правових інтересів (сторони, треті особи, заявники в інших видах провадження); особи, які приймають участь у справі з метою захисту

інтересів інших осіб, а також державних інтересів (прокурор, державні органи, органи місцевого самоврядування); представники – особи, ціллю участі є захист інтересів інших осіб.

Студенти повинні пам'ятати, що *єдиною* ознакою, що об'єднує в одну групу усіх осіб, які беруть участь у справі, є їх зацікавленість у справі, що має *процесуальний характер*. Процесуальною зацікавленістю як спонукальним мотивом до участі у розгляді справи є спрямованість процесуальної діяльності особи, яка бере участь у справі, до певного результату, що відображається у відповідному судовому рішенні. Таке визначення має універсальний характер і застосоване до будь-якої особи, яка бере участь у справі, незалежно від мети її участі в господарському процесі, а також незалежно від форми й стадії господарського процесу.

Враховуючи, що спеціалізованими судами є суди окремих судових юрисдикцій з особливостями засад судочинства і вимог до суддів щодо стажу, віку і фахового рівня, в тому числі з питань юрисдикції цих судів, студенти повинні визначитися з повноваженнями господарського суду першої інстанції, апеляційної та касаційної інстанції та їх складу. Господарський суд є обов'язковим суб'єктом господарських процесуальних правовідносин, питання його правового положення у господарському процесі слід розглядати з врахуванням положень Конституції України, Закону України «Про судоустрій та статус суддів» та Глави 3 ГПК України.

Слід знати, що окружні господарські суди є основною ланкою місцевих судів, оскільки, як суди першої інстанції, вони виконують значний обсяг роботи щодо вирішення господарських спорів, розгляду справ про банкрутство та інших питань пов'язаних із захистом суб'єктивних прав та інтересів учасників економічних відносин.

Студентам слід ознайомитися з Указами Президента "Про ліквідацію місцевих господарських судів та утворення окружних господарських судів" та "Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах, яким визначена мережа господарських судів та яким закріплена територіальна юрисдикція апеляційних господарських судів України. Вперше апеляційна інстанція, була запроваджена в системі органів господарського судочинства Указом Президента України від 11.07.2001 р.(який втратив чинність). Та на даний час в Україні діє 7 апеляційних господарських судів, повноваження яких поширюються на територію знаходження відповідного окружного господарського суду.

Верховний Суд відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та

спосіб, визначені процесуальним законом. У складі Верховного Суду діють: Велика Палата Верховного Суду; Касаційний адміністративний суд; Касаційний господарський суд; Касаційний кримінальний суд; Касаційний цивільний суд.

Вивчаючи правове положення суду в господарському процесі, студенти повинні розуміти, що не дивлячись на владний характер відносин суду з учасниками процесу, закріплені в законі права сторін кореспондують відповідним обов'язкам господарського суду, головним з яких є обов'язок суду винести у справі законне й обґрунтоване судове рішення. Крім того, є випадки коли суддя не може брати участь у розгляді господарської справи, мова йде про інститут відводу. Відвід – це процесуальний інститут, що містить умови, за яких особа не може брати участь у конкретній справі.

Питання *відводу* судді, необхідно розглядати з наступних позицій: з об'єктивної (як нездатність здійснювати суддівські повноваження в цілому) і суб'єктивної (неможливість забезпечити неупереджений розгляд спору). У першому випадку питання регулюється матеріальними нормами судочинства, в другому процедура відводу і підстави відводу, передбачаються процесуальними нормами права (ст. 35 ГПК України). Студенти повинні враховувати, що перелік підстав відводу окреслені у ст. 35 ГПК мають невичерпний характер.

Сторонами в позовному проваджені є *позивачами та відповідачами* - можуть бути підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи й в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Між тим, позивачем, окрім суб'єктів господарювання, у корпоративних спорах, можуть бути фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності.В провадженнях справ про банкрутство сторонами є боржник (банкрут), конкурсні кредитори, заставні кредитори (комітет кредиторів).

Слід врахувати, що відповідачем по справі завжди є суб'єкт господарської діяльності та відповідно до статті 55 ГК України, це учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Між тим є виключення і це стосується корпоративних спорів, справ між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній

особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах.

Студентам бажано з'ясувати, що сторони окрім загальних прав (для обох сторін) мають також виключні права (для кожної сторони окремо) (46 ГПК).

Вивчаючи питання сторін у господарському процесі, студентам слід проаналізувати *інститут співучасті*, з'ясувати відмінності його від інституту третіх осіб. При цьому, слід знати, що процесуальна співучасть є особливим процесуальним інститутом; виникає з багатосуб'єктних спірних матеріальних правовідносин або однорідних правовідносин, коли в одному і тому ж провадженні беруть участь декілька позивачів або відповідачів, права вимоги або обов'язки яких не виключають один одного; спрямована на правильний і своєчасний розгляд справи, встановлення дійсних прав і обов'язків сторін; покликана і здатна при дотриманні певних умов на прискорення і спрощення вирішення справи по суті (ст. 47 ГПК).

У літературі визначають традиційні види процесуальної співучасті в процесі: *обов'язкове (необхідне), факультативне*. Обов'язкова процесуальна співучасть виникає через неподільність спірних прав і обов'язків, їх спільності. Інститут процесуальної співучості у господарському процесі передбачає виділення *двох видів обов'язкової співучості*: 1) умовно необхідна співучість (для її виникнення в процесі потрібна згода позивача на залучення в процес усіх осіб, які могли б відповідати на його вимогу); 2) безумовна необхідна співучість (для її виникнення досить вказівки в нормативному акті на обов'язковість залучення в процес усіх осіб, які мають у справі матеріальну зацікавленість). *Факультативна (необов'язкова)* співучасть є одним з видів процесуальної співучасті, при якій вимоги декількох позивачів або до декількох відповідачів можна розглядати як окремо один від одного, так і спільно.

Під час аналізу правового становища третіх осіб у господарському процесі, студенти повинні виходити із критеріїв класифікації третіх осіб у господарському процесі, а саме: матеріально - правовий характер спору, в якому беруть участь треті особи; наявність або відсутність зобов'язання участі третіх осіб в процесі; вступ або залучення третіх осіб в процес. *Треті особи в господарському процесі* - це особи, які беруть участь у справі, мають правовий зв'язок зі спором про право сторін, вступають або залучаються до справи, яка розпочалася, в цілях захисту своїх порушених або оспорюваних прав і інтересів. Головна причина диференціації третіх осіб на тих, які заявляють і не заявляють самостійні вимоги відносно предмету спору полягає в різній мірі їх матеріально-правового зв'язку з цим предметом. Отже, виокремлення

двох видів третіх осіб пов'язано з їх зацікавленістю в результатах справи. Так, треті особи, які заявляють самостійні вимоги, відносно предмета спору захищають у господарській справі свої суб'єктивні права і законні інтереси, а треті особи, які не заявляють самостійних вимог відносно предмета спору, - тільки законні інтереси. Якщо господарський суд при відкритті провадження у справі або при підготовці справи до розгляду встановить, що рішення господарського суду може вплинути на права та обов'язки осіб, які не є стороною у справі, суд залучає таких осіб до участі у справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.

Слід, через матеріальну норму права розмежувати випадки коли виникає потреба у *залучені до участі у справі співвідповідачів, а коли відбувається заміна неналежного відповідача.* Механізм вирішення таких питань визначений у ст. 48 ГПК України та зазначені дії господарський суд може вчинити за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження - до початку першого судового засідання. При цьому, предметом судового розгляду стають інші правовідносини та розгляд справи розпочинається заново.

Необхідно знати, що *процесуальне правонаступництво*, відбувається лише в разі реорганізації юридичної особи (тут необхідно звернутися до приписів ст.. 59 ГК України) та відмежовувати процесуальне правонаступництво від заміни відповідача у порядку ст. 52 ГПК України. Так, слід враховувати, що у процесуальному правонаступництві можна замінити не лише відповідача, але й позивача; процесуальне правонаступництво може відбутися на будь-якій стадії господарського процесу; предметом судового розгляду залишаються ті ж самі правовідносини; розгляд справи продовжується. Поряд з цим, правонаступництво є двох видів сингулярне та універсальне, для господарського процесу характерним є універсальне процесуальне правонаступництво, під яким слід розуміти перехід процесуальних прав і обов'язків сторони у справі до іншої особи у зв'язку з вибуттям такої особи у спірних матеріальних правовідносинах.

У випадках, встановлених законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи можуть звертатися до суду в інтересах інших осіб, державних чи суспільних інтересах та брати участь у цих справах.

У визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по

суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

Правове положення прокурора у господарському процесі регламентується статтею 23 Закону України «Про прокуратуру» та ст. 53 ГПК України.. Для вивчення даного питання, необхідно розглядати через поняття «державний інтерес» та "бездіяльність компетентного органу". Варто враховувати, що захищати інтереси держави повинні насамперед відповідні компетентні органи, а не прокурор, він не повинен вважатися альтернативним суб'єктом звернення до суду і не має право замінювати компетентний орган, який може і бажає захищати інтереси держави. Однак, в разі бездіяльності такого державного органу/органу місцевого самоврядування, прокурор, щоб інтереси держави не залишилися незахищеними, *виконує субсидіарну роль,* замінює в судовому провадженні відповідний компетентний орган, який усупереч вимогам закону не здійснює захисту або робить це неналежно.

Прокурор мав підстави звернутися до суду як позивач, вважаючи, що відсутній орган, який може захистити інтереси держави; проте за певних обставин прокурор може звертатися до суду в інтересах держави й в особі органу місцевого самоврядування, зокрема тоді, коли цей орган є стороною правочину, про недійсність якого стверджує прокурор. У такій ситуації прокурор для представництва інтересів держави в особі компетентного органу як сторони правочину має продемонструвати, що цей орган не здійснює або неналежним чином здійснює захист відповідних інтересів, не реагуючи на повідомлення прокурора про наявність підстав для звернення до суду (постанова від 15.09.2020 у справі № 469/1044/17, http://reyestr.court.gov.ua/Review/92270734). Між тим, здійснення прокурором представництва в суді інтересів держави в особі державних компаній не допускається (ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру»), адже суб`єкт, в особі якого прокурор може звернутися із позовом в інтересах держави, *має бути суб`єктом владних повноважень*, незалежно від наявності статусу юридичної особи

Відповідно до ч. 3 ст. 24 Закону України «Про прокуратуру» право подання апеляційної чи касаційної скарги на судове рішення в цивільній, адміністративній, господарській справі надається прокурору, який брав участь у судовому розгляді, а також незалежно від участі в розгляді справи прокурору вищого рівня: Генеральному прокурору, його першому заступнику та заступникам, керівникам обласних та окружних прокуратур, першим заступникам та заступникам керівників обласних прокуратур, керівнику, заступникам керівника, керівникам підрозділів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Водночас варто пам'ятати, що

прокурор не наділений повноваженнями визначити процесуальну поведінку відповідача у господарській справі неналежною і самостійно звернутись з апеляційною скаргою фактично на захист інтересів такого відповідача. Прокурор зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це громадянина та його законного представника або відповідного суб'єкта владних повноважень.

Студентам слід звернути увагу, що представництво в господарському процесі характеризується як змішаний (що має процесуальні й матеріальні риси) інститут господарського процесу. Вивчаючи дане питання слід згадати ст. 237 ЦК України та підстави, відповідно до яких виникає представництво: договір, закон, акт органу юридичної особи та з інших підстав встановлених законодавством.

Необхідно враховувати, що представництво як правовідносини, має зовнішню і внутрішню сторони. Зовнішня сторона *представництва* - це правовідносини, що виникають між господарським судом і представником як учасником процесу, змістом якого є здійснювані представником під контролем господарського суду процесуальні дії з реалізації наданих йому законом або договором (у дорученні) правомочностей. Внутрішня сторона *представництва* - це відносини сторони, третьої особи, іншої зацікавленої особи, що має право звертатися до послуг представника, з представником. Змістом таких правовідносин є коло повноважень, якими закон або той, кого представляють наділяє представника. Тому внутрішня сторона представництва, хоча і регулюється нормами матеріального права, також має процесуальний характер, оскільки особа, яку представляють, доручає представникові здійснення конкретних процесуальних дій (ведення справи в суді).

Слід пам'ятати, що серед учасників господарського процесу важливу роль відіграють *особи, що сприяють здійсненню господарським судом правосуддя* у господарських відносинах. У господарському процесуальному законодавстві вони складають правовий інститут - інші учасники процесу (помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст..).

Для роз'яснення питань, що виникають при розгляді справи й потребують спеціальних знань, господарський суд призначає експертизу, і в господарському процесі може брати участь експерт (ст. 69 ГПК) та експерт з питань права (70 ГПК). Права, обов'язки та відповідальність судового експерта визначаються Господарським процесуальним кодексом та Законом України «Про судову експертизу», Інструкцією про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не

працюють у державних спеціалізованих експертних установах затвердженою Наказом Міністерства юстиції від 12.12.2011 р. №3505/5.

Перекладача в господарському процесі слід також віднести до інших учасників, які сприяють здійсненню правосуддя в господарських процесуальних правовідносинах та статус у господарському процесуальному законодавстві регламентований ст. 72 ГПК України.

Вивчаючи питання *засобів господарсько-процесуального примусу та відповідальності,* студенти повинні виходити з аналізу поняття «зловживання процесуальними правами» — особливий різновид процесуального правопорушення, що складається з протиправного, несумлінного та неналежного використання особою, яка бере участь у справі (її представником), належних їй процесуальних прав, що відображається у винних процесуальних діях (бездіяльності), які зовнішньо відповідають вимогам процесуальних норм, однак здійснюються з корисливим або особистим мотивом, завдаючи шкоди інтересам правосуддя та (або) інтересам осіб, які беруть участь у справі, а також недобросовісна поведінка в інших формах, що тягне за собою застосування заходів процесуального примусу. Отже, ознакою зло-вживання процесуальними правами є не просто конкретні дії, а дії, спрямовані на введення суду в оману, затягування розгляду справи, створення перешкод опоненту.

Слід зауважити, що у разі зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства до порушників можуть бути застосовані заходи процесуального примусу: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; штраф, окрема ухвала.

Посилання на презентацію до теми 3

https://docs.google.com/presentation/d/1fQy6pBwlSo57RGk4TpeXz6jiCUsp68OQ4SbuWMyEw7M/edit?usp=sharing

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Urkevych_2021_12_02.pdf

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання:

1. Хто є сторонами провадження справи про банкрутство?
2. Назвіть учасників господарського процесу в залежності від форм проваджень.
3. Які види процесуальної співучасті відомі?
4. Яка мета та підстави співучасті?

5. У чому полягає різниця у заміні неналежного відповідача належним та процесуальним правонаступництвом?
6. В яких випадках прокурор може стати стороною у господарському процесі?
7. Розкрийте поняття “інтереси держави”.
8. Чи має право прокурор здійснювати представництво в суді інтересів державних компаній?
9. Назвіть приклади зловживання процесуальними правами учасниками у господарському процесі?
10. Які заходи може вживати суд для реагування на зловживання процесуальними правами?

Література:

нормативно-правові акти:

1. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.
3. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 40.
4. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р.// Відомості Верховної Ради України — 2019 р., № 19, С.
5. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України - 2010 р. - № 41. – С.1468
6. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text
7. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text
8. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text
9. Про деякі питання забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану: Наказ Міністерства юстиції України від 14.03.2022 № 1138/5// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-22#Text

10.Про затвердження Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах: Наказ Міністерства юстиції України від 12.12.2011 № 3505/5// Офіційний вісник України — 2011 р., № 98, стор. 134.

11. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5//https://docs.google.com/document/d/1fiRKcidsaS4U4WTWhgIxuVm3i0lnZkxOePYDzA7DqEc/edit

12. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

Спеціальна література:

13.Степанова Т. Поняття учасника господарського процесу // http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/4/part_2/19.pdf

14. Балюк І. Процесуальний статус учасників господарського судочинства// https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2016/2016-3-4/31.pdf

15. Тетарчук І.В. Господарське процесуальне право. - 2021. - 224 с.

16. Соловйов О.Л. Характеристика учасників розгляду справи у господарському судочинстві: Право і суспільство. - №2. - 2021 р. - С. 66-72.

17. Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. д. ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка – К.: Алерта, 2019. – 500 с.

18. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Господарське процесуальне право України, 2020. - 276 с.

19. Будурова Г. М. До питання процесуальної співучасті у господарському процесі / Г. М. Будурова // Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. – Одеса : Гельветика, 2020. – Т. 2. – С. 293-295.

20. Віталій Уркевич. Участь прокурора в господарському процесі: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Urkevych_2021_12_02.pdf

21. Юрій Чумак. Участь прокурора в господарському процесі: практика Верховного Суду// https://sud.ua/ru/news/blog/206092-uchast-prokurora-v-gospodarskomu-protsesi-praktika-verkhovnogo-sudu

22. Відводи, що працюють (презентація) https://lhs.net.ua/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2018/03/2_Pidstavy-dlia-

vidvodiv-iaki-pratsiuiut-.-Savchuk-Andrii-partner-IuK-MORIS-GROUP.pdf

Тема 4. Загальна характеристика інститутів господарського процесуального права

Судові витрати у господарському процесі.

Поняття процесуальних строків у господарському процесі та їх характерні ознаки. Класифікації процесуальних строків.

Поняття доказування та доказів у господарському процесі. Види доказів.

Поняття та система забезпечувальних заходів у господарському судочинстві.

Запобіжні заходи та їх види. Порядок розгляду заяви про вжиття запобіжних заходів. Скасування та оскарження ухвали щодо вжиття запобіжних заходів. Припинення запобіжних заходів.

Забезпечення позову: підстави та заходи. Скасування забезпечення позову. Особливості забезпечення позову у корпоративних спорах.

Заходи забезпечення вимог кредиторів у провадженні справ про банкрутство.

Згідно з Концепцією вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, під доступністю правосуддя мається на увазі вільний доступ до правосуддя, необтяжливість судових витрат, які несе особа; ефективна система надання правової допомоги; поінформованість особи про організацію і порядок діяльності суду; можливість вирішити свій спір у позасудовому порядку тощо. «Вільний доступ до правосуддя є конституційним правом особи й основою справедливого судочинства. Принцип вільного доступу до правосуддя передбачає обов'язок судів не відмовляти у розгляді справ компетентної юрисдикції з метою захисту порушеного права, свобод та інтересів особи, територіально зручне місцезнаходження судів, наявність достатньої кількості судів і суддів на території України. Судові витрати, які несе особа, не повинні бути перешкодою для судового захисту її прав….»

Отже, вивчення студентами даної теми слід починати з аналізу приписів глава 8 «Судові витрати» Господарського процесуального кодексу України та Закону України «Про судовий збір» в редакції від 10.09.2022 р..

Слід пам'ятати про те що законодавством передбачене 5 видів судових витрат: судовий збір; витрати на професійну правничу допомогу; витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи; витрати,

пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів; витрати, пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

Необхідно звернути увагу, на те що судовий збір сплачується: за подання до суду позовної або іншої заяви, передбаченої процесуальним законодавством; за подання до суду апеляційної та касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви у справах про банкрутство. Отже, визначені законом ставки судового збору є диференційованими та залежності від проваджень, від стадій господарського процесу та процесуальних дій, які опосередковують процесуальні питання пов'язані з виконанням судового рішення. Так, наприклад за подання до господарського суду позовної заяви немайнового характеру (визнання недійсними договорів, рішень господарських товариств, спонукання до вчинення дій) розмір судового збору становить один розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб. У разі позову майнового характеру - 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Між тим, за подання позовної заяви, що має одночасно майновий і немайновий характер, необхідно сплачувати судовий збір за ставками, встановленими для позовних заяв як майнового, так і немайнового характеру.

У випадку, якщо якась зі сторін не погоджується із судовим рішенням суду 1-ї інстанції, вона має право оскаржити прийняте рішення послідовно до апеляційної, касаційної інстанції. При цьому, ставка судового збору залежить ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви й скарги.

Відповідно до статті 6 Закону «Про судовий збір» судовий збір перераховується у безготівковій або готівковій формі, у тому числі з використанням електронного платіжного засобу або за допомогою платіжних пристроїв, в тому числі з використанням платіжних систем через мережу Інтернет у режимі реального часу.

Статтею 7 Закону «Про судовий збір» визначено випадки повернення судового збору. Зокрема, коли зменшено розмір позовних вимог або внесено судовий збір у більшому розмірі, ніж встановлено законом; повернено заяву або скаргу; відмовлено у відкритті провадження у справі; залишено заяву або скаргу без розгляду; закриття (припинення) провадження у справі (крім випадків, якщо

провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову і така відмова визнана судом), у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях..

Слід зазначити, що питання, пов'язані зі сплатою та поверненням сум судового збору при розгляді справ господарськими судами, регламентуються Інструкцією про порядок обчислення та справляння державного мита, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 07.07.2012 р. №811.

Крім судового збору, до судових витрат належать:

- витрати на професійну правничу допомогу (ст. 126 ГПК), що підтверджується договором про надання правничої допомоги, відповідними доказами щодо обсягу наданих послуг та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною, та розмір витрат має бути співмірним зі складністю справи, виконаних адвокатом робіт; часом, затраченим на виконання відповідних робіт; обсягом наданих адвокатом послуг; ціною позову та значенням справи для сторони.

- витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи, які також повинні бути співмірним зі складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним (спеціалістом, експертом, перекладачем) на виконання робіт та є винагородою за виконану роботу, пов'язану зі справою, якщо це не входить до їхніх службових обов'язків.

- витрати, пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи. Питання про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних, адміністративних та господарських справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави регламентується Постановою Кабінету Міністрів від 27 квітня 2006 р. № 590 "Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних, адміністративних та господарських справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави".

Студенти повинні врахувати, що головний принцип, який законодавством застосовується при розподілу господарських витрат, — це принцип покладення витрат на сторону, яка заявила безпідставний позов, або на сторону, яка затіяла безпідставний спір у господарському суді. За наявності заподіяння шкоди з боку кожної сторони господарські витрати покладаються на обидві сторони пропорційно. Зазначене правило розподілу господарських витрат застосовується під час вирішення як майнових, так і немайнових спорів та проводиться за правилами ст. 129 ГПК. При цьому, слід пам'ятати про особливості розподілу судових витрат у разі визнання

позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду.

Вивчення питання процесуальних строків варто почати із загальної характеристики часових параметрів, які використовуються у ГПК України в різних модифікаціях (година, час, день, місце, рік, строк, період, дата, а також цифрові показники). Слід знати, що *часові характеристики господарського процесуального права України* – це правове явище, що включає в себе порядок набрання чинності та втрати сили законом у часі, а також проміжки часу чи момент у часі, з якими процесуальний закон пов'язує можливість або необхідність, порядок і послідовність вчинення конкретних процесуальних дій, їх завершення та можливість настання певних правових наслідків.

Розглядаючи «часові параметри» студенти повинні виокремити основні *характеристики* даної категорії. Так в літературі часові параметри 1) є правовим явищем, оскільки урегульовані нормами права, наділені правовою формою і регулятивною силою права; 2) виконуючи регулятивну роль, виступають інструментом, засобом в досягненні завдань господарського судочинства; 3) з однієї сторони, забезпечують своєчасний захист прав, свобод та інтересів осіб, які беруть участь у справі, доступ до правосуддя, а з іншої - обмежують можливість надмірного затягування розгляду господарських справ;4) є статичними, тобто вони є лише моделлю, яка не діє автоматично, а тільки в потенціалі й в процесі їх практичного застосування може призвести до досягнення поставлених цілей;5) поєднуючись з іншими юридичними засобами, виступають активно-дієвими елементами господарського процесуального регулювання.

Процесуальний строк – слід вважати часовою (темпоральною) формою руху господарських процесуальних відносин. Легальне визначення процесуального строку не міститься в господарському процесуальному законодавстві, тому на доктринальному рівні визначають *господарський процесуальний строк* як встановлений в нормах господарського процесуального закону та/або судом і обчислюваний роками, місяцями або днями проміжок часу, який визначається точними календарними датами чи вказівкою на подію, що повинна неминуче настати, і з яким або до якого ГПК пов'язує можливість або необхідність вчинення судом і учасниками господарського процесу процесуальних дій, а його закінчення (пропущення) може мати негативні наслідки для осіб, які беруть участь у справі.

До основних ознак процесуальних строків слід віднести: владно-регулятивну юридичну природу; цілеспрямованість, зорієнтованість на раціональне та ефективне регулювання часових параметрів господарського судочинства; є елементами дії господарського

процесуального права, механізму процесуального регулювання; мають юридичну силу і забезпечуються державою, оскільки несвоєчасна їх реалізація як засобів правового регулювання може мати негативні наслідки; встановлюють проміжки часу вчинення саме процесуальних дій (або тягнуть конкретні процесуальні наслідки); притаманний публічно-правовий елемент: процесуальні строки встановлюються законом та/або судом; мають одиниці їх обчислення: дні, місяці, роки; процесуальні строки підлягають точному обчисленню; скеровані на конкретних адресатів (суд (суддя), особи, які беруть участь у справі, інші учасники господарського процесу).

Господарські процесуальні строки, що зустрічаються в Господарському процесуальному кодексі України, слід класифікувати за такими критеріями:

1) залежно від місця і ролі в механізмі господарсько-процесуального регулювання господарські процесуальні строки поділяються на нормативно-правові, казуальні (індивідуально-визначені), фактичні; 2) за сферою правового регулювання: загальні та спеціальні; 3) за характером діяльності: строки, які регулюють часову тривалість прийняття рішень; строки, які регулюють часову тривалість вчинення процесуальних дій; 4) за формою вираження диспозиції норми права, в якій встановлені господарські процесуальні строки: уповноважуючі (строк, наданий для оскарження рішення суду в апеляційну інстанцію, зобов'язуючі (строк для винесення ухвали про відкриття провадження у справі суддею; 5) за способом визначення господарські процесуальні строки поділяються на визначені законом та/або судом; 6) за суб'єктами вчинення процесуальних дій господарські процесуальні строки поділяються на визначені (встановлені) для суду (судді), осіб, які беруть участь у справі, осіб, які не беруть участь у справі; 7) за тривалістю господарське-процесуальне законодавство визначає процесуальні строки від 24 годин до одного року; 8) *за функціональним призначенням господарські процесуальні строки* можна поділити на строки як гарантію швидкого і своєчасного господарського судочинства; строки як гарантія дотримання прав і законних інтересів учасників господарського судочинства; 9) *за місцезнаходженням процесуальні строки* поділяються на ті, що містяться у ГПК України та процесуальні строки, що містяться в КУзПБ та інших законах.

Студентам слід звернути особливу увагу, на те що процесуальні строки можуть визначатися:*точною календарною датою з вказівкою на конкретний час; вказівкою на подію, що повинна неминуче настати періодом часу*. При визначенні початку обчислення

процесуального строку дуже важливо точно знати день, з якого починається його перебіг, тому що у господарських процесуальних нормах, що встановлюють строк для виконання господарської процесуальної дії, часто вказується день, який необхідно враховувати при обчисленні цього строку. Встановлення початкових та кінцевих меж важливе саме тому, що відповідна процесуальна дія може бути вчинена в будь-який момент перебігу процесуального строку, іншими словами – між його початком та закінченням.

Інститут процесуальних строків характеризується такими категоріями: *перебіг господарського процесуального строку; обчислення господарського процесуального строку; зупинення, поновлення та продовження господарського процесуального строку.*

Вивчення інституту доказів слід почати з аналізу категорії доказування. У літературі існує дві теорії відносно поняття судового доказування : в основі першої лежить судження про судове доказування як способу пізнання фактичних обставин справи; представники другої концепції під доказуванням розуміють діяльність, ціллю якої є переконання суду в істинності фактів, які розглядаються судом. Отже, слід знати, що доказування в господарському процесі розглядається як логіко-практична діяльність учасників господарських процесуальних правовідносин щодо встановлення наявності або відсутності обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

Доказування, як і кожна діяльність, проходить відповідні *стадії* для досягнення поставленої мети, а саме: визначення предмета доказування; надання їх до суду; дослідження доказів судом; оцінка доказів. Принципи оцінки доказів окреслені у ст.. 86 ГПК України.

При цьому, докази - це відомості про предмет доказування за допомогою визначених у законі засобів доказування в передбаченому законом порядку, що мають значення для правильного вирішення господарської справи. До характерних *ознак судових доказів* науковці відносять: фактичні дані, відомості про факти; будь-які фактичні дані, тобто жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили; дані одержані у процесуальній формі; такі фактичні дані, які вказують на наявність чи відсутність фактів підстави позову і фактів що обґрунтовують заперечення проти позову.

Необхідно знати, що докази мають відповідну доктринальну класифікацію: 1) за характером зв'язку змісту доказу з фактом, що встановлюється – *прямі й непрямі докази*; 2) процесом формування відомостей про факти – *первинні й похідні докази*; 3) за джерелом доказів – *особисті та речовинні докази*; 4) юридичною ознакою – *на письмові, електронні й речові докази, висновки судових експертів, показання свідків*. У ГПК України поділ доказів ділиться на три

види: 1) письмовими, речовими й електронними доказами;2) висновками експертів; 3) показаннями свідків (ст. 73 ГПК).

Враховуючи специфіку господарського процесу де найчастіше використовують письмові докази, студенти повинні знати, що письмові докази поділяються за змістом: *на розпорядчі, інформативні*; за формою: *прості письмові, кваліфіковані письмові*; за способом формування: *оригінали, копії*.

Відповідно до ст. 96 ГПК електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет). Електронні докази надаються одним із наступних способів: в оригіналі, електронній копії або паперовій копії електронного доказу. Оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, в тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги» (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»)

Під *речовими доказами* у господарському процесі, розуміють, предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, які мають значення для правильного вирішення спору. Отже, речовими доказами є рухомі та нерухомі речі, які є носіями інформації про обставини, що мають значення для справи. Речові докази слід відрізняти від письмових доказів, якщо інформація про факти міститься в документі, цей доказ є письмовим; якщо ж інформація про факти підтверджується властивостями документа як предмета, цей доказ є речовим. Слід враховувати, що речовий доказ може виступати як власне доказ і одночасно як доказ і об'єкт спору. Необхідність використання речового доказу як засобу доведення може виникнути у випадках, коли існування яких-небудь фактів можливо довести певним предметом (річчю), його властивостями, ознаками, залишеними на ньому слідами. У господарській практиці речові докази використовуються рідко, оскільки необхідні для встановлення обставин суперечки дані фіксуються у відповідних документах. До речових доказів можна віднести предмети, що свідчать про виготовлення їх з порушенням вимог за якістю, пломби від

перевізних засобів (вагонів, контейнерів), в яких слідував вантаж, коли необхідно довести, що цілісність цих пломб в дорозі порушена не була або, навпаки, була порушена.

Такий засіб доказування, як висновки судових експертів, вимагають аналізу параграфа 6 ГПК України, Закон України «Про судову експертизу», Інструкцію про порядок і розміри відшкодування витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним науково-дослідним установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 01.07.96 № 710, Інструкцію про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах затверджену Наказом Міністерства юстиції України від 12.12.2011 № 3505/5.

Показання свідків як засіб доказування регламентований ст. 73, 87-90 ГПК та характеризується наступними ознаками: свідком може бути будь-яка дієздатна фізична особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи; свідки в судовому процесі не мають юридичної зацікавленості. Пам'ятайте, що не можуть бути допитані як свідки: недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання;особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору, - про такі відомості; священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, що стала відома судді під час врегулювання спору за його участю; інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди; особи, які мають дипломатичний імунітет, не можуть бути допитані як свідки без їхньої згоди, а представники дипломатичних представництв - без згоди дипломатичного представника. За введення в оману суду (надання неправдивих свідчень) притягуються до кримінальної відповідальності; зобов'язані надавати достовірні показання про відомі їх обставини справи (якщо немає передбачених чинним

законодавством України підстав для відмови від надання показань). Відповідно до ст. 87 ГПК показання свідка - це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, або які ґрунтуються на повідомленнях інших осіб. Статтею 98 ГПК України визначено право суду викликати свідка для допиту за його ініціативою суду або за клопотанням учасника справи у разі, якщо обставини, викладені ним у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх змісту, достовірності чи повноти. Якщо свідок без поважних причин не з'явився в судове засідання або не взяв участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції, суд не бере до уваги його показання. Свідок, даючи показання, може користуватися записами, але лише в тих випадках, якщо його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими даними, які важко зберегти в пам'яті..

Слід зазначити, що до характерних рис доказів, законодавець відніс: *належність, допустимість, достовірність та вірогідність доказів*. Необхідною якісною характеристикою судового доказу є *належність* доказу - властивість, пов'язана зі змістом судових доказів. *Допустимість* доказів, явище, пов'язане з їхньою процесуальною формою, тобто з характером процесуальних засобів доказування, незалежно від того, яку інформацію вони містять. В господарському процесі допустимість означає встановлення спеціальними правилами певних засобів доказування, без обов'язкового використання в процесі яких неможливо повною мірою довести обставини справи, на які посилається учасник процесу. *Достовірність* – якісна характеристика, що повинна бути властива кожному конкретному доказу для отримання ним можливості бути використаним у процесі господарського судочинства. *Вірогідність - необхідність співставлення судом доказів, які надає позивач та відповідач. Тобто з введенням в дію нового стандарту доказування необхідним є не надати достатньо доказів для підтвердження певної обставини, а надати їх саму ту кількість, яка зможе переважити доводи протилежної сторони судового процесу.*

Студенти повинні знати, що до підстав, які звільняють від доказування, слід віднести: *обставини визнані судом загальновідомими; преюдиційні факти; законні презумпції.* Відповідно, *під поняттям загальновідомі факти*, слід розуміти факти, які відомі широкому загалу, зокрема, учасникам господарського процесу. Загальновідомі обставини не підлягають доказуванню, оскільки їх істинність очевидна, і доказування їх є зайвим. Водночас, особи, які беруть участь у справі, не позбавлені права спростовувати загальновідомі факти. *Преюдиціальність* — обов'язковість фактів,

встановлених судовим рішенням, що набуло законної сили, в одній справі для суду при розгляді інших справ. Преюдиціальне значення мають лише рішення зі справи, в якій беруть участь ті самі сторони, що й у справі, яка розглядається. Отже, повна тотожність суб'єктного складу є обов'язковою умовою преюдиціальності щодо сторін. Слід врахувати про існування законних презумпцій, тобто фактів, які відповідно до закону вважаються встановленими. Прикладом такої презумпції можу слугувати норма ст. 11 Закону «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якої первинним суб'єктом, якому належать авторське право, є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). У Постанові КГС ВС від 04.03.2019 у справі № 5015/6070/11 зазначено, що «згідно зі статтею 204 Цивільного кодексу України правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним. Закріплена зазначеною статтею ЦК України презумпція означає, що вчинений правочин вважається правомірним, тобто таким, що породжує, змінює або припиняє цивільні права й обов'язки, доки ця презумпція не буде спростована, зокрема, на підставі рішення суду, яке набрало законної сили; у разі спростування презумпції правомірності договору всі права, набуті сторонами правочину за ним, повинні безперешкодно здійснюватися, а створені обов'язки підлягають виконанню».

Дана тема потребує вивчення системи забезпечувальних засобів, яка включає забезпечення доказів (ст. 110-112 ГПК); заходи щодо забезпечення позову (глава 10 ГПК); заходи до забезпечення позову при виконанні судового рішення (ст. 337 ГПК); заходи щодо забезпечення заявлених вимог кредиторів у справах про банкрутство (ст. 40 КУзПБ).

За своєю природою, забезпечувальні заходи мають публічно-правовий характер, оскільки застосування їх здійснюється не добровільно. Звертатися до господарського суду для вжиття передбачених заходів, спрямованих на запобігання правопорушення, вправі:

- підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні);

- громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності;

- у випадках, передбачених законодавчими актами України, - державні та інші органи, фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Перелік способів забезпечувальних заходів, регламентованих ст.. 110 ГПК, відповідно до якої способами забезпечення судом доказів є допит свідків, призначення експертизи, витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням, заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів. У необхідних випадках судом можуть бути застосовані інші способи забезпечення доказів, визначені судом, що свідчить про невиключний їх перелік.

Заходи забезпечення позову регламентовані ст. 137 ГПК України перелік видів заходів забезпечення не є вичерпним, адже в основу інституту забезпечення покладено принцип обов'язковості виконання судового рішення в майбутньому, а тому задля забезпечення ефективного захисту дозволено інші заходи забезпечення, не передбачені ст. 137 ГПК. Таким чином, законодавець надав можливість і заявнику, і суду вчиняти процесуальні дії, врегульовані нормами Кодексу, а також застосовувати інші специфічні заходи, передбачені нормами КУзПБ (ст. 40), Закону України «Про авторське право і суміжні права» (ст. 53) тощо.

Під поняттям засобів забезпечення позову, студенти повинні розглядати застосування судом процесуальних засобів тимчасового характеру, які гарантують можливість реалізації позовних вимог або сприяють збереженню існуючого положення між сторонами до винесення судового акту. Під час застосування заходів забезпечення позову доведенню підлягає не право особи вільно розпоряджатися грошовими коштами або майном, а її намір розпорядитися грошовими коштами або майном на час пред'явлення позову в таких розмірах, які утруднюють або унеможливлюють виконання рішення суду.

Господарський суд має право вжити заходів до забезпечення позову, як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи за заявою сторони (позивача, відповідача, третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору), прокурора. Вибір заходів забезпечення залежить від суті позовних вимог та не допускається застосування заходів забезпечення позову, які не пов'язані із заявленими вимогами. Слід знати, що за подання заяви про вжиття запобіжних заходів та забезпечення позову сплачується судовий збір - 0,5 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Необхідно враховувати, питання зустрічного забезпечення в інтересах відповідача, яке здійснюється шляхом внесення на депозитний рахунок суду кошти в розмірі та строки визначених судом (ст. 141 ГПК України).

Застосування забезпечувальних заходів у справах про неспроможність (банкрутстві) має істотні особливості. Поряд з тим, що в справах про банкрутство можуть застосовуватися загальні заходи забезпечення позову визначені у ст. 337 ГПК України, слід знати, що стаття 40 КУзПБ передбачає додаткові заходи, а саме: зобов'язання боржника передати цінні папери, валютні цінності, інше майно на зберігання третім особам; заборона власнику майна боржника або органу управлінні, здійснювати дії із реорганізації або ліквідації юридичної особи боржника, про припинення повноважень керівника або органу управління боржника відповідні посадові особи боржника.

Крім того, суд може застосувати такі спеціальні заходи, як заборона без згоди розпорядника майна укладати та здійснювати низку угод з розпорядження нерухомим майном, отримання та видачі кредитів, поруки, видачі гарантій, уступки вимог, переведення боргу тощо.

Заходи щодо забезпечення вимог кредиторів діють відповідно до дня введення процедури санації й призначення керуючого санацією або до прийняття постанови про визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури та призначення ліквідатора, або до припинення провадження у справі.

Студенти повинні врахувати, що за результатами розгляду заяви про вжиття запобіжних заходів, клопотання про забезпечення позовних вимог господарський суд виносить ухвалу, яка може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Посилання на презентацію до теми 4

https://docs.google.com/presentation/d/16C3oXxKI-kcXPBwNtJ9Y0OSGzc2843Qw_Vyfu518faM/edit?usp=sharing

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Що належать до судових витрат?
2. Які докази витрат на професійну правничу допомогу необхідно подати до суду?
3. Чи має право суд з власної ініціативи вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу?
4. Чи може господарський суд відстрочити сплату судового збору ?
5. Відповідно до яких об’єктів відбувається справляння судового збору?
6. В яких випадках не справляється судовий збір?

7. У який випадках судовий збір буде повернуто?
8. Який порядок повернення судового збору?
9. Який строк підготовчого провадження?
10. Назвіть присічні строки у господарському процесі.
11. Як ви розумієте принцип розумності та принцип пропорційності в контексті питання інституту процесуальних строків?
12. У чому полягає відмінність письмового доказу від електронного?
13. Яким критеріям повинні відповідати докази?
14. Розкрийте такий критерій доказів як вірогідність?
15. Які докази може приймати суд апеляційної інстанції?
16. Що таке преюдиція?
17. У якому випадку електронний доказ не може бути застосовано як оригінал?
18. Що може бути предметом висновку експерта?

Література:

нормативно-правові акти:

1. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.
3. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 40.
4. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р.// Відомості Верховної Ради України — 2019 р., № 19, С.
5. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України - 2010 р. - № 41. – С.1468
6. Про державний бюджет на 2021 рік: Закон України від 2.12.2020 р.//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text
7. Про судовий збір: Закону України від 08.08.2011 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text
8. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text
9. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text
10. Про судову експертизу:
11. Інструкція про порядок обчислення та справляння державного мита, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 07.07.2012 р. №811.
12. Інструкція про порядок і розміри компенсації (відшкодування)

витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів: Постанова Кабінету Міністрів від 1.07.1996 р. №710 //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF#Text
13. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах: Наказ Міністерства юстиції України від 12.12.2011 № 3505/5//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-22#Text

Спеціальна література:

14. Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. д. ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка – К.: Алерта, 2019. – 500 с.
15. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Господарське процесуальне право України, 2020. - 276 с.
16. Зятіна Д. Докази і доказування у господарському процесі:новітня практика касаційного господарського суду
17. Огляд правових позицій КГС ВС щодо застосування належних способів захисту корпоративних прав// https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/2022_08_10_Ogliad_KGS.pdf
18. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 04.03.2019 у справі № 5015/6070/11. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80308685
19. Чумак Ю.Я. Докази і доказування у практиці Касаційного господарського суду. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Chymak.pdf
20. В. Мороз. Забезпечення позову в цивільному та господарському процесі як спосіб зловживання правом//https://radako.com.ua/news/zabezpechennya-pozovu-v-civilnomu-ta-gospodarskomu-procesi-yak-sposib-zlovzhivannya-pravom
21. Бойчук А. Забезпечення заходів в господарському процесі//https://yur-gazeta.com/publications/practice/gospodarske-pravo/zabezpechennya-zahodiv-v-gospodarskomu-procesi.html
22. Рєзнікова В. Стандарт доказування "вірогідність доказу" у господарському судочинстві: Право України . - № 9.- 2021 . - С.ю 66-85

23. Що має здійснити господарський суд у вирішенні питання про забезпечення позову : позиція КГС//https://sud.ua/ru/news/publication/181703-scho-maye-zdiysniti-gospodarskiy-sud-u-virishenni-pitannya-pro-zabezpechennya-pozovu-pozitsiya-kgs
24. Огляд судової практики щодо забезпечення позову в корпоративному спорі/ https://advokatpost.com/ohliad-sudovoi-praktyky-shchodo-zabezpechennia-pozovu-v-korporatyvnomu-spori/
25. Рим Т. Інститут забезпечення позову: новели законодавства. Право України 2017. 40/459Рим%20Т.%20Інститут%20забезпечення%20позову%20-%20Новели%20законодавства.pdf
26. Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика) Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад – грудень 2020 року//https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ohliad_KHS_11_12_2020.pdf
27. Огляд судової практики Верховного Суду щодо представництва інтересів учасників справи адвокатом та самопредставництва в господарському процесі Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2018 року – березень 2021 року//https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_2021_07_16.pdf
28. Шекер Ю.О. Строки у господарському процесуальному праві України: дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук// http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4631/Shekera_AKD.pdf?sequence=1&isAllowed=y
29. Бутирський А. Окремі аспекти застосування процесуальних строків у господарському судочинстві//https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/857/Stroky_u_gospodarskomu.pdf?sequence=1&isAllowed=y
30. Чумак Ю. Докази і доказування у практиці Касаційного господарського суду. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Chymak.pdf

ТЕМА 5. Позовне провадження та наказне провадження у господарському судочинстві

Поняття та види позовного провадження.

Загальна характеристика позову. Поняття, ознаки та процесуальні етапи (частини) загального позовного провадження. Письмові заяви учасників справи

Поняття та види судових рішень у господарському процесі.

Розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження.

Особливості провадження за участю іноземних осіб.

Сутність та особливості наказного провадження.

Порядок розгляду заяв про видачу судового наказу.

Порядок розгляд заяви про скасування судового наказу.

Питання сутності позовного провадження слід розпочати з аналізу ознак, що характерні даній формі (виду) господарського процесу. *Позовне провадження* - це форма судового процесу, яка має характер спірного позовного провадження, що проходить у суворо визначеному процесуальному порядку, для якого характерна наявність сторін, з протилежними матеріально-правовими інтересами, законність та обґрунтованість вимог яких перевіряється у чітко визначеній законом послідовності.

Студенти повинні знати, що позовному провадженню притаманні наступні ознаки: 1) наявність матеріально – правової вимоги, що витікає з порушеного чи оспорюваного права сторони, яке підлягає розглядові згідно з законом та вирішенню в певному порядку, встановленому законом; 2) наявність спору про порушене чи оспорюване суб'єктивне право, чи охоронюваного законом інтересу; 3) наявність двох сторін з протилежними інтересами, котрі наділені певними правами та обов'язками по захисту прав або інтересів в суді. Саме низка вищевказаних ознак дозволяє виокремити позовне провадження від провадження справ про банкрутство, або провадження про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчого документа.

Сутність позовного провадження становить перевірку судом наявності чи відсутності порушеного або оспорюваного суб'єктивного права, на якому ґрунтується матеріально-правова вимога позивача.

Позовне провадження в загальній системі захисту суб'єктивних прав учасників правовідносин займає центральне місце. У господарському процесі, на відміну від цивільного, абсолютна більшість справ підлягає розгляду в порядку позовного провадження,

яке поділяється на два види: загальне та спрощене. Загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні.

Спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. Відповідно до ч. 5 ст. 12 ГПК малозначними справами є:

1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Господарські суди розглядають справи в порядку позовного провадження, якщо склад учасників спору відповідає положенням ст. 4 ГПК, а правовідносини, відносно яких виник спір, мають господарський характер. Стосовно господарського характеру спору студенти повинні звернутися до ст. 3 Господарського кодексу України та згадати що є господарською діяльністю та які види господарських правовідносин встановлені кодифікованим актом.

Вивчаючи дану тему студенти не повинні допустити змішування таких категорій господарського процесуального права, як стадії господарського процесу та етапи розгляду справи. В літературі на жаль йде змішування цих понять та до стадій господарського процесу процесуалісти відносять і відкриття провадження по справі, підготовче засідання і т.д. Між тим, враховуючи, що до стадій господарського процесу відносяться: розгляд спорів у першій інстанції; повторний розгляд в апеляційному порядку; перегляд судових рішень у касаційному порядку; перегляд судових рішень за нововиявленими та виключними обставинами; виконання судових рішень. Цілком очевидним є що до етапів розгляду справи (стадій як інколи називають у літературі) відносяться: відкриття провадження, підготовче провадження, розгляд справи по суті та винесення судового рішення.

Студенти повинні знати що на етапі відкриття провадження по справі суд вирішує наступні питання:чи відповідає позовна заява вимогам ст.ст. 162-164, 172 ГПК України, чи відсутні підстави для залишення заяви без руху чи повернення позовної заяви (174 ГПК), чи відсутні підстави для відмови у прийнятті позовної заяви (ст. 175 ГПК). Отже, підставою для відкриття провадження у справі є позовна заява, зміст і форма якої відповідає вимогам ГПК. Упродовж 5 днів з дня надходження позовної заяви суддя виносить відповідну ухвалу

про відкриття провадження. Далі слідує підготовче провадження, яке проводиться у формі судового засідання та з постановленням ухвали, строк якого становить 60 днів. Завданнями підготовчого засідання є остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу; з'ясування заперечень проти позовних вимог; визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів; вирішення відводів; визначення порядку розгляду справи; вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті.

Розгляд справи по суті це діяльність господарського суду першої інстанції, спрямована на розгляд і вирішення справи, у формі судового засідання з моменту його відкриття до виходу господарського суду в нарадчу кімнату. При цьому, судове засідання слід розглядати як встановлену законом форму судового розгляду і вирішення справ господарським судом. Строк розгляду справи по суті становить 30 днів.

Під час розгляду справи по суті ведеться протокол судового засідання, в якому фіксується перебіг розгляду справи, вчинення учасниками провадження процесуальних дій, що здійснюються ними у судовому засіданні. Слід врахувати, що протоколи в господарському процесі поділяються на види: протокол судового засідання, протокол огляду і дослідження письмових або речових доказів у місці їх знаходження, протоколи вчинення окремої процесуальної дії. Протокол судового засідання веде секретар судового засідання до якого вносяться відомості регламентовані ст. 223 ГПК України. Право на ознайомлення з протоколом, у сторін виникає з дати його підписання, тобто після збігу триденного терміну по завершенні судового засідання. Зауваження на протокол розглядаються протягом п'яти днів з дня їх подання. При цьому результати розгляду оформлюються у вигляді ухвали, в якій зазначається прийняття чи мотивоване відхилення зауважень. Поряд з протоколом, може відбуватися фіксація судового процесу, за допомогою звукозаписувального технічного засобу в порядку, передбаченому Положенням про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, оскільки саме за умови такого фіксування судового процесу гарантується конституційне право кожного на судовий захист, а також забезпечуються законність та інші основні засади судочинства.

В процесі розгляду справи господарський суд може відкласти розгляд справи, оголосити перерву або зупинити провадження по справі, про що виноситься відповідна ухвала. Зупинення провадження слід розглядати у двох площинах, як право суду

зупинити провадження у справі та як обов'язок суду, випадки для зупинення передбачені ст. 227-228 ГПК.

Після розгляду справи по суті, заключним етапом є прийняття та оголошення прийнятого судового рішення. За результатами розгляду справи суддя зобов'язаний вийти до нарадчої кімнати та прийняти один із видів судового рішення: рішення суду або ухвалу про закриття провадження у справі (ст.. 231 ГПК); залишення позову без розгляду (ст.. 226 ГПК).

Студенти повинні знати, що закриття провадження у справі та залишення позову без розгляду є формою закінчення позовного провадження без винесення судового рішення. Однак, від закриття провадження у справі, залишення позову без розгляду, відрізняється підставами та наслідками. Так, після залишення позову без розгляду допускається повторне звернення до господарського суду. В разі закриття провадження у справі повторне звернення не допускається. Спільним для цих двох інститутів є те що перелік підстав як для закриття провадження, так і залишення позову без розгляду є вичерпним, за результатами приймається ухвала, яка може бути оскаржена до апеляційної інстанції.

Слід окрему увагу студентам приділити факультативному етапу позовного провадження - врегулювання спору за участю судді, який проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті, суддею одноособово у формі спільних та (або) закритих нарад. Строк проведення врегулювання спору за участю судді повинен бути не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про його проведення.

В рамках даної теми варто з'ясувати питання стосовно правової природи судових рішень, що приймаються у господарському процесі. Так, судові рішення приймаються в різних правозастосовних циклах, вони завершують кожну зі стадій господарського процесу, супроводжують усю діяльність стосовно здійснення правосуддя від її відкриття провадження до винесення завершального судового рішення. Попри видову диференціацію судові рішення мають багато загальних рис, обумовлених правозастосовною природою правосуддя, що зумовлює необхідність їх вивчення як у рамках окремої галузі господарського процесуального права, так і в їх сукупності.

До загальних ознак судового рішення слід віднести: 1) приймаються уповноваженим органом державної влади — судом; 2) мають загальнообов'язкову дію; 3) забезпечують стабільність господарського обігу; 4) в них реалізується мета судової влади — здійснення правосуддя. Судові рішення як правозастосовні акти зазвичай мають індивідуальний характер, є процесуальними актами-документами.

Специфічні риси судових актів, за допомогою яких можна їх відмежувати від інших актів правозастосування, поділяються на дві групи: - специфічні риси судових актів як процесуальних актів-документів; - специфічні риси, властиві судовим актам як юридичним фактам. Для судових актів як процесуальних документів характерно: 1) детальне регулювання процедури постановлення; 2) детальна регламентація форми й змісту; 3) особливий порядок перевірки й скасування; 4) набрання законної сили; 5) особливий порядок виконання; 6) трансгранична дія. Судові акти як юридичні факти є частиною фактичного складу, з якими пов'язано виникнення, зміну і припинення матеріальних і процесуальних правовідносин.

Необхідно зазначити, що на доктринальному рівні *класифікація* судових актів здійснюється залежно від функцій судової влади в господарському процесі на: судові рішення, що виносяться в межах правосуддя, і судові рішення, що виносяться в межах судового управління. Залежно від реалізації кінцевої мети правосуддя виділяють: 1) заключні судові рішення, що завершують розгляд справи у рамках окремого виду провадження, у рамках окремого процесуального етапу або у рамках окремої стадії господарського процесу; 2) проміжні судові рішення, супроводжуючі усю діяльність щодо здійснення правосуддя, спрямовані на винесення завершального судового рішення. Залежно від того, чи повністю дана відповідь на усі заявлені вимоги, судові рішення розділяють на: 1) остаточні; 2) додаткові; 3) проміжні; 4) часткові.

У позовному проваджені суди першої інстанції приймають наступні судові рішення: ухвали, рішення; у справах про банкрутство – ухвали та постанови. Для позовного провадження, в разі вирішення справи по суті господарський суд приймає рішення, яке ухвалюється іменем України й складається з відповідних частин (вступної, описової, мотивувальної й резолютивної).

Студенти повинні розуміти що «судове рішення» є більш широким за значенням ніж «рішення суду», бо включає всі процесуальні акти, які приймаються судом (ухвали, постанови, рішення, судові накази). Рішення суду є судовим актом, який ґрунтується на встановлених у судовому розгляді фактах і застосуванні норм права, яким вирішуються по суті вимоги у позовному проваджені, що набирає законної сили у встановленому порядку і підлягає виконанню.

В позовному провадженні господарський суд може прийняти ухвалу як проміжний судовий акт, так і остаточний. Мова йде про відкладення розгляду, про призначення судової експертизи, про зупинення провадження та ін.. В разі наявності підстав про залишення позову без розгляду (226 ГПК) чи закриття провадження

у справі (ст. 231 ГПК) господарський суд приймає відповідну ухвалу, яку може бути оскаржено в апеляційному порядку. Отже, ухвали за своїм змістом поділяються на підготовчі, про відкладення розгляду справи; ухвали про зупинення провадження; ухвали про виправлення судових помилок, про відстрочку та відстрочку виконання рішення і т.д. Поряд з цим ухвали поділяються на одноособові та колегіальні, які можуть бути прийняті без виходу до нарадчої кімнати, після обговорення на місці, так і з виходом до нарадчої кімнати.

Студенти повинні врахувати, що в законодавстві виокремлений такий вид судового рішення, як окрема ухвала. Окрема ухвала є засобом реагування господарського суду на виявлені під час судового розгляду порушення законності, яка виноситься лише під час розгляду справи, до постановлення судового рішення.

Слід пам'ятати, що ухвала суду набирає законної сили у провадженні справ про банкрутство з моменту її прийняття, а в разі позовного провадження після 10 денного терміну який надається сторонам для оскарження її в апеляційному порядку.

При вирішенні господарського спору по суті у суді першої інстанції, суд приймає рішення, зміст якого складається з чотирьох частин: вступної, описової, мотивувальної та резолютивної. Зміст кожної частини регламентований ст. 238 ГПК України, форма рішення письмова. Усі судові рішення викладаються письмово у паперовій та електронній формах.

Системність процесуальної форми вимагає відповідного співвідношення вимог, що пред'являються до рішення господарського суду. Необхідно знати, що в широкому розумінні законність – це єдина вимога до рішення господарського суду, яка має складний зміст: додержання норм матеріального та процесуального права, а також обґрунтованість рішення. У вузькому розумінні законність – це відповідність рішення нормам матеріального та процесуального права. В свою чергу, обґрунтованість рішення, включає чотири складових: визначеність рішення, повноту, доведеність обставин справи, викладених у рішенні й обґрунтованість у власному розумінні. Обґрунтованість рішення в широкому розумінні має дві сторони: змістовну (якісну) та формальну (кількісну). Змістовна обґрунтованість рішення охоплює такі вимоги як визначеність, доведеність та Обґрунтованість у вузькому розумінні. Визначеність рішення включає дві вимоги – чіткість та безумовність. Чіткість рішення – це ясна, недвозначна відповідь господарського суду на позовні вимоги, викладена зрозумілими, доступними, легальними мовними й правовими термінами. Безумовність рішення показує, що господарський суд в рішенні не повинен ставити питання про захист

права або інтересу в залежність від настання або ненастання якої-небудь умови, дії або події. Доведеність обставин справи, викладених в рішенні, означає те, що суд привів в рішенні такі допустимі й достовірні докази, відповідно до яких слідує єдиний висновок про встановлені обставини. Обґрунтованість рішення у вузькому сенсі — це відповідність висновків, викладених в рішенні, обставинам справи. Формальна обґрунтованість рішення включає вимогу повноти рішення. Повнота рішення буває формальною і змістовною. Формальна повнота — це відповідь на усі поставлені питання і заявлені вимоги. Змістовна повнота — це повне з'ясування обставин, що мають значення для справи.

Порядок ухвалення судового рішення регламентується ст. 233 ГПК та судове рішення набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги. Відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 року кожен має можливість знайомитися з текстами судових рішень за допомогою Єдиного державного реєстру судових рішень в мережі Інтернет. Реєстр знаходиться на офіційному вебпорталі судової влади за адресою: http://reyestr.court.gov.ua

Вивчаючи питання щодо участі іноземних суб'єктів господарювання у господарському процесі, студенти повинні звернутися до ст.ст. 63, 117 Господарського кодексу України, Законів України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р., «Про міжнародне приватне право». Іноземні підприємства й організації, які легітимно ввійшли в господарський обіг за правом іноземної держави, мають право звертатися до господарського суду України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів згідно з встановленою юрисдикцією господарських спорів. Слід знати, що звертаючись до господарського суду іноземні підприємства й організації повинні бути правосуб'єктними, при цьому процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних суб'єктів господарювання визначається відповідно до права України. Доказом правосуб'єктності юридичної особи є документи (сертифікат реєстрації, витяг з торгового реєстру тощо), які видані уповноваженими органами іноземних держав у встановленій формі, легалізовані, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України.

Студенти повинні враховувати, що 22 грудня 2003 року для України набрала чинності Гаазька Конвенція, яка скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів. Офіційні документи, які використовуються на території держав-учасниць Конвенції, повинні бути засвідчені спеціальним штампом „Apostille", проставленим компетентним органом держави, в якій було складено документ.

Процедура засвідчення офіційних документів апостилем встановлена Правилами проставлення апостиля на офіційних документах призначених для використання на території інших держав, затверджених Наказом Міністерства іноземних справ, Міністерства освіти й науки України, Міністерства юстиції України від 5.12.2003 р. за № 237/803/151/5.

Необхідно знати, що апостиль не проставляється на оригіналах, копіях та фотокопіях паспортних документів, військових квитків, трудових книжок, дозволів на носіння зброї, свідоцтв про реєстрацію транспортних засобів (технічних паспортів), посвідчень особи, нормативно-правових актів, роз'яснень та правових висновків щодо їх застосування, документів, що мають характер листування.

Вивчаючи питання порядку розгляду справ за участю іноземних суб'єктів господарювання, слід врахувати особливості пов'язані з вибором законодавства, процедурою повідомлення про слухання справи особи, яка знаходиться або проживає за межами України, порядком вручення судових документів та витребуванням доказів. Відповідно до положень статті 8 Закону України "Про міжнародне приватне право" при застосуванні права іноземної держави суд чи інший орган встановлює зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі; особи, які беруть участь у справі, мають право подавати документи, що підтверджують зміст норм права іноземної держави, на які вони посилаються в обґрунтування своїх вимог або заперечень, іншим чином сприяти суду чи іншому органу у встановленні змісту цих норм. Слід пам'ятати, що у корпоративних спорах не можуть застосовуватися норми міжнародних договорів, бо корпоративні відносини регулюються виключно законодавством України. Крім цього, для господарського суду обов'язковим є лише вибір матеріального права, через те, що суди не мають права застосовувати процесуальне законодавство іншої країни.

Особливість провадження справ за участю іноземних суб'єктів господарювання полягає у наданні іноземною особою документів, які підтверджують наявність у неї правосуб'єктності; наданні до господарського суду належним чином легалізованих та перекладених українською мовою документів. Особливість також полягає у застосуванні судових доручень, та є виключним способом збирання доказів, що мають значення для розгляду справи. Виключність даного способу доказування полягає у тому, що цей спосіб застосовується у зв'язку з неможливістю отримання господарським судом доказів, що знаходяться на території іншої держави.

Відповідно до статті 367 ГПК господарський суд може звернутися з відповідним судовим дорученням до іноземного суду або іншого

компетентного органу іноземної держави, якщо в процесі розгляду справи господарському суду необхідно вручити документи, отримати докази, провести окремі процесуальні дії на території іншої держави. Отже, судове доручення – це звернення суду однієї держави до суду іншої держави з проханням про виконання на території останньої процесуальних дій, спрямованих на вручення позовної заяви, ухвал суду, на опитування сторін та інше. Судові доручення, як правило, направляються Міністерству юстиції України, яке надалі надсилає доручення Міністерству закордонних справ України для передачі дипломатичними каналами. Зміст судового доручення повинен відповідати вимогам ст.. 368 ГПК України та приписам Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15.11.1965р.

В свою чергу, відповідно до ст. 370 ГПК суди України виконують доручення іноземних судів щодо надання правової допомоги - вручення викликів до суду чи інших документів, допит сторін чи свідків, проведення експертизи чи огляду на місці, вчинення інших процесуальних дій, передані їм у порядку, встановленому міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а якщо його не укладено, - дипломатичними каналами.

Звертаючись до Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність» студенти повинні пам’ятати, що зовнішньоекономічна діяльність одночасно або по черзі відбувається не менш як у двох юрисдикціях. Отже, рішення суду також стосується не менш ніж двох юрисдикцій – національної та іноземної (тієї, в якій рішення суду виноситься, а також тієї, в якій воно має бути визнане і виконане).

Наказне провадження призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо. На відміну від позовного провадження наказне провадження характеризується наступними ознаками: відсутністю спору про право; вимогою про стягнення заборгованості виникає на підставі письмового договору; характером грошових вимог, а саме сумою заборгованості, яка не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (станом на травень 2022 р. сума становить 250 008, 00 грн), провадження не вимагає проведення судового засідання, звернутися з заявою у формі наказного провадження можуть тільки суб'єкти господарювання) штрафні санкції не можуть бути предметом судового провадження..

Студенти повинні спрощене позовне провадження, і наказне провадження віднести до спрощених видів проваджень. Одна із принципових відмінностей між ними полягає у тому, що у

спрощеному позовному провадженні справа розглядається за участю обох сторін при наявності спору про право.

Отже, наказне провадження є самостійною, особливою, спрощеною формою судового провадження під час розгляду господарських справ про стягнення грошової заборгованості за договором, спрямований на швидкий та ефективний захист прав заявника, в якому суддя в установлених законом випадках за заявою юридичної особи/фізичної особи-підприємця без судового засідання і виклику сторін на підставі достатніх, допустимих і належних доказів видає судовий наказ, який є особливим видом судового рішення та водночас виконавчим документом.

Відповідно до ч. 3 ст. 154 ГПК України *судовий наказ оскарженню в апеляційному порядку не підлягає.* Між тим, дане провадження характеризується правом на скасування судового наказу в рамках провадження, у разі подання заяви боржником до суду протягом 15-ти днів з дня вручення копії судового наказу та доданих до неї документів. Заява про скасування судового наказу розглядається у 2-х денний термін у разі відсутності підстав для повернення заяви про скасування, а саме: невідповідність вимогам ч. 3 ст. 157 ГПК України; підписання неуповноваженою особою; неподання доказів сплати судового збору, документів щодо повноважень представника, клопотання про поновлення процесуальних строків (у разі їх відсутності). Слід врахувати, у разі відмови у видачі судового наказу або ж його скасування заявнику гарантовано право на звернення до суду з тими самими вимогами у позовному порядку (ч. 2 ст. 153, ч. 3 ст. 158 ГПК України).

Варто враховувати подвійну правову природу судового наказу, який є судовим рішенням та є виконавчим документом, і може бути пред'явлений до примусового виконання протягом трьох років (ч. 1 ст. 12 Закону України "Про виконавче провадження").

У науці господарсько-процесуального права одним з найбільш спірних питань є питання про право на позов. Питання про співвідношення матеріальних і процесуальних властивостей позову є надзвичайно важливим, оскільки, з одного боку, позов є матеріально-правовою вимогою, що виникає найчастіше в результаті порушення суб'єктивного права, а з іншого боку є засобом захисту, який формується під впливом матеріально-правової вимоги.

Студентам необхідно врахувати, що історичні джерела поняття права на позов виходять, як і більшість інститутів, з римського права. Існує декілька теорій права на позов: теорія «права на позов в матеріальному розумінні» - родоначальником був Савіньї; теорія абстрактного права на позов, не залежна від існування матеріального суб'єктивного права (представники В.М. Гордон); теорія конкретного

права на позов (Попов Б.В.); теорія Пагенштехера і т.д. Право на позов у процесуальному розумінні необхідно розглядати, як право порушити й підтримувати судовий розгляд конкретного господарського спору з ціллю його вирішення, право на правосуддя по конкретному господарському спору. При цьому, студенти повинні знати, що право на позов не є єдиною формою, в якій проявляється загальна, визначена законом можливість користуватися правосуддям. До таких форм відносяться поряд з правом на позов, також право на відзив на позов, право на забезпечення позову, право на оскарження, право на примусове виконання. Тому кожна із вище визначених форм процесуального права слугує предметом окремого науково-теоретичного розгляду.

Слід зазначити, що суттєвою властивістю права на позов в процесуальному аспекті є його самостійний характер. Право на позов направлене на отримання рішення суду по суті, праву на надання позову позивачем, відповідає зустрічне право відповідача на залучення його в процес, право на відповідь на позов.

Позов як процесуальний факт визнається таким, що відбувся за наявності двох мінімальних умов: факту звернення в установленому порядку до суду і самої матеріально-правової вимоги, заснованої на вказаних позивачем обставинах. Позов є процесуальним засобом захисту суб'єктивних прав і інтересів, що охороняються законом, який дозволяє порушити провадження у справі і підтримувати вимоги в судовому засіданні в цілях вирішення спору.

Складовими частинами позову процесуалісти найчастіше називають три його елементи: предмет, зміст та підстава.

Під предметом позову слід розуміти не суб'єктивне право позивача, заявлене як порушене відповідачем, а вимогу позивача до відповідача відносно усунення допущеного ним порушення суб'єктивного права. Отже, предмет позову можна визначити як матеріально-правову вимогу.

Зміст позову це вид судового захисту, за яким позивач звертається до суду, звернена до суду вимога позивача про здійснення судом певних дій із зазначенням способу судового захисту. Зміст позову має практичне значення — саме за ним здійснюється класифікація позовів, що полегшує визначення межі дослідження справи в судовому засіданні, прийняття конкретного, повного і зрозумілого рішення, яке є основою для швидкого і правильного поновлення порушеного права.

Підстава позову складається з таких юридичних фактів, які підтверджують наявність спірних взаємовідносин, це обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги й докази, що підтверджують позов. Ними можуть бути: юридичні факти матеріально-правового

характеру, що визначаються нормами матеріального права, які врегульовують спірні правовідносини, їх виникнення, зміну, припинення; доказові факти, тобто ті, що тісно пов'язані з фактами матеріально-правового характеру і на підставі яких можна зробити висновок про їх наявність чи відсутність. Від юридичних фактів слід відрізняти процесуальні факти, які стверджують наявність обставин, необхідних для реалізації права на пред'явлення позову, заходів щодо забезпечення позову, зупинення провадження у справі тощо.

Студенти повинні знати, що передумови права на подання позову поділяються на дві групи: об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних передумов права на подання позову та які зв'язані з предметом позову: підвідомчість справи господарському суду; відсутність судового рішення, раніше винесеного у цій справі; наявність юридичного інтересу у позивача. До суб'єктивних передумов права на подання позову відносять: процесуальну правосуб'єктність сторін; відсутність між сторонами договору про передачу цього спору на розгляд третейського суду.

При цьому, слід зазначити, щоб право на подання позову може стати підставою для виникнення судової діяльності щодо здійснення правосуддя в разі дотримання низки умов: додержання форми, змісту та порядку подання позовної заяви; дотримання правил підсудності.

Вивчаючи питання змісту позовної заяви, слід проаналізувати ст. 16 ЦК України, 20 ГК України, Закон України «Про державну реєстрацію юридичної особи й фізичної особи – підприємця», Указ Президента України від 29.12.2017 р. № 453/2017 "Про ліквідацію місцевих господарських судів та утворення окружних господарських судів", ст. 162 ГПК України. Слід знати, що поряд з дотриманням письмової форми, змісту позовної заяви, порядку її подання, необхідно додати документи, які регламентовані ст. 57 ГПК України. Враховуючи зміни до ст. 164 ГПК України копії документів, які додаються до позовної заяви , надсилаються позивачем сторонам листом з описом вкладення та незалежно від того, є в наявності у сторін такі документи чи немає.

Слід знати, що ціна позовної заяви – це вартість майна, що витребовується, грошові кошти, що стягуються та визначається у позовній заяві позивачем самостійно. Як правило ціна позову зазначається у позовних заявах майнового характеру, в позовах немайнового характеру ціна позову не зазначається. Відповідно до ст. 163 ГПК України ціна позову визначається: 1) у позовах про стягнення грошей - стягуваною сумою або сумою, оспорюваною за виконавчим чи іншим документом, за яким стягнення провадиться у безспірному (безакцептному) порядку; 2) у позовах про витребування майна - вартістю майна, що витребовується; 3) у

позовах, які складаються з кількох самостійних вимог, - загальною сумою усіх вимог.

В одній позовній заяві може бути об'єднано кілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами. Студенти повинні знати, що виходячи з правової практики та системного аналізу законодавства, поняття «кілька вимог» має два значення. По-перше, це різнорідні, але взаємопов'язані вимоги. Наприклад - повернути орендоване майно та відшкодувати збитки. По-друге, це можуть бути однакові вимоги до кількох відповідачів, наприклад - визнати договір розірваним та зобов'язати повернути сплачені кошти.

Відповідно до частини другої статті 173 ГПК суддя має право об'єднати кілька однорідних позовних заяв або справ, в яких беруть участь ті ж самі сторони, в одну справу. Позовні вимоги вважаються однорідними при наявності наступних умов: 1) вони передбачають один і той самий спосіб захисту прав чи охоронюваних законом інтересів (наприклад, відновлення становища, яке існувало до порушення); 2) вимоги виникли з одних і тих самих або з аналогічних підстав; підставами слід вважати обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги до відповідача.

Студенти повинні враховувати, що відповідно до ст. 46 ГПК України позивач до прийняття рішення по справі збільшити розмір позовних вимог, відмовитись від позову на будь-якій стадії судового процесу; збільшити або зменшити розмір позовних вимог - до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження. До закінчення підготовчого засідання позивач має право змінити предмет або підстави позову шляхом подання письмової заяви. У справі, що розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, зміна предмета або підстав позову допускається не пізніше ніж за п’ять днів до початку першого судового засідання у справі. У разі направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції зміна предмета, підстав позову не допускаються, крім випадків, якщо це необхідно для захисту прав позивача у зв’язку зі зміною фактичних обставин справи, що сталася після закінчення підготовчого засідання, або якщо справа розглядалася за правилами спрощеного позовного провадження - після початку першого судового засідання при первісному розгляді справи.

Слід знати, що відмова позивача від позову є процесуальним правом особи, але це право є обмеженим, оскільки реалізується під контролем господарського суду

Вивчаючи порядок подання позовної заяви до господарського суду, студенти повинні знати що позовна заява подається у письмовій формі поштою, або через канцелярію господарського суду та реєструються відповідно до Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах, затвердженої Наказом державної адміністрації від 20.08.2019 р. №814. Не допускається звернення до господарського суду за допомогою факсимільного зв'язку або через мережу Інтернет.

Розглядаючи питання повернення позовної заяви та відмови в прийнятті позовної заяви студенти повинні чітко розмежовувати ці два інститути господарського права, необхідно пам'ятати що перелік підстав відмови, повернення та залишення без руху, що містяться у ст.ст. 174, 175 ГПК України є вичерпним. Враховуючи, різні підстави характерні для повернення позовної заяви та відмови у прийнятті позовної заяви, слід знати що дані інститути відрізняються ще й процесуальними наслідками. Так, при відмові у прийнятті позовної заяви, позивач втрачає право звернутися з таким позовом повторно до господарського суду. Приймаючи ухвалу про повернення позовної заяви у позивача залишається право повторно звернутися з позовом при умові дотриманні вимог процесуального закону. На відміну від цивільного та адміністративного судочинства, господарський суд не встановлює строку для виправлення недоліків позовної заяви, не встановлено обмеження строку для виправлення недоліків і законодавцем. Поряд з цим, ухвала про відмову у прийнятті позовної заяви та ухвала про повернення позовної заяви підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

Необхідно знати, що зустрічний позов — один із засобів захисту відповідача проти вимог позивача, тому він повинен повністю або частково унеможливити задоволення первісного позову Відповідно до ст. ст. 46, 180 ГПК України відповідач має право подати до позивача зустрічний позов для спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані й спільний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову..

Подання зустрічного позову провадиться за загальними правилами подання позовів та характеризується: самостійністю вимог; виконує захисну функцію проти первісного позову; подається на етапі підготовчого засідання у строки встановлені суддею в ухвалі про відкриття провадження; повинен бути взаємно пов'язаний з первісним позовом; одночасно розглядається з первісним позовом. Зустрічний позов та позов третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, незалежно від їх підсудності пред'являються в господарський суд за місцем розгляду первісного

позову. Це правило не застосовується, коли відповідно до інших, визначених у цій статті, правил виключної підсудності такий позов має розглядатися іншим судом, ніж тим, що розглядає первісний позов.

Посилання на презентації до теми 5

https://docs.google.com/presentation/d/1ApLWAhU5N-YfA0r0Xqz0cnV2bftrLST1fevBzPBQUA4/edit?usp=sharing
https://docs.google.com/presentation/d/16v_G-pcT04DLQmnQPuNg2-almT2g8nnfoyBRKWEQPlw/edit?usp=sharing
https://docs.google.com/presentation/d/19sOMUrqxQYefnvr9KrpQ3x-A14aIdvJDqzQl5WmLv5c/edit?usp=sharing
https://docs.google.com/presentation/d/1lc9R2ylFhNo0XIxf7Q4-ViSBuQTPGn4Wc9te072lQ5Y/edit?usp=sharing
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prez_Stepanova.pdf

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання:

1. Чим спрощений порядок розгляду справ відрізняється від загального?
2. Які справи є малозначними? Як співвідносяться «малозначна справа» і «спрощене провадження».
3. Які справи розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження?
4. Які справи не можуть розглядатися у спрощеному позовному провадженні?
5. Чи потрібно позивачеві подавати до господарського суду клопотання про розгляд справи у спрощеному позовному провадженні?
6. Чи може відповідач подати заяву із запереченням проти розгляду справи в порядку спрощеного провадження?
7. Чи може суд змінити своє рішення і повернути справу до загального провадження?
8. Які етапи загального позовного провадження у порівнянні зі спрощеними позовним провадженням?
9. У чому характерні відмінності позовного провадження від наказного та провадження справ про банкрутство?
10. Які види судових рішень ви знаєте?
11. Які ознаки судових рішень?
12. Назвіть основні відмінності наказного провадження від позовного провадження.
13. У яких випадках скасовується судовий наказ?

14. Яка правова природа судового наказу?
15. Які строки характерні для наказного провадження?
16. Чи оскаржується судовий наказ, як судове рішення до апеляційної інстанції?
17. Який судовий збір сплачується за подання заяви про видачу судового наказу?
18. Які існують передумови права на подання позову?
19. Які складові позовної заяви?
20. У чому полягає відмінність інститутів повернення позовної заяви та відмови у прийняття позовної заяви у позовному провадженні?
21. Розкрийте поняття основний та похідний позов?
22. Коли подається зустрічна позовна заява?

Література:

нормативно-правові акти:

1. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.
3. Про державний бюджет на 2021 рік: Закон України від 2.12.2020 р.//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text
4. Про судовий збір: Закону України від 08.08.2011 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text
5. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text
6. Про ліквідацію місцевих господарських судів та утворення окружних господарських судів: Указ Президента України від 29.12.2017 р № 453/2017// https://www.president.gov.ua/documents/4532017-23370
7. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22 грудня 2005 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text
8. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р.//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text
9. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text
10. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 р. №1845/0/15-21//https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#n22
11. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів: Закон від 10.01.2002 р. //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_082#Text

12. Про затвердження Правил проставлення апостиля на офіційних документах призначених для використання на території інших держав, затверджених: Наказ Міністерства іноземних справ, Міністерства освіти й науки України, Міністерства юстиції України від 5.12.2003 р. за № 237/803/151/5// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1151-03#Text
13. Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15.11.1965р.: Закон України від 19.10.2000 //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_890#Text
14. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної систем: Рішення Вищої Ради Правосуддя від 178.08.2021 р. № 1845/15-21// https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#n22
15. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: Наказ державної адміністрації від 20.08.2019 р. №814//https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Text

Спеціальна література:

16. Бутирська І. Наказне провадження у господарському судочинстві//https://rd.ua/storage/attachments/10809.pdf
17. Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. д. ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка – К.: Алерта, 2019. – 500 с.
18. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Господарське процесуальне право України, 2020. - 276 с.

ТЕМА 6. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Сутність провадження у справах про банкрутство. Підстави та порядок порушення провадження у справах про банкрутство. Субсидіарна відповідальність у справах про банкрутство.

Учасники провадження у справах про банкрутство.

Етапи провадження у справах про банкрутство.

Судові процедури банкрутства, що застосовуються до боржника.

Особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності.

Провадження у справах про банкрутство, пов'язаних з іноземною процедурою.

Вивчаючи питання щодо форм господарського процесу, студенти з'ясували що до основних форм господарського процесу належать позовне провадження і провадження у справах про банкрутство. У зв'язку з прийняттям Закону України «Про банкрутство» та внесенням у травні 1997 року змін до статті 4-1 Арбітражного процесуального кодексу судовий процес отримав нову форму - провадженням у справах про банкрутство. На сьогодні провадження у справах про банкрутство регулюється Кодексом України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р.

На відміну від позовного провадження, у провадженні справ про банкрутство **наявність спору не є умовою для визнання права вимог кредиторів.** Слід пам'ятати, що різниця двох форм судового провадження полягає у завданні, які переслідує кожна з них: у позовному провадженні – це задоволення чи відхилення вимог шляхом вирішення спору по суті, а у процедурі банкрутства – це відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом.

В разі звернення із заявою про визнання боржника банкрутом, матеріально-правова вимога кредитора має значення тільки для наявності права на подачу заяви кредитором. Встановлення вимог у справах про банкрутство спрямовано на визнання заявників цих вимог кредиторами боржника, що впливає на визначення кількості голосів кредиторів при голосуванні на зборах, та в комітеті кредиторів. Особливістю провадження справ про банкрутство є те, що воно порушується за ініціативою окремого кредитора, а продовжується – незалежно від його волі. Ініціюючий кредитор не має перед іншими кредиторами переваг ні матеріального, ні процесуального характеру. У випадках передбачених КУзПБ, заяву про порушення справи про банкрутство може подати й сам боржник, а у випадках неплатоспроможності фізичної особи виключно така особа, що включається в позовному провадженні взагалі.

Передумовою права на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження справи про банкрутство юридичної особи є наявність факту неплатоспроможності, а у разі відновлення платоспроможності фізичної особи такими спеціальними передумовами виступають: факт припинення боржником погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі понад 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж двох місяців; ухвалено постанову у виконавчому провадженні про відсутність у фізичної

особи майна, на яке може бути звернено стягнення та інші обставини, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності) (ст. 115 ЕУзПБ).

Слід знати, що для справ про банкрутство не характерна така ознака позовного провадження – наявність двох сторін з протилежними матеріально-правовими інтересами. Відповідно до статті 1 КУзПБ сторонами є конкурсні кредитори, заставні (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут), однак їх інтереси у справі необов'язково є протилежними, а в окремих випадках можуть збігатися. Інколи можуть не збігатися інтереси одних кредиторів з інтересами інших. Необхідно розуміти, що у порівнянні з позовним провадженням, сторони у справі про банкрутство не наділені окремими процесуальними правами та коло учасників провадження є ширшим. Крім сторін – боржника і конкурсних/забезпечених кредиторів, до учасників справ про банкрутство відносяться арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор, керуючий реалізацією, керуючий реструктуризацією), власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, державний орган з питань банкрутства, Фонд державного майна України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) суб'єкта підприємницької діяльності – боржника, а також у випадках, передбачених КУзПБ, інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство.

Студенти, повинні враховувати, що провадження у справах про банкрутство має свій порядок здійснення, який не властивий позовному провадженню, характеризується довготривалістю провадження, наявністю етапів нехарактерних для позовного провадження та судових процедур, які взагалі не застосовуються у позовному провадженні. На відміну від позовного провадження, провадження у справах про банкрутство здійснюється за загальним та спеціальним порядком. Загальний порядок передбачає застосування процедури розпорядження майном з подальшим переходом до процедур санації та ліквідації. Спеціальний порядок передбачає залучення до участі у справі додаткових учасників, продовження строків санації, збігу процедур розпорядження майном та санації.

Під час провадження у справах про банкрутство до боржника можуть застосовуватися судові процедури: розпорядження майном, санація та ліквідаційна процедура. Вибір судових процедур в провадженні справ про банкрутство залежить від категорії боржника,

виду його діяльності та наявністю у нього майна. У разі провадження у справах про відновлення платоспроможності фізичної особи до боржника застосовуються : реструктуризація боргів боржника; погашення боргів боржника. (ст. 6 КУзПБ)

Студенти повинні з огляду на матеріальні норми здійснювати порівняльний аналіз судових процедур, в системному зв'язку з процесуальними нормами.

До етапів провадження у справах про банкрутство входять етапи не характерні позовному провадженню, а саме: етап підготовчого, попереднього, підсумкового засідання господарського суду на яких вирішуються завдання визначені у ст. 39, 47, 49 КУзПБ) Необхідно знати, що чинне законодавство про банкрутство взагалі не встановило строк проведення справи про банкрутство, існують строки судових процедур (розпорядження майном, санації, ліквідації), однак це не тотожні поняття, і їх правова природа різна.

Слід пам'ятати, що *провадження у справах про банкрутство є* системою взаємопов'язаних процесуальних дій, що здійснюються господарським судом та учасниками провадження за імперативно визначеним порядком щодо неплатоспроможного боржника, із застосуванням відповідних судових процедур і після послідовного виконання яких досягається врегулювання проблеми його заборгованості та здійснюється захист вимог кредиторів.

До передумов відкриття провадження у справі про банкрутство відносять загальні та спеціальні. До ***загальних передумов*** права на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство відносять:

1) процесуальна правоздатність особи, яка подає відповідну заяву, а також боржника;

2) юрисдикція справи господарському суду;

3) відсутність у провадженні іншої справи про банкрутство цього боржника в момент звернення заявника до господарського суду.

До ***спеціальних передумов*** для осіб які звертаються до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство відносять:

1) для відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи за заявою кредитора:

- стійка неплатоспроможність.

2) для відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою боржника:

- рішення власника майна (органу уповноваженого управляти майном боржника) про звернення до господарського суду з заявою про банкрутство;

- наявність майна достатнього для покриття судових витрат.

3) умови характерні для звернення до суду заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо окремих категорій боржників.

До числа кредиторів згідно ст. 1 КУзПБ юридичні або фізичні особи, а також органи державної податкової служби та інші державні органи, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника; конкурсні кредитори - кредитори за вимогами до боржника, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника; поточні кредитори - кредитори за вимогами до боржника, які виникли після порушення провадження у справі про банкрутство; забезпечені кредитори - кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника (майнового поручителя). Не мають права на звернення до господарського суду із заявою заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника.

Приймаючи ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство господарський суд має перевірити наявність чи відсутність як загальних, так і спеціальних передумов права на подачу заяви до суду. За відсутності у заявника права на подачу заяви суд відмовляє заявнику у прийнятті поданої заяви.

Підстави відмови у прийнятті заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство визначені ст. 37 КУзПБ та ст. 175 ГПК України. Студенти повинні знати, що додержання порядку подачі заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство передбачає виконання наступних умов:

1. заява про відкриття провадження у справі про банкрутство має бути подана з дотриманням правил юрисдикції. Справи про банкрутство розглядаються господарським судом за місцезнаходженням боржника або місцем проживання фізичної особи, фізичної особи - підприємця.
2. повноваження представника, який подає заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство, мають бути оформлені належним чином.
3. заявник має сплатити судовий збір в порядку і розмірі відповідно до Закону України "Про судовий збір".
4. заява про відкриття провадження у справі про банкрутство має відповідати встановленим законом вимогам щодо форми та змісту. Вимоги до форми та змісту заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство визначені ст. 34 КУзПБ.

Підстави для повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство визначені у ст. 38 КУзПБ, ст. 174 ГПК

України. Слід зазначити, що перелік підстав для повернення заяви є вичерпним.

У разі відсутності підстав для відмови у прийнятті або для повернення заяви, залишення без руху заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство господарський суд **приймає заяву** про відкриття провадження у справі про банкрутство, про що не пізніше п'яти днів з дня її надходження виносить ухвалу. Варто зробити акценти, що **питання відкриття провадження у справі про банкрутство буде вирішено на підготовчому засіданні**, яке повинно відбутися не пізніше 14 днів з дня постановлення ухвали про прийняття заяви про відкриття провадження у справі, а за наявності поважних причин (здійснення сплати грошових зобов'язань кредиторам тощо) - не пізніше 20 днів.

Слід знати, що учасниками провадження у справі про банкрутство є:

- сторони у справі про банкрутство - конкурсний, заставний кредитор (представник комітету кредиторів) та боржник (банкрут);

- основні учасники - арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор; у разі призначенні у справу про неплатоспроможність фізичних осіб - керуючий реструктуризацією та керуючий реалізацією майна) та суд;

- допоміжні учасники - власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, керівник боржника, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників, керівник підприємства та ін..

Необхідно врахувати, що поряд з легальною класифікацією кредиторів, яка регламентована в статті 1 КУзПБ, на науковому рівні визначають інші види кредиторів, а саме: ініціюючі, змушені, закладні, поточної заборгованості, пріоритетні (привілейовані), реєстрові. Так конкурсні кредитори поділяються на ініціюючих, змушених, привілейованих, кредиторів з пропуском строку. Неконкурсні кредитори поділяються на поточних, заставних, речових та інших.

Відповідно до КуЗПБ та ч. 3 ст. 209 ГК України статус боржника набуває лише суб'єкт підприємницької діяльності, в тому числі фізична особа-підприємець, фізична особа у разі неспроможності виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових

платежів). Крім суб'єктів підприємницької діяльності, до осіб, на яких поширюється КУзПБ належать:

- юридичні особи, які діють у формі споживчого товариства, благодійного чи іншого фонду) ч. 4 ст. 5 Закону, ч. 1 ст. 5 «Про споживчу кооперацію» від 10 квітня 1992 р., ст.. 1 Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» від 16 вересня 1997 р.
- юридичні особи – підприємства, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації.

Слід знати, що не можуть бути суб'єктами банкрутства казенні підприємства; відокремлені структурні підрозділи юридичної особи (філії, представництва, відділення тощо); підприємства комунальної власності, якщо відносно них виключно на пленарному засіданні відповідної ради органу місцевого самоврядування прийнято про це рішення.

Арбітражний керуючий у справі про банкрутство є одним з ключових учасників судового провадження. Інститут арбітражних керуючих уперше був введений Законом «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30 червня 1999 р. для забезпечення проведення процедури відновлення платоспроможності боржника. Відповідно до ст.. 10 КУзПБ арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) є суб'єктом незалежної професійної діяльності, громадянин України, який має вищу юридичну або економічну освіту другого (магістерського) рівня, загальний стаж роботи за фахом не менше трьох років або не менше одного року після отримання відповідної вищої освіти на керівних посадах, пройшов навчання та стажування протягом шести місяців у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства, володіє державною мовою та склав кваліфікаційний іспит.

Допоміжним учасником справ про банкрутство є орган державної влади з питань банкрутства - Міністерство юстиції України на якого покладено повноваження з ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство. Відповідно, Міністерство встановлює і затверджує форму подання арбітражним керуючим інформації, необхідної для ведення зазначеної бази даних; проводить експертизи фінансового стану державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, при підготовці справи про банкрутство до розгляду або її розгляду господарським судом у разі призначення судом експертизи та надання відповідного доручення; погоджує плани санації та мирових угод у справах про банкрутство господарських організацій, частка держави, у статутному капіталі яких становить понад 50 %, а також

сприяє створенню організаційних, економічних та інших умов, необхідних для здійснення процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом; забезпечує здійснення процедури банкрутства щодо відсутнього боржника; здійснює підготовку на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак прихованого, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства щодо державних підприємств чи підприємств, в статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків.

Студенти повинні знати, що провадження справ про банкрутство як окрема форма судового провадження у господарському процесі характеризується наявністю особливого процесуального порядку. Специфіка такого порядку обумовлена особливими правилами розгляду справ що, будується на конкурсі всіх кредиторів та застосуванням до боржника судових процедур банкрутства. Провадження у справах про банкрутство складається виключно з процедур, а його механізм визначає загальний і спеціальний порядок застосування процедур. Процедура – основний елемент механізму регулювання конкурсного процесу.

Слід пам’ятати про процесуальну наповненість справ про банкрутство, провадження яких включає певні процесуальні етапи, які переплітаються з судовими процедурами застосованими у справах про банкрутство, однак не замінюються одне одним. Так, провадження справ про банкрутство, як самостійна форма господарського процесу, має встановлену законодавством сукупність послідовних процесуальних дій і процесуальних відносин учасників процесу, об'єднаних найближчою процесуальною метою в самостійні етапи розгляду справи, що пов'язані між собою завданнями й принципами процесу, урегульованих нормами ГПК та КУзПБ.

У розумінні правозастосовчої практики провадження у справі про банкрутство складається з наступних стадій (*етапів, термінологія запропонована автор*ом): встановлення факту неплатоспроможності боржника та безспірності вимог ініціюючого кредитора; виявлення кредиторів та інвесторів; проведення санації, або визнання боржника банкрутом та його ліквідації.

Поряд із запропонованою господарським судом класифікацією етапів, існує доктринальна класифікація основних процесуальних етапів провадження у справах про банкрутство. Так, першим етапом є відкриття провадження, який є початковим етапом та складається з двох складових: прийняття заяви та підготовчого засідання. Ухвалою про прийняття заяви у справі про банкрутство господарський суд має право вирішити питання про:

- зобов'язання заявника, боржника та інших осіб надати суду додаткові відомості, необхідні для вирішення питання про відкриття провадження у справі про банкрутство;

- вжиття заходів щодо забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника та боржнику приймати рішення щодо ліквідації, реорганізації боржника, а також відчужувати основні засоби.

Підготовче засідання суду проводиться не пізніше чотирнадцятого дня з дня винесення ухвали про прийняття заяви, а за наявності поважних причин (здійснення сплати грошових зобов'язань кредиторам тощо) - не пізніше 20 днів. У підготовчому засіданні господарський суд розглядає подані документи, заслуховує пояснення сторін, оцінює обґрунтованість заперечень боржника, а також вирішує інші питання, пов'язані з розглядом справи. Підготовче засідання, має специфічну процесуальну функцію, оскільки воно є завершенням процесуальних дій та за наслідками розгляду заяви відкриття провадження у справі про банкрутство та відзиву боржника господарський суд виносить ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство; відмову відкриття провадження у справі про банкрутство.

Слід знати, що суд відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження; вимоги кредитора (кредиторів) задоволені боржником у повному обсязі до підготовчого засідання суду. На відміну від позовного провадження. відмова у відкритті провадження у справі про банкрутство не перешкоджає повторному зверненню до суду із заявою про порушення справи про банкрутство.

З моменту відкриття провадження справи про банкрутство правосуб'єктність боржника стає обмеженою, і це обмеження триває протягом усього процесу. Обсяг обмежень правосуб'єктності боржника залежить від судової процедури банкрутства.

В ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство зазначається про: відкриття провадження у справі про банкрутство; визнання вимог кредитора та їх розмір; введення мораторію на задоволення вимог кредиторів; введення процедури розпорядження майном (строк 170 календарних днів); призначення розпорядника майна, встановлення розміру його винагороди та джерела її сплати; вжиття заходів щодо забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони боржнику та власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника приймати рішення щодо ліквідації, реорганізації боржника, а також відчужувати основні засоби та предмети застави; строк подання розпорядником майна до

господарського суду відомостей про результати розгляду вимог кредиторів, який не може перевищувати одного місяця та 20 днів після дати проведення підготовчого засідання суду; дату попереднього засідання суду, яке має відбутися не пізніше 70 календарних днів, а в разі великої кількості кредиторів - не пізніше трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду; строк проведення розпорядником майна інвентаризації майна боржника, який не може перевищувати двох місяців, а в разі значного обсягу майна - трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду. Важливе значення для справи має попереднє засідання суду – наступний етап провадження справ про банкрутство, який не характерний для позовного провадження в господарському процесі. За результатами розгляду справи в попередньому засіданні господарський суд виносить ухвалу, в якій зазначається розмір та перелік усіх визнаних судом вимог кредиторів, що вносяться розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів; розмір та перелік не визнаних судом вимог кредиторів; дата проведення зборів кредиторів та комітету кредиторів; дата підсумкового засідання суду, на якому буде постановлено ухвалу про санацію боржника чи постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, чи ухвалу про закриття провадження у справі про банкрутство, чи ухвалу про продовження строку процедури розпорядження майном та відкладення підсумкового засідання суду. Розпорядник майна за результатами попереднього засідання вносить до реєстру вимог кредиторів відомості про кожного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями, наявність права вирішального голосу в представницьких органах кредиторів, черговість задоволення кожної вимоги. Ухвала суду за підсумками попереднього засідання є основним документом, де закріплюються грошові вимоги кредиторів. З одного боку, судове рішення є підставою для визначення кількості голосів за участю в представницьких органах кредиторів, а з іншого — для обов'язкової оплати (погашення боргу) в процедурі ліквідації. Слід знати, що без завершення розгляду вимог кредиторів і, відповідно, без вирішення щодо них питань про включення їх до реєстру вимог кредиторів господарський суд не має права виносити ухвалу за результатами попереднього засідання, на підставі якої могли бути проведені збори кредиторів для прийняття, зокрема, рішення про схвалення плану санації та подання до господарського суду клопотання про введення процедури санації й затвердження плану санації; подання до господарського суду клопотання про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.

Наступним етапом провадження справ про банкрутство, є підсумкове засідання, у якому здійснюється перехід до наступної судової процедури (процедури санації, ліквідації) або закриття провадження у справі про банкрутство. Застосування ліквідаційної процедури на даному етапі провадження, застосовується в разі не можливості відновити платоспроможність боржника в таких судових процедурах як розпорядження майном або санація. Зовсім протилежний зміст підстави для застосування ліквідації, яка є примусовою судовою процедурою, оскільки обирається і здійснюється поза волею боржника і, можливо, меншості кредиторів. Постанова про визнання боржника банкрутом приймається господарським судом за наявності у боржника ознак неспроможності та відсутності рішення зборів кредиторів про застосування до боржника реорганізаційних судових процедур (санації) та вважається наступним етапом провадження. Саме на даному етапі статус боржника змінюється на статус банкрута, відкривається ліквідаційна процедура й одночасно відкривається конкурсне провадження. Завершальний етап провадження справ про банкрутство є **закриття провадження у справі про банкрутство, яке завершується саме винесенням ухвали**. Цим справи про банкрутство відрізняються від справ позовного провадження, у яких закриття провадження у справі є лише однією з форм закінчення справи без винесення рішення по суті. На відміну від справ позовного провадження, справа про банкрутство може бути закрити й після прийняття у справі постанови про визнання боржника банкрутом, так і до, при застосуванні реорганізаційних процедур. Підстави та умови припинення провадження у справі про банкрутство передбачені ст. 90 КУзПБ. Слід пам'ятати, що особливістю провадження у справі про банкрутство є значна кількість судових рішень, які опосередковують рух справи. Крім того, в провадженні у справі про банкрутство може бути велика кількість інших судових рішень, які пов'язані виключно з рухом справи. Такі судові рішення (ухвали) не вирішують питання по суті, не постановляються за результатами розгляду господарським судом відповідних заяв у справі про банкрутство, а лише супроводжують подальший рух справи та стосуються вирішення певних процедурних моментів.

Стосовно транскордонного банкрутства, слід зазначити, що легальне визначення даного терміну відсутнє, але Комісією ООН по праву міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) транскордонна неспроможність розглядається у тому випадку, коли неспроможний боржник має активи в декількох державах або коли серед кредиторів боржника є кредитори з іншої держави, ніж тієї, в якій здійснюється провадження у справі про неспроможність.

Студенти повинні знати, що 30 травня 1997 року в ході роботи 30-ї сесії цієї Комісії був ухвалений Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність (UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency). Структурно Типовий закон складається з преамбули, п'яти глав і тридцяти двох статей. Він визначає умови визнання іноземної процедури неспроможності, доступу іноземних представників і кредиторів до судів у країні, де боржник має основні інтереси, форми співробітництва з іноземними судами й керуючими іноземними процедурами неспроможності, види судової допомоги, які можуть бути надані після клопотання про визнання іноземного провадження або після визнання цього провадження, співвідношення між паралельними провадженнями в різних країнах щодо одного і того ж боржника. За Типовим законом співробітництво між судами та іноземними представниками різних країн має здійснюватись на засадах пріоритету місцевого провадження у справі про неспроможність та поваги до дискреційних повноважень судді цього провадження, а отже, до відносин співпраці застосовується принцип lex fori concursus (право держави, в якій порушено конкурсне провадження).

Отже, інститут транскордонного банкрутства є інститутом міжнародного права в якому застосовуються відповідні транскордонні протоколи й принципи у сфері використання транскордонних протоколів. Для ведення транскордонних справ було розроблено рамковий документ – Конкордат про транскордонну неспроможність (травень 1995 р.)

Провадження у справах про банкрутство пов'язаних з іноземною процедурою регламентовано розділом VIII КУзПБ (ст. 97-112)

В законодавстві та судовій практиці різних країн сформувалися дві основні моделі для розв'язання проблем транскордонної неспроможності, які мають назви: «універсальна» і «територіальна».

За універсальної моделі справа транскордонної неспроможності розглядається в межах єдиного провадження, а тому до кредиторів ставляться однаково незалежно від їх місця перебування. Згідно з цим підходом визначений за відповідними нормами міжнародного приватного права національний суд застосовує правила єдиної процедури до всіх аспектів транскордонної неспроможності.

За територіальної моделі врегулювання проблем транскордонної неспроможності здійснюється у паралельних національних провадженнях. Суди різних країн, які проводять відповідно до своїх національних законів паралельні провадження про неспроможність щодо одного й того ж боржника, повинні в ідеалі максимально координувати свої процесуальні дії з метою оптимального використання і розподілу майнових активів боржника.

До провадження у справах про банкрутство пов'язаних з іноземною процедурою застосовується модель територіальності за «принципом взаємності» і понятті публічно - го порядку. Під "принципом взаємності» необхідно розуміти – застосування судом у процедурі банкрутства права іноземної держави незалежно від того, чи застосовується у відповідній іноземній державі до подібних правовідносин право України, крім випадків, якщо застосування права іноземної держави на засадах взаємності передбачене законом України або міжнародним договором України. Отже, принцип взаємності вважається дотриманим, якщо буде встановлено, що міжнародний договір України, згоду на обов'язковість якого надала Верховна Рада України, передбачає можливість такого співробітництва іноземної держави з Україною(ст. 97 КУзПБ).

Законодавець визначив, що під іноземною процедурою банкрутства, слід розуміти провадження у справі про банкрутство, що здійснюється в іноземній державі згідно із правом цієї держави та надав визначення керуючому іноземною процедурою банкрутства. Отже, новим учасником у справах про банкрутство стає так званий іноземний представник, який для реалізації прав та обов'язків в Україні має підтвердити свої повноваження.

Керуючий іноземною процедурою банкрутства подає до господарського суду, який здійснює провадження у справі про банкрутство, письмову заяву про визнання іноземної процедури банкрутства, у рамках якої він був призначений, до прийняття таким судом рішення по суті (затвердження плану санації, ліквідації). Заява про визнання іноземної процедури банкрутства складається державною (офіційною) мовою держави, в якій здійснюється іноземне провадження у справі про банкрутство та додається її переклад українською мовою. Слід пам'ятати, що суд відмовляє в застосуванні міжнародних аспектів банкрутства, якщо їх застосування суперечить публічному порядку, суверенітету та основним принципам законодавства України. Господарський суд має право відмовити в застосуванні положень цього розділу, якщо відповідний іноземний суд відмовився співпрацювати з господарським судом чи арбітражним керуючим України (ч. 4, 5 ст. 97 КУзПБ).

Питання юрисдикції, визнання та примусового виконання в межах процедури транскордонного банкрутства в ЄС регулюється Регламентом № 2015/848 Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу про процедури банкрутства (Регламент № 2015/848) і Регламентом № 1215/2012 Європейського парламенту та Ради ЄС від 12 грудня 2012 року про юрисдикцію та визнання і виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, які

передбачають автоматичне визнання провадження у справах про банкрутство в державах членах.

Відповідно до Регламенту № 2015/848, якщо центр основних інтересів боржника розміщено в державі — члені ЄС (крім Данії), провадження у справі про банкрутство, відкрите в цій державі, вважається основним провадженням, яке автоматично визнається в усьому ЄС без потреби подальшого визнання. Водночас характер і наслідки провадження у справі про банкрутство будуть регулюватися законодавством держави- члена, в якій його відкрито.

Для запобігання колізіям Регламент № 2015/848 дозволяє ініціювати й проводити одночасно з основною процедурою похідні. Похідні процедури може бути ініційовано в державі -члені, де в боржника є майно. При цьому сфера дії похідних процедур обмежується майном, яке розміщено в цій державі -члені. Відповідно в Україні господарський суд виходить з поняття основного та похідного іноземного провадження, що залежить де створений боржник та на якій здійснює діяльність. В КУзПБ виділено наступні форми процедур пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства:

1. Визнання іноземної процедури банкрутства
2. Визнання іноземного керуючого
3. Надання судової допомоги та співробітництва керуючому іноземною процедурою банкрутства
4. Звернення до іноземного суду щодо визнання провадження в Україні
5. Звернення до іноземного суду щодо судової допомоги (судові доручення) та співробітництва у зв'язку з провадженням в Україні (координація)

Співпраця між судами в разі множинності проваджень є ефективним засобом, що підлягає у наданні господарським судом, арбітражним керуючим допомоги керуючому іноземною процедурою банкрутства або здійснювати співпрацю з іноземним судом. Визнання іноземної процедури відбувається за заявою іноземного керуючого, у судовому засіданні, з поясненнями сторін, за результатами якого приймається ухвала про визнання іноземної процедури або про відмову в задоволені заяви (ст. 102 КУзПБ). Співпраця з іноземними судами та керуючими іноземною процедурою банкрутства здійснюється шляхом: вчинення дій в іноземній державі; передачі інформації іноземному суду чи керуючому іноземною процедурою банкрутства, якщо передача такої інформації не заборонена законом; координації дій з управління активами та господарською діяльністю боржника; координації дій з надання судової допомоги під час здійснення проваджень у справах про банкрутство стосовно одного й того самого боржника. Співпраця з іноземними судами та керуючими іноземною

процедурою банкрутства здійснюється шляхом: координації дій з управління активами та господарською діяльністю боржника; координації дій з надання судової допомоги під час здійснення проваджень у справах про банкрутство стосовно одного й того самого боржника.

Посилання на презентацію до теми 6

https://docs.google.com/presentation/d/19Vvq0_C71CgL6MJZIoOzIHkq2UlHa-vBz6Ba5xXMvXQ/edit#slide=id.p

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Morawetz_1.pdf

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання:

1. Наведіть приклади принципу процесуальної економії при розгляді справи про банкрутство та принцип концентрації у справі про банкрутство.
2. Що є необхідною передумовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника-юридичної особи?
3. Що є підставою для формування реєстру вимог кредиторів?
4. Які завдання підсумкового засідання?
5. Які строки провадження справи про банкрутство?
6. У чому основна відмінність провадження справ про банкрутство та позовного провадження?
7. Охарактеризуйте субсидіарну відповідальність у справах про банкрутство.
8. Які підстави для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи?
9. Який порядок набуття кредитором статусу учасника провадження у справі про банкрутство?
10. Розкрийте поняття “Спір про право” у розумінні провадження справи про банкрутство?
11. Яким чином завершується ліквідаційна процедура?

Література:

нормативно-правові акти:

1. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р.// Відомості Верховної Ради України — 2019 р., № 19, С. 5
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

5. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. (в редакції від 21.10.2019 р.) // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text

6. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. - № 13-14, № 15-16, № 17. - Ст. 112.

7. Кримінальний кодекс України: Закон Україні від

8. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.

9. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. (в редакції від 24.05.2022) // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text

10. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 (в редакції від 26.07.2022) // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text

11. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні Закон України від 12.07.2001 //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text

12. Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії: Закон України від 03.11.2016. //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1730-19#Text

13. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

14. Про затвердження Порядку функціонування автоматизованої системи «Банкрутство та неплатоспроможність: Наказ Міністерства юстиції України від 18.02.2020 № 594/5 // Офіційний вісник України — 2020 р., № 17, С. 257.

15. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємств та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 (в редакції від 26.10.2010) https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text

16. Про затвердження Порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо

наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства: Наказ Міністерства юстиції України від 10.09.2020 № 3105/5 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0872-20#Text

Спеціальна література:

17. Новітні орієнтири кодифікаційної діяльності / Загальна редакція Є. Р. Бершеди ; Інститут законодавства Верховної Ради України. К. : Вид-во «Людмила», 2021. 411 с. (Серія «Бюлетень моніторингу законодавства України». – Вип. 9). ISBN 978-617-8071-19-6

18. Судова практика у справах про банкрутство вебінар (суддя С. Жуков) //https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Jukov_prezent.pdf

19. Субсидіарна відповідальність за доведення до банкрутства: судова практика та напрямки розвитку https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Prezentatsia_Zhukov.pdf

20. Крикун В. Б. "Інститут банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки"дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Крикун Віктор Борисович ; Національна академія держ. управління при Президентові України. - К., 2007. - 247 арк. - арк. 221-244

21. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підручник для студентів вищ. навч.закл. / Б.М. Поляков . - К.: Ін. Юре, 2011. - 560 с.

22. Джунь В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні. Монографія. Юридична практика, 2006. - 383 с.

23. Джунь В.В. Теоретико-прикладні проблеми реформування законодавства України про банкрутство. Дис... д-ра наук: 12.00.04 - 2009.

24. Грабован Л.І. Погашення вимог кредиторів у процедурі банкрутства: теорія і практика. Одеса Фенікс, 2018. – 308 с.

25. Чубар Т.М. Правове регулювання заліку взаємних однорідних вимог у відносинах неспроможності (банкрутства) , Київ, 2018.

26. Поляков Р. Проблеми застосування господарсько-процесуальних норм 3 процедурі банкрутства (неспроможності). Право України. 2020. №7. С. 147-158.

27. Радзвилюк В. Концептуальні зміни цільової спрямованості нового законодавства про банкрутство. Право України. 2019. - № 8. - С. 107-119

28. Чубар Т. М. Правове регулювання заліку взаємних однорідних вимог у відносинах неспроможності (банкрутства):

автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2018. 20 с.

29. Пригуза П. Д. Проблеми теорії і практики конкурсного права в Україні неспроможність та банкрутство. Харків юридичний, 2009. – 528 с.

30. Пригуза П. Д. Умисне банкрутство: теорія і практика субсидіарної відповідальності. Науково-практичний посібник/ За загальною редакцією к.ю.н., судді Господарського суду Херсонської області П.Д. Пригузи; м. Херсон, 2020, 180 с.

31. Жуков С.В. Ліквідаційна процедура банкрутства юридичних осіб відповідно до кодексу України з процедур банкрутства: наук.-практ. посіб. Київ: Алерта, 2021. 292 с.

32. Бірюков О.М. Кодекс України з процедур банкрутства. Відновлення платоспроможності фізичної особи. Книга четверта: коментар міжнародного експерта. Київ : Алерта, 2021. 84 с

33. Б. Поляков, В. Радзвилюк Доктрина конкурсного процесу. Право України.- № 4 - 2021. - С.13-22

34. Богатир В. К. Ліквідаційна процедура – заключна процедура у справах про банкрутство : монографія / В. К. Богатир ; за ред. докт. юрид. наук., професора Б.В. Деревянка. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – 210 с.

35. Огляд практики застосуваня Верховним Судом норм про субсидіарну відповіадьність у справах про банкрутство (актуальна судова практика) https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KGS_02_07_2020.pdf

36. Правові позиції Верховного суду: дискреція судів нижчих інстанцій //ttps://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova-pozytsiya/pravovi-pozytsiyi-verkhovnogo-sudu-dyskretsiya-sudiv-nyzhchykh-instantsiy

37. Огляд правових позицій Верховного Суду щодо застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства: Рішення, внесені до ЄДРСР, за другий квартал 2021 року// https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_2021_07_29.pdf

38. АНАЛІЗ Процедура та практика щодо банкрутства державних підприємств в Україні у контексті виконання рішень ЄСПЛ у справах “Юрій Миколайович Іванов проти України” і “Бурмич та інші проти України”. - Київ, 2020 р. // https://rm.coe.int/analysis-bankruptcy-burmych-r-melnychenko-nov-2020-ukr-final/1680a06a23

ТЕМА 7. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ ТА ПРО ВИДАЧУ ВИКОНАВЧИХ ДОКУМЕНТІВ НА ЇХ ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ

Поняття та правові засади діяльності третейських судів. Види третейських судів. Компетенція третейських судів.

Договірне застереження щодо арбітражного розгляду справи.

Правовий статус та предмет відання Міжнародного комерційного арбітражу, Міжнародної морської арбітражної комісії та їх Регламенти. Співвідношення із предметом відання інших третейських судів.

Рішення третейського (арбітражного) суду та його правові наслідки. Визнання та виконання рішень третейських (арбітражних) судів.

Підстави оскарження рішень третейського суду. Форма і зміст заяви про скасування рішення третейського суду.

Процесуальний порядок провадження у справах про оскарження рішення третейських судів. Підстави для скасування рішення третейського суду.

Порядок видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду. Підстави для відмови у видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду.

Ухвали про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих документів на примусове виконання рішень третейських судів.

Вивчаючи види господарського процесу, студенти з'ясували що поряд з позовним провадженням та провадженням справ про банкрутство, існують інші форми до яких відносяться: скарги на дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби; провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих документів для примусового виконання рішень третейських судів.

Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішень третейських судів регламентовано розділом XIV-1 ГПК України, який було доповнено 03 лютого 2011 року. Окрім цього розділу, вивчаючи дану тему студенти повинні звернути увагу на Закони України «Про третейські суди» в редакції від 07.05.2011 р., «Про міжнародний комерційний арбітраж», Женевську конвенцію про зовнішньоторговий арбітраж яку Україна підписала 21 квітня 1961 р. і 18 березня 1963 р. ратифікувала; Нью-Йоркську конвенція

про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень, яку Україна як член ООН підписала ще 29 грудня 1958 р., а ратифікувала 10 жовтня 1960 р. Крім цього, слід враховувати Рекомендації президії Вищого господарського суду від 11.04.2005 № 04-5/639 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами Закону України «Про третейські суди», Узагальнення Верховного суду України від 11.02.2009 р. щодо практики застосування судами Закону України «Про третейські суди», Рішення Конституційного суду України від 10.01.2008 р. у справі № 1-3/2008 за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу сьомого, одинадцятого ст.. 2, ст.. 3, п. 9 ст. 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду).

Господарський суд розглядає дві категорії справ, що безпосередньо пов'язані з діяльністю третейських судів: 1) справи про скасування рішення третейського суду; 2) справи про видачу виконавчого документа на рішення третейського суду. Отже, в разі коли є законні підстави оскаржити рішення третейського суду, або коли недобросовісний контрагент (відповідач) добровільно не виконує рішення третейського суду, особа має право звернутися до господарського суду, як державного органу з заявою про оскарження рішення третейських судів або з заявою про видачу виконавчого документу на примусове виконання рішення третейського суду. Отже, дана форма провадження відрізняється від позовної та провадження справ про банкрутство передумовами, вимогами щодо змісту заяв, порядком розгляду. Детально підстави для скасування рішення третейського (арбітражного) суду визначені у ст. 51 Закону України «Про третейські суди».

Так, сторони, треті особи та особи які не брали участь у справі, при третейському розгляді, але їх права та інтереси були порушені мають право протягом 90 днів з дня прийняття рішення третейським судом, звернутися до апеляційного господарського суду, за місцем знаходження третейського суду, з заявою про скасування рішення третейського суду. Строк є процесуальний та підлягає відновленню в разі поважності його пропуску. Між тим, рішення третейського суду (арбітражного суду) може бути оскаржене в разі порушення правил виключної підвідомчості, визнання третейської (арбітражної) угоди недійсною, або рішення третейського суду прийнято у спорі не передбаченому третейською угодою, третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участь у справі; в разі невідповідності складу третейського суду вимогам закону. Слід зазначити що вказані підстави для оскарження є підставами й для

скасування рішення третейського суду.

Отже об'єктом оскарження є рішення третейського суду, а перелік підстав оскарження визначений в ст. 51 Закону України «Про третейські суди» є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Студентам необхідно врахувати що перелік документів які додаються до заяви про оскарження рішення третейського суду відрізняється від переліку який вимагається до позовних заяв, або до заяв про банкрутство. Також слід знати, що до заяви додаються докази сплати судового збору, який сплачується у розмірі 0,5 розміру мінімальної заробітної плати. Недодержання умов подання заяви про оскарження рішення третейського суду тягне за собою наслідки у вигляді відмови у прийнятті заяви або повернення заяви.

Слід зазначити, що порядок розгляду заяви про оскарження рішення третейського суду має свої особливості. Так, це стосується підготовчого етапу, відповідно до якого господарський суд може витребувати матеріали справи третейського розгляду, рішення якого оскаржується та інші докази. Відповідно наступний етап, етап судового розгляду проводиться протягом 30 днів, суддею одноособово та за наслідками розгляду господарський суд виносить ухвалу, яка може бути оскаржена в апеляційному порядку. При цьому, за загальним правилом під час судового розгляду, господарський суд не має права досліджувати обставини, встановлені третейським судом або переглядати рішення третейського суду по суті, до його повноважень належить лише встановлення наявності або відсутності підстав для скасування рішення третейського суду.

Вивчаючи неюрисдикційні форми захисту студенти проаналізували загальні положення законодавства щодо третейських (арбітражних) судів: Закони України «Про Торговельно-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 р., «Про третейські суди» від 11.05.2004 р., «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24.02.1994 р..

Слід знати, що відповідно до ст. 2 Закону України «Про третейські суди» третейський суд - недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням зацікавлений фізичних а/або юридичних осіб у порядку, встановленому Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин. В свою чергу, відповідно до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» - "арбітраж" - будь-який арбітраж (третейський суд) незалежно від того, чи утворюється він спеціально для розгляду окремої справи, чи здійснюється постійно діючою арбітражною установою, зокрема Міжнародним комерційним арбітражним судом або Морською арбітражною комісією при

Торгово-промисловій палаті України. Отже, студенти повинні розуміти, що поняття «третейські суди» є більш широким та містить в собі поняття «арбітраж». Різниця між цими поняттями полягає у тому, що арбітраж розглядає спори за наявністю іноземного елементу (мова йде про суб'єктний склад) та спеціалізується на розгляді міжнародних економічних спорів. Поняття «іноземний елемент» закріплено у Законі України «Про міжнародне приватне право». При цьому, студенти повинні відрізняти міждержавний (публічний) арбітраж, який є одним із засобів мирного вирішення міждержавних спорів відповідно до Статуту ООН (ст. 33)

Необхідно знати, що третейські суди існують двох видів: постійно діючі (інституційні) та суди які створюються для вирішення певного спору (ізольовані, ad hoc). Як правило постійно діючі третейські суди утворюються при зареєстрованих згідно з чинним законодавством України громадських та інших організаціях, торгово-промислових палатах, об'єднаннях, асоціація та діють відповідно до положення та регламенту. Тимчасово створений третейський суд, після винесення ним відповідного рішення, припиняє своє існування. Третейські суди поділяються за предметною ознакою на третейські, міжнародні комерційні суди при ТПП, морські арбітражні комісії при ТПП.

Студенти повинні враховувати, що третейські суди є недержавними органами, та не здійснюють правосуддя, по-друге, арбітраж є найпоширенішим видом альтернативного вирішення комерційних спорів; по-третє, процесуальна форма розгляду спорів у третейському суді є менш формалізованою ніж у господарському суді; рішення третейського суду не оскаржується і являється обов'язковим для сторін спору. Так, ст. 50 Закону України «Про третейські суди» закріплює принцип обов'язковості рішення третейського суду, відповідно до якого сторони, які передали спір на вирішення третейського суду, зобов'язані добровільно виконати рішення третейського суду, без будь-яких зволікань чи застережень. А статтею 51 Закону України «Про третейські суди» передбачено, що рішення третейського суду є остаточним і оскарженню не підлягає, крім випадків, передбачених даним Законом.

У рішенні Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятої статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII "Третейське самоврядування" Закону України "Про третейські суди" (справа про завдання третейського суду) від 10.01.2008 р. зазначено, що третейські суди не здійснюють правосуддя, їх рішення не є актами правосуддя, а самі вони не входять до системи судів загальної юрисдикції.

До основних правових теорій природи міжнародного комерційного арбітражу слід віднести: договірну теорію, процесуальну, змішану (комплексну) та автономну. Присутня в літературі класифікація поділяє арбітраж не лише по троку існування, як зазначалося вище, а слідує знати що класифікація відбувається за предметним критерієм (загальної та спеціальної компетенції); за суб'єктним (ті що розглядають і внутрішні та міжнародні спори, ті що розглядають лише міжнародні спори).

Питання компетенції студенти повинні розглядати через правову основу теорії «компетенція компетенції" та вивчити основні критерії компетенції третейського (арбітражного) суду: наявність відповідної угоди (третейської, арбітражної); предметний (об'єктивний) критерій та суб'єктний. Крім цього, студенти повинні чітко з'ясувати питання співвідношення таких понять як "компетенція", "підвідомчість", "підсудність" та "арбітрабільність".

Необхідно знати, що угода (третейська, арбітражна) є невід'ємною умовою розгляду спору третейськими (арбітражними) судами, яка характеризується наступним: є засобом захисту, дво (багато) сторонній правочин; угода в силу якої обидві сторони відмовляється від використання юрисдикційної форми захисту; є підставою для передачі спору до третейського (арбітражного) суду; взаємна та угода з особливим правовим статусом. Зміст третейської (арбітражної) угоди містить наявність істотних та випадкових умов. В разі неповноти або неточності окремих положень угоди можливо застосовувати тлумачення таких угод.

Для з'ясування питання правового статусу та предмету відання Міжнародного комерційного арбітражу, Міжнародної морської арбітражної комісії студенти повинні звернути до Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торговельно-промисловій палаті України затвердженого рішенням Президії ТППУ від 17.04.2007 р. , Положення про арбітражні збори та витрати, Положення Морську арбітражну комісію при Торговельно-промисловій палаті України, Регламенту Морської арбітражної комісії при Торговельно-промисловій палаті України затвердженого рішенням Президії ТППУ від 17.04.2007 р. №18, Положення про арбітражні збори та витрати.

Слід знати, що під третейським (арбітражним) рішенням розуміють 1) дію арбітражу за підсумками судового розгляду; 2) документ який фіксує результати розгляду спору по суті. Студенти повинні відрізняти рішення третейського (арбітражного) суду від рішення державного суду, що проявляється у тому що третейське рішення не є загальнообов'язковим актом, примусове виконання не може бути здійснено без процедури його визнання з боку державного

суду, третейське рішення не має преюдиційності, по формально-юридичним ознакам воно не може бути переглянуте в апеляційному та касаційному порядку. Існує два види третейських рішень: рішення та постанова. В свою чергу рішення поділяється на заключні рішення; часткові; попередні та проміжні; рішення, які виносяться на підставі мирової угоди. Окремим видом є додаткові рішення, які приймаються після заключного рішення по справі відносно вимог, які були заявлені та розглядалися в ході третейського розгляду, але висновок за якими не відображено у заключному рішенні. Вимоги до форми та змісту визначені в Законах України «Про третейські суди», «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Відповідно до Типового закону ЮНСІТРАЛ "Про комерційний арбітраж" рішення третейського суду може бути виконано в примусовому порядку, якщо воно пройде певну процедуру отримання дозволу на його виконання. Це або екзекватурування (ЦПК Франції), або оголошення рішення третейського суду таким, що підлягає примусовому виконанню (ЦПК Німеччини), або видача судом виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду (ГПК Україна). Саме під час цієї процедури відбувається судовий контроль за арбітражем, а змістом його є перевірка дотримання третейським судом меж компетенції на вирішення конкретного спору.

У зв'язку з тим, що рішення третейського суду не належать до виконавчих документів, для примусового виконання рішення третейського суду особа, на користь якої прийнято рішення третейського суду повинна звернутися до господарського суду з заявою про видачу виконавчого документа. У цьому випадку виконавчим документом буде ухвала та наказ господарського суду, зміст якої буде відповідати ст. 356 ГПК України та ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження». Наказ вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів не пізніше наступного дня з дня його видання в порядку, встановленому Положенням про Єдиний державний реєстр виконавчих документів. Положенням про Єдиний державний реєстр виконавчих документів..

Заява про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду подається до господарського суду за місцем проведення третейського розгляду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейського суду. Зазначений строк є процесуальним та підлягає відновленню в разі подання клопотання із зазначенням поважності причин такого пропуску.

Порядок розгляду відповідної заяви також має свою специфіку і полягає вона у строках та процесуальних діях господарського суду, а підстави для відмови у видачі виконавчого документа є суворо

обмеженими.

Посилання на презентацію до теми 7
https://docs.google.com/presentation/d/14yZ01ubXxKtVfbmf_a9vlRJfl06wsPaRjzl4VcXvtvs/edit?usp=sharing

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання:

1. Які види третейських судів Вам відомі?
2. Назвіть перелік підстав за яких рішення третейського суду може бути оскаржене та скасоване?
3. Які особливості даної форми провадження - провадження у справах про оскарження рішення третейських судів та про видачу наказів на примусове виконання рішення третейського суду?
4. Що необхідно додати до заяви про скасування рішення третейського суду?
5. Які етапи провадження характерні даній формі провадження?
6. Який порядок розгляду заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду?
7. Які підстави для відмови у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду?
8. Що таке третейська угода арбітражна угода, роль її у провадженні у справах про оскарження рішення третейських судів?

Література:

нормативно-правові акти:

1. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.
3. Про державний бюджет на 2022 рік: Закон України від 2.12.2021 р.//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text
4. Про судовий збір: Закону України від 08.08.2011 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text
5. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text
6. Про третейський суд: Закон України від 11.05.2004 р.// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text
7. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991//Відомості Верховної Ради УРСР - 1991 р. - № 29.

8. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: Наказ державної адміністрації від 20.08.2019 р. №814//https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Textє

Спеціальна література:

9. Огляд практики розгляду Верховним Судом справ про оскарження рішень третейських судів та видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалені у спорах, віднесених до юрисдикції господарських судів: Рішення, внесені до ЄДРСР, за травень 2019 року – червень 2020 року// https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad.doc.pdf

10. Жуков С. Аналіз судової практики щодо оскарження рішень третейських судів// http://kdkako.com.ua/analiz-sudovoyi-praktiki/

11. Огляд практики розгляду Верховним Судом справ про оскарження рішень третейських судів та видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України "Про третейські суди" , якщо такі рішення ухвалені у спорах, віднесених до юрисдикції господарських судів Рішення, внесені до ЄДРСР, за березень – листопад 2021 року//https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/2022_06_03_Oglyad_tret_sud.pdf

12. Калюжна А.О., Поклонська О.Ю. Щодо діяльності третейських судів у господарському судочинстві// http://apdp.onua.edu.ua/index.php/apdp/article/view/3054/2979

ТЕМА 8. ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ В АПЕЛЯЦІЙНІЙ ІНСТАНЦІЇ

Сутність апеляційного оскарження, його особливості.

Строки та суб'єкти апеляційного оскарження. Апеляційне провадження та порядок його реалізації.

Форма і зміст апеляційної скарги. Повернення та прийняття апеляційної скарги.

Процесуальний порядок розгляду справ апеляційним господарським судом.

Повноваження суду апеляційної інстанції. Постанова в апеляційному провадженні.

З прийняттям Закону України «Про внесення змін в Арбітражний процесуальний кодекс України» від 21.06.2001 р. у господарському судочинстві з'явився інститут апеляційного оскарження. Указом Президента «Питання мережі господарських судів України» від 12.08.2010 р., визначена мережа господарських судів та закріплена територіальна юрисдикція апеляційних господарських судів України.

Відповідно до ст. 26 Закону «Про судоустрій та статус суддів» апеляційні суди діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як суди першої інстанції, з розгляду господарських справ. Апеляційними судами з розгляду господарських справ є відповідно апеляційні господарські суди, які утворюються у відповідних апеляційних округах. У складі апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ в межах відповідної судової юрисдикції.

Студенти повинні знати, що інститут апеляційного оскарження характеризується наступними ознаками: апеляція подається на судовий акт, який не вступив в законну силу; справа за апеляцією передається на повторний розгляд; обумовлюється неправильністю рішення господарського суду першої інстанції, що проявляється, на думку особи, яка подає апеляційну скаргу, або в неправильному встановленні фактичних обставин справи або в неправильному застосуванні закону; при перегляді справи апеляційна інстанція розглядає як питання факту, так і питання права, тобто має право перевірити як юридичну, так і фактичну сторони справи в тому обсязі, що і суд першої інстанції; за результатами розгляду справи виноситься нове рішення; повноваження апеляційної інстанції при повторному розгляді справи обмежені доводами апеляційної скарги і предметом рішення суду першої інстанції; нові вимоги, які не були

предметом рішення суду першої інстанції, не можуть бути пред'явлені в апеляційному провадженні.

Елементами апеляційного оскарження є: об'єкт, суб'єкт та передумови права на апеляцію. Об'єктом апеляційного оскарження є судове рішення (рішення, ухвала) першої інстанції, що не вступило або вступило у законну силу (в разі пропуску строку на апеляційне оскарження), який тягне за собою, на думку апелянта, несприятливі для нього наслідки вирішення спору. Відповідно це рішення місцевого господарського суду, яке не набрало законної сили та ухвали місцевого господарського суду. Ухвали місцевого господарського суду оскаржуються в апеляційному порядку окремо від рішення господарського суду лише у випадках, передбачених статтею 255 ГПК та КУзПБ. Перелік ухвал, які підлягають апеляційному оскарженню є вичерпним.

Право апеляційного оскарження – правова можливість зацікавленої особи звернутися до апеляційного суду зі скаргою на рішення суду першої інстанції, що не набрало законної сили. Отже, суб'єктами апеляційного оскарження у позовному провадженні є: позивач, відповідач, прокурор, що брав участь у розгляді справи місцевим господарським судом, прокурор, що приймає рішення про вступ в дану справу шляхом внесення відповідної скарги, треті особи, особи, які не брали участь у справі, якщо господарський суд вирішив питання про їх права та обов'язки; у провадженні справ про банкрутство кредитори, боржник, керівник боржника, арбітражний керуючий.

До передумов права на апеляцію слід віднести: суб'єктивні (наявність права особи на подання скарги), об'єктивні (наявність порушень матеріального чи процесуального права та відсутність пропущеного і не відновленого строку на подання апеляції) та формальні (вимоги до оформлення скарги та додатків до неї) умови.

Основним об'єктом апеляційного оскарження є рішення суду першої інстанції (в цілому, так і його частина), яке не набрало чинності або ухвала суду, що містить у собі, на думку особи, яка подає апеляційну скаргу, несприятливі для неї наслідки вирішення спору. Реалізація права на апеляційне оскарження може бути здійснена за таких умов:забезпечено дотримання встановленого для подання апеляційної скарги строку (ст. 256 ГПК України);скаргу подано належною особою (ст. 254 ГПК України);скаргу спрямовано на рішення, ухвалу, які підлягають оскарженню.

Студенти повинні враховувати, що право на апеляційне оскарження рішення господарського суду може бути реалізовано у 20 строк, тобто до набрання цим рішенням законної сили; а оскарження

ухвал господарського суду - протягом 10 днів з дня їх оголошення господарським судом.

Окрім процесуальних передумов (подання скарги на рішення, що підлягає оскарженню відповідно до закону; дотримання строку; подання скарги особою, що має право апеляційного оскарження), необхідним є також дотримання низки формальних умов - відповідності апеляційної скарги визначеним у законі реквізитам.

Студенти повинні з'ясувати, що провадження в суді апеляційної інстанції являє собою комплексне явище, бо поєднує в собі дві складові: Це розгляд справи по суті - справа ще раз розглядається і вирішується, і, одночасно – перегляд судового акту, є одним із засобів виправлення судових помилок та входить до системи перегляду судових актів.

Розглядаючи питання форми та змісту апеляційної скарги, студенти повинні проаналізувати ст. 258 ГПК України та пам'ятати, що апеляційна скарга подається у письмовій формі, безпосередньо до суду апеляційної інстанції. До апеляційної скарги додаються докази сплати судового збору у розмірі 150 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви й скарги (це стосується апеляційної скарги на рішення суду; апеляційних скарг у справі про банкрутство). В разі подання апеляційної скарги на ухвалу суду ставка судового збору становить 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Докази надсилання копії скарги та доданих до неї документів іншій стороні у справі. Право обрання способу вибору надіслання апеляційних скарг належить учасникам господарського процесу, оскільки закон передбачає три альтернативних способи надсилання копій документів: у формі рекомендованих, цінних листів або ж вручати адресатові під розписку. Це право передбачене законом і не може бути обмежене, звужене чи скасоване іншими законами, чи підзаконними нормативно-правовими актами.

Апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції у таких випадках:

- апеляційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено;
- до постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження особа, яка подала скаргу, подала заяву про її відкликання;
- скаргу подано в інший спосіб, ніж до суду апеляційної інстанції;
- скаргу подано на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

Зазначений перелік підстав повернення апеляційної скарги є вичерпним та розширеному тлумаченню не підлягає.

Питання про повернення апеляційної скарги вирішується колегією суддів протягом п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків, про що ухвалюється відповідна ухвала. Питання про залишення апеляційної скарги без руху суддя-доповідач вирішує протягом п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги.

Провадження господарських справ на будь-якій стадії господарського процесу має відповідний порядок регламентований кодифікованим актом та обов'язковий для учасників господарських процесуальних правовідносин. Так, апеляційному провадженню притаманні ті ж самі процесуальні етапи яких дотримуються при розгляді справ в першій інстанції у разі спрощеного позовного провадження.

При цьому студенти повинні знати, що апеляційна інстанція має певні характерні риси властиві лише цій інстанції та попри загальне правило, що справи переглядаються за правилами розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження з урахуванням особливостей апеляційного провадження. Не застосовуються апеляційним судом правила про об'єднання позовних вимог, про подання зустрічного позову та видачу наказу. Поряд з цим, норми ГПК України щодо вчинення господарським судом першої інстанції певних процесуальних дій не застосовуються судом апеляційної інстанції у випадках, коли відповідною нормою ГПК України прямо передбачено, що процесуальна дія вчиняється лише до прийняття рішення судом першої інстанції (наприклад вжиття запобіжних заходів, яке можливе до подання позовної заяви, право залучати до участі у справі іншого відповідача).

На відміну від розгляду в місцевих господарських судах, перегляд в апеляційному порядку рішень, ухвал місцевих господарських судів здійснюється апеляційними господарськими судами колегією суддів у складі трьох суддів та основними судовими рішеннями, які приймаються - є ухвали та постанови.

Апеляційна скарга на рішення місцевого господарського суду розглядається протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження у справі. Апеляційна скарга на ухвалу місцевого господарського суду розглядається протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження у справі.

При розгляді справи в апеляційній інстанції господарський суд за наявними в справі та додатково поданими доказами (при умові не можливості надати їх в суді першої інстанції) розглядає справу по суті

повторно, перевіряючи питання права, так і питання факту. Додаткові докази приймаються апеляційним судом, якщо заявник обґрунтував неможливість їх подання суду першої інстанції з причин, що не залежали від нього.

Під час розгляду справи в апеляційному порядку апеляційний суд перевіряє дії суду першої інстанції, а саме: законність і обґрунтованість його рішення, щоб виявити можливі недоліки постановленого рішення і вирішити спір по суті. Між тим, акцент суду ставиться лише на тих зауваженнях, які були виявлені апелянтом.

Вивчаючи питання повноважень апеляційної інстанції студенти повинні приділити увагу як предметним, так і функціональним повноваженням. Апеляційна інстанція за результатами розгляду апеляційної скарги відповідно до ст. 275 ГПК має право: залишити судове рішення без змін, а скаргу без задоволення; скасувати судове рішення повністю або частково і ухвалити нове рішення у відповідній частині або змінити рішення; визнати нечинним судове рішення суду першої інстанції повністю або частково і закрити провадження у справі у відповідній частині; скасувати судове рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково; скасувати судове рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю; скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Повноваження апеляційної інстанції щодо розгляду апеляційних скарг на рішення суду першої інстанції не передбачають можливість передачі справи на новий розгляд до суду першої інстанції. Таке право надано апеляційній інстанції лише у випадках скасування судового рішення і направлення справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю; скасування ухвали, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції.

За наслідками розгляду апеляційної скарги приймається постанова (ст. 282 ГПК), має вступну, описову, мотивувальну і резолютивну частини та може бути оскаржено у касаційному порядку.

Посилання на презентацію до теми 8

https://docs.google.com/presentation/d/1BTmENtl1W9OFaltij9af-OMsWPS621ONRFJZwD0bnIU/edit#slide=id.g1840d180f70_1_0

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Хто має право подати апеляційну скаргу?
2. Які строки апеляційного оскарження?
3. Які наслідки відмови стороною спору від поданої апеляційної скарги?
4. Які етапи апеляційного провадження?
5. Які особливості характеризують стадію перегляду справи в апеляційній інстанції у порівнянні з першою інстанцією?
6. У разі закриття апеляційного провадження як мають бути враховані судові витрати?
7. Які повноваження апеляційної інстанції та у чому відмінності з повноваженнями суду першої інстанції?
8. Які процесуальні наслідки будуть у разі звернення прокурора в інтересах неналежного позивача, тобто особи, яка не уповноважена на виконання функцій держави у спірних правовідносинах?

Література:

нормативно-правові акти:

1. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.
3. Про державний бюджет на 2021 рік: Закон України від 2.12.2020 р.//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text
4.
5. Про судовий збір: Закону України від 08.08.2011 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text
6. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text
7. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: Наказ державної адміністрації від 20.08.2019 р. №814//https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Text
8. Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах: Указ Президента України від 29.12.2017 р. № 454/2017 //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/454/2017#Text
9. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної

систем: Рішення Вищої Ради Правосуддя від 178.08.2021 р. № 1845/15-21// https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#n22

Спеціальна література:

10. Богацька Н. Особливості апеляційного провадження відповідно до проєкт ГПК України //https://rd.ua/storage/lessons/40/2818.%20%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9D._%20162-166.pdfє
11. Никифорчук М.І. Часові дефініції у процедурах щодо перегляду господарських справ// https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/5_2019/19.pdf
12. Ніколенко Л.М. Порівняльна характеристика апеляційного провадження в господарському, цивільному, адміністративному і кримінальному судочинствах// https://cyberleninka.ru/article/n/porivnyalna-harakteristika-apelyatsiynogo-provadzhennya-v-gospodarskomu-tsivilnomu-administrativnomu-i-kriminalnomu-sudochinstvah/view
13. Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. д. ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка – К.: Алерта, 2019. – 500 с.
14. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Господарське процесуальне право України, 2020. - 276 с.

ТЕМА 9. Касаційне провадження

Особливості інституту касаційного провадження в господарському судочинстві.

Суб'єкти права на касаційне оскарження. Об'єкт та строк касаційного оскарження.

Порядок здійснення права на касаційне оскарження. Етапи касаційного провадження. Порядок та межі перегляду справи у касаційній інстанції . Повноваження касаційної інстанції.Постанова суду касаційної інстанції. Особливості розгляду господарських справ Великою Палатою Верховного Суду.

Вивчення даної теми слід розпочати з аналізу Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів", відповідно до яких касаційний перегляд судових рішень відбувається не у кожній справі, доступ до суду касаційної інстанції є обмежений. Касаційною інстанцією є Верховний Суд, у складі якого діє Касаційний господарський суд. Касаційне провадження є самостійною стадією господарського процесу, є інститутом який визначає передумови касаційного оскарження, зміст касаційної скарги, порядок її подання та порядок касаційного провадження, повноваження касаційної інстанції.

Студенти повинні знати, що стадії касаційного провадження характерні особливості, які дозволяють відмежувати її від інших стадій господарського процесу. До таких особливостей слід віднести: принципи та завдання касаційного провадження, об'єкти оскарження, строки оскарження, строки розгляду та межі перегляду.

Таким чином, касаційне провадження це стадія господарського процесу, яка передбачає перевірку судом касаційної інстанції законності судових актів, що набрали законної сили та відбувається з дотриманням процесуальних етапів розгляду касаційної скарги.

У ч.1 ст. 287 ГПК визначено коло суб'єктів, які мають право на касаційне оскарження: сторони — позивач та відповідач, а також треті особи); особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та/або обов'язки. Одна, варто пам'ятати, що така особа (яка не брала участі у справі) має право подати касаційну скаргу на судове рішення лише після його перегляду в апеляційному порядку за її апеляційною скаргою.

Об'єкти оскарження визначені у ч. 1 статті 287 ГПК, касаційну скаргу подається на:

1) рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанову суду апеляційної інстанції, крім судових рішень, визначених у частині третій цієї статті;

2) ухвали суду першої інстанції, зазначені в пунктах 3, 6, 7, 13, 14, 21, 25, 26, 28, 30 частини першої статті 255 ГПК, після їх перегляду в апеляційному порядку;

3) ухвали суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті або закриття апеляційного провадження, про повернення апеляційної скарги, про зупинення провадження, щодо забезпечення позову, заміни заходу забезпечення позову, щодо зустрічного забезпечення, про відмову ухвалити додаткове рішення, про роз'яснення рішення чи відмову у роз'ясненні рішення, про внесення або відмову у внесенні виправлень у рішення, про повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, про відмову у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами, про відмову в задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, про заміну сторони у справі, про накладення штрафу в порядку процесуального примусу, окремі ухвали;

4) ухвали й постанови суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку та постанови суду апеляційної інстанції у справах про банкрутство (неплатоспроможність).

Отже, об'єктами касаційного оскарження є рішення, ухвали, постанови, які були переглянуті в апеляційному порядку. На відміну від апеляційного провадження, завданнями якого є перевірка законності та обґрунтованості судових актів, метою касаційного провадження є перевірка законності судових актів (застосування матеріального та процесуального права), які вступили в законну силу, що виключає розгляд справи по суті. Отже, для оскарження ухвал суду першої та апеляційної інстанцій такою підставою є неправильне застосування судом норм матеріального права (неправильне тлумачення закону, або застосування закону, який не підлягає застосуванню, або незастосування закону, який підлягав застосуванню) чи порушення норм процесуального права (слід вважати дію або бездіяльність суду, які суперечать встановленому законом процесу господарського судочинства) (абз. 2 ч. 2 ст. 287 ГПК України). Однак, для оскарження рішень суду та постанов у касаційній інстанції діють додаткові підстави:

- застосував норму права без урахування висновку щодо її застосування у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадків наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку (п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України). Такі висновки мають бути зроблені в

іншій справі (яка розглядалася раніше, в якій уже відбувся касаційний перегляд судових рішень) і мають охоплювати застосування тієї ж самої права норми, що застосована в оскаржуваних судових рішеннях, у подібних правовідносинах. Варто подібність правовідносин розкривати через критерій змістовності, тобто права й обов'язки суб'єктів. Отже, такі правовідносини, мають лише певні спільні риси з іншими, так і такі, що є тотожними з ними, тобто такими самими, як інші.

- необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні (п. 2 ч. 2 ст. 287 ГПК України). Під відступленням від висновку слід розуміти або повну відмову Верховного Суду від свого попереднього висновку на користь іншого або ж конкретизацію попереднього висновку із застосуванням відповідних способів тлумачення юридичних норм.
- відсутність висновку Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах (п. 3 ч. 2 ст. 287 ГПК України). Це про унікальність справи, про правовідносини, подібні до яких ще не аналізувалися в попередніх рішеннях Верховного Суду.

Підставою касаційного оскарження судових рішень може бути низка процесуальних порушень, що визначені як підстава для скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій у ч. 1 та 3 ст. 310 ГПК України (п. 4 ч. 2 ст. 287 ГПК України).

Поряд з цим, варто врахувати, що не всі судові рішення підлягають касаційному оскарженню, серед них: судові рішення у малозначних справах (критерії віднесення справ до малозначних закріплено ч. 5 ст. 12 ГПК України) та у справах з ціною позову, що не перевищує 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Касаційна інстанція, як і попередні стадії господарського процесу складається з процесуальних етапів до яких відносяться:відкриття касаційного провадження; підготовка справи до касаційного розгляду; розгляд касаційної скарги та ухвалення постанови. Розглядається касаційна скарга колегіально та за результатами ухвалюється постанова, яка повинна відповідати вимогам ст. 315 ГПК України.

Касаційна скарга на судове рішення подається протягом 20 днів, *безпосередньо до суду касаційної інстанції*" (ч. 1 ст. 289 ГПК України). Отже, особа, оскаржуючи судові рішення в порядку господарського судочинства, повинна надіслати скаргу на адресу Касаційного

господарського суду в складі Верховного Суду або подати її через канцелярію того ж суду.

Вимоги до форми та змісту касаційної скарги передбачені ст. 290 ГПК України, та відповідно до Закону України «Про судовий збір» за подання касаційної скарги на рішення суду ставка збору становить 200 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги, а у разі подання касаційної скарги на ухвалу суд - 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Слід знати, що відмова у відкритті касаційного провадження здійснюється Верховним Судом виключно з підстав, визначених у статті 293 ГПК та перелік є вичерпним. Питання залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги регламентоване ст. 292 ГПК Строк розгляду касаційної скарги у касаційній інстанції становить 60 днів місяць в разі розгляду касаційної скарги на рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанову суду апеляційної інстанції; ухвали й постанови суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку та постанови суду апеляційної інстанції у справах про банкрутство (неплатоспроможність), та 30 днів, якщо оскаржується ухвали суду першої інстанції, зазначені в пунктах 3, 6, 7, 13, 14, 21, 25, 26, 28, 30 частини першої статті 255 ГПК, після їх перегляду в апеляційному порядку;

Етапами касаційного провадження є: відкриття касаційного провадження (294 ГПК), яке вирішується колегією суддів у складі трьох суддів не пізніше двадцяти днів з дня надходження касаційної скарги або з дня надходження заяви про усунення недоліків; підготовка справи до розгляду проводиться суддею-доповідачем протягом десяти днів, після отримання справи; розгляд справ у суді касаційної інстанції починається з відкриття першого судового засідання або через п'ятнадцять днів з дня відкриття касаційного провадження, якщо справа розглядається без повідомлення учасників справи (це стосується перегляду рішень суду першої інстанції та постанов апеляційної інстанції у справах, ціна позову в яких не перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб). У разі розгляду касаційної скарги з повідомленням учасників справи, після їх пояснень, суд виходить до нарадчої кімнати та виносить постанову.

На даній стадії господарського процесу діє правило за яким суд касаційної інстанції обмежений доводами й вимогами касаційної скарги, а також підставами відкритого у справі касаційного провадження. Суд касаційної інстанції може вийти за межі доводів та вимог касаційної скарги (ч. 4 ст. 300 ГПК України), якщо під час розгляду справи буде виявлено порушення норм процесуального

права, передбачені п. 1, 3, 4, 8 ч. 1 ст. 310 (підстави обов'язкового скасування судових рішень з направленням справи на новий розгляд через порушення норм процесуального права), ч. 2 ст. 313 (порушення правил юрисдикції господарських судів) цього Кодексу, а також у разі необхідності врахування висновку щодо застосування норм права, викладеного у постанові Верховного Суду після подання касаційної скарги.

Розглядаючи повноваження касаційної інстанції, студенти повинні пам'ятати, що перелік повноважень визначений у ст. 308 ГПК є вичерпним та підставою для скасування судового рішення є, зокрема, порушення або неправильне застосування норм процесуального права. Проте судове рішення підлягає скасуванню лише за умови, якщо таке порушення призвело до прийняття неправильного судового рішення. Підставою для скасування судового рішення касаційною інстанцією є прийняття такого рішення з порушеннями, зазначеними у частині другій статті 310 ГПК. Перелік порушень визначених в даній нормі є організаційно-процесуальними та в разі їх наявності касаційна інстанція зобов'язання скасувати оскаржуваний судовий акт. Поряд з цим, підставами для скасування або зміни судового акту є порушення або неправильне застосування норм матеріального права: це незастосування закону, який слід застосувати; застосування закону, який не підлягає застосування; неправильне тлумачення закону.

Посилання на презентацію до теми 9

https://docs.google.com/presentation/d/1-8cuceirVvtTHUQrpKBKhtIi2MJpfXI17XwHr6evtQ0/edit?usp=sharing

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Які підстави касаційного оскарження рішення суду першої інстанції та (чи) постанови апеляційного суду.
2. Які межу перегляду судового рішення у касаційному порядку?
3. Які критерії дозволяють встановити подібність правовідносин?
4. Чи можна звернутись повторно після закриття касаційного провадження у справі?
5. Хто має право на касаційне оскарження?
6. Який строк та порядок подання касаційної скарги?
7. Які підстави відмови у відкритті касаційного оскарження?
8. Які повноваження Великої палати Верховного Суду?
9. Які підстави для передачі справ на розгляд Великої Палати ВС?
10. Який порядок передачі справи на розгляд Великої Палати ВС?
11. Розкрийте поняття виключна правова проблема?

12. Який порядок розгляду справи Великою Палатою ВС?

Література:

нормативно-правові акти:

1. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.
3. Про державний бюджет на 2022 рік: Закон України від 2.12.2021 р.//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text
4. Про судовий збір: Закону України від 08.08.2011 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text
5. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text
6. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної систем: Рішення Вищої Ради Правосуддя від 178.08.2021 р. № 1845/15-21// https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#n22

Спеціальна література:

7. Верховний Суд роз'яснив вимоги до оформлення тексту касаційної скарги// https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/128612-verkhovniy-sud-rozyasniv-vimogi-do-oformlennya-tekstu-kasatsiynoyi-skargi
8. Міщенко І. Дискусійні аспекти касаційних фільтрів в господарському процесі// https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/18_02_21_Mishchenko_filtr.pdf
9. Уркевич В. Касаційне провадження: особливості розгляду господарських справ Великою Палатою Верховного Суду// https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Presentation_Urkevich_06_11_20.pdf
10. Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. д. ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка – К.: Алерта, 2019. – 500 с.
11. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Господарське процесуальне право України, 2020. - 276 с.
12. Чумак Ю. Докази і доказування у практиці Касаційного господарського суду.

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Chymak.pdf

ТЕМА 10. ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ АКТІВ ЗА НОВОВИЯВЛЕНИМИ АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ ТА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ

Сутність перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими/виключними обставинами або виключними обставинами.

Поняття та ознаки нововиявлених обставин у господарському процесі. Підстави перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами.

Поняття та ознаки виключних обставин у господарському процесі.Підстави перегляду рішень, ухвал, постанов за виключними обставинами.

Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

Особливості перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами.

Загальна характеристика інституту виконання судових рішень. Нормативно-правове регулювання виконавчого провадження.

Наказ господарського суду і порядок його виконання

Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у господарських справах. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання судового акту. Зупинення та завершення виконавчого провадження. Поворот виконання рішення, постанови.

Судовий контроль за виконання судових рішень.

Вивчення даної теми студенти повинні розпочати з сутності стадії господарського процесу – перегляду судових актів за нововиявленими або виключними обставинами, яка має свою специфіку, свій зміст і підстави. Специфічність даної стадії обумовлена тим, що в ній немає судової перевірки й, отже, немає суду вищої інстанції, даній стадії характерна відновлюваність провадження, здавалося б, вирішеної вже справи й повторний її розгляд з урахуванням нововиявлених/виключних обставин. Особливість перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами не передбачає переоцінки всіх доказів у справі, повторного дослідження всіх обставин справи, а

також здійснення перевірки обґрунтованості всіх висновків, викладених у судовому рішенні, про перегляд якого подана заява. Суд переглядає судове рішення лише в межах виявлених обставин, перевіривши наявність чи відсутність підстав для висновку про те, що врахування таких обставин мало б вирішальне значення у розв'язанні спору.

Головна відмінність цієї стадії полягає в її підставах та порядку розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та виключними обставинами. За допомогою даної стадії учасники господарського судочинства отримують додаткові гарантії для перегляду судового акту, який вступив в законну силу; для відновлення провадження у справі у зв'язку з відкриттям істотних для справи обставин виняткового і непереборного характеру.

В зв'язку з тим, що дана стадія в системному зв'язку пов'язання з терміном «нововиявлена обставина» та "виключні обставини" студенти повинні з'ясувати дані дефініції. Так, нововиявлені обставини – це факти, що існували в момент вирішення справи, а не виникли після винесення судового рішення. До нововиявлених обставин відносяться матеріально-правові факти, на яких ґрунтуються вимоги й заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство. Отже, нововиявлені обставини характеризуються: наявністю під час розгляду справи; невідомістю заявникові під час розгляду справи; суттєвістю, тобто наявністю такої обставини ставить під сумнів законність і обґрунтованість судових актів господарського суду. "Виключні обставини" - наявність рішень суду Конституційного суду, міжнародної судової та вироку суду, щодо конституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане; щодо порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом; щодо вини судді у вчиненні кримінального правопорушення, внаслідок якого було ухвалено судове рішення. Так, можливість перегляду судового рішення у зв'язку з виключними обставинами у разі, якщо воно ще не виконане, ґрунтується на принципі юридичної визначеності, який вимагає поваги до принципу res judicata, тобто поваги до остаточного рішення суду, що у повній формі розкривається у "res judicata pro veritate habetur!" – "судове рішення визнається за істину". Рішення КСУ має значення, перш за все, як рішення загального характеру, яким визначається правова позиція для вирішення наступних справ. Відповідно, перегляд судового рішення допускається як виняток лише тоді, коли рішення суду ще не виконане, тобто коли наслідки, передбачені ним,

остаточно не настали. При цьому, рішення суду, яким у задоволені позовної вимоги відмовлено, не підлягає примусовому виконанню, а відтак його перегляд за виключною обставиною (рішення КСУ) неможливий.

Студенти повинні відрізняти нововиявлені обставини від нових доказів у справі. Так, докази, на відміну від нововиявлених обставин - це фактичні дані, на основі яких суд встановлює наявність або відсутність юридичного факту. Нововиявлені обставини - це юридичні факти, які об'єктивно існували на момент вирішення справи. За цією ознакою слід відрізняти нововиявлені обставини, що стали відомі, від нововиявлених обставин, що виникли після розгляду справи й винесення судового акту, а також від обставин, що змінилися, тобто тих, що існували при прийнятті судової постанови, але згодом змінилися.

Не можуть визнаватися нововиявленими, обставини, що виникли чи змінилися після прийняття судом рішення, а також обставини, на які посилався учасник судового процесу у своїх поясненнях, касаційній скарзі, або які могли бути встановлені в разі виконання судом вимог процесуального закону.

Передумовою перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами є обов'язок суду з'ясувати наявність або відсутність нововиявлених або виключних обставин, встановити можливість впливу на правильність ухваленого судового рішення.

Сторони, прокурор, треті особи можуть звернутися у місячний строк з дня встановлення нововиявленої обставини, до господарського суду з заявою про перегляд судового акту у зв'язку з нововиявленою обставиною. Заява подається до господарського суду, який прийняв судове рішення з доказами надіслання копії заяви та доданих до неї документів та доказів сплати судового збору. Відповідно до Закону України «Про судовий збір» за подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленимабо виключними обставинами сплачується судовий збір у розмірі 150 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви й скарги.

Для даної стадії також характерним є принцип правової (юридичної) визначеності вважається одним з елементів належної судової процедури та встановлює, що жодна сторона не має права порушувати питання про перегляд остаточного судового рішення, яке набрало чинності, лише задля нового судового розгляду й нового рішення по суті. Отже, підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були й не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного рішення у цій справі;
3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.Наведений перелік підстав для перегляду судових рішень у зв`язку з нововиявленими обставинами, який визначений у частині другій статті 320 ГПК, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Підставами для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є:

1) встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане;
2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом;
3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні кримінального правопорушення, внаслідок якого було ухвалено судове рішення.

Слід знати, що перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами відрізняється від його перегляду в апеляційному та касаційному порядку певними особливостями процесуальних форм розгляду. Так, заява про перегляд судового акту за нововиявленими або виключними обставинами розглядається у місячний термін з дня відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами у судовому засідання, тим господарським судом, який прийняв рішення що переглядається, як правило одноособовим складом суду якщо переглядається рішення, колегіальним складом, якщо переглядаються постанови.

Стосовно процесуальних етапів даної стадії господарського процесу, слід пам'ятати, що тут присутній етап відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами у 5 денний строк після надходження заяви до суду суддя. Господарський суд вирішує питання, про відкриття провадження, про залишення заяви без руху або про повернення. У разі відсутності підстав для

повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, господарський суд розглядає заяву тією інстанцією, судовий акт якої підлягає перегляду. За результатами перегляду судового рішення приймаються: рішення - у разі зміни або скасування рішення; постанова - у разі зміни або скасування постанови; ухвала - у разі зміни чи скасування ухвали або залишення рішення, ухвали, постанови без змін. Господарський суд вправі переглянути судове рішення за нововиявленими обставинами лише в тих межах, в яких ці обставини впливають на суть рішення.

Студенти повинні знати, що виконання судового акту як заключна стадія господарського процесу – є сукупністю дій органів і посадових осіб, спрямованих на примусове виконання судових актів господарських судів, яке здійснюється на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених Законом України «Про виконавче провадження», іншими нормативно-правовими актами, а також рішеннями, що відповідно до зазначеного Закону підлягають примусовому виконанню.

Виконання судових актів від інших стадій господарського процесу предметом, методом, суб'єктами даного провадження та групою правових норм. В даній стадії мають місце поєднання галузевої й територіальної організації, активність зацікавленої особи та ініціативність органу виконання, повнота виконання судового акту і справедливість дій, спрямованих на його виконання.

Отже, виконавче провадження не можна повною мірою відноситися до стадій господарського процесу, що має на меті вирішення питання про право. Між ти, привертає до себе увагу подвійна природа виконавчого провадження, оскільки одні його питання вирішуються за участю суду (вжиття забезпечувальних заходів, зміна способу виконання судового акту, надання відстрочення його виконання, поновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу для виконання, видачу дубліката наказу, скарги на дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби, зупинення виконання судового рішення), інші питання вирішуються поза судовими процедурами. Слід знати, що тільки суд, який виносив рішення, може фактично й далі вирішувати можливість або неможливість його виконання. Отже, даний факт дає підстави стверджувати про віднесення виконавчого провадження до заключної стадії господарського процесу.

Специфіка заключної стадії проявляється в правовій регламентації, яка включає поряд з ГПК України, спеціальні нормативно-правові акти: Закони України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», "Про виконавче провадження", Наказ Міністерства юстиції

України “Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень”.

Студенти при вивченні тематичних питань, повинні враховувати нову редакцію Закону України «Про виконавче провадження» та пам'ятати, що до виконавчих документів у господарському судочинстві належать ухвали, судові накази, накази суду.. Вимоги до виконавчого документа передбачені ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження».

Строк пред’явлення для виконання виконавчих документів, що видаються судами становить 3 роки, але в разі поважності пропуску даного строку він підлягає поновленню. В разі втрати наказу господарський суд може видати його дублікат у порядку передбаченому ст. 120 ГПК України.

Студентам слід визначитися з такими правовими категоріями як “відстрочка виконання рішення”, “розстрочка виконання рішення”, “спосіб виконання рішення”, “порядок виконання рішення”. Для цього студенти повні звернутися до роз’яснення суду «Про деякі питання практики застосування ст.. 121 Господарського процесуального кодексу України» від 12.09. 1996 № 02-5/333. Відстрочка – це відкладення чи перенесення виконання рішення на новий строк, який визначається судом. Розстрочка означає виконання рішення частками, встановленими господарським судом, з певним інтервалом у часі. Під зміною способу і порядку виконання рішення слід розуміти прийняття господарським судом нових заходів для реалізації рішення в разі неможливості його виконання у порядку і способом, раніше встановленим.

Під порядком виконання рішення розуміють певну послідовність вчинення виконавчих дій суб’єктами виконавчого провадження, передбачену законодавством. Під способом виконання рішення розуміють передбачені законом дії й прийоми, які застосовують суб’єкти виконавчого провадження, і які спрямовані на примусове виконання рішення. Так, перелік заходів примусового виконання судових актів господарських судів регламентований ст. 32 Закону України “Про виконавче провадження”.

Слід враховувати, що у господарському судочинстві визначені більш конкретні критерії, якими повинні керуватися суди у вирішенні питання про відстрочку, розстрочку виконання, зміну, встановлення способу, порядку виконання рішення. Незважаючи на відсутність вичерпного законодавчого переліку підстав для надання відстрочки, розстрочки виконання, зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення, суд, керуючись критерієм – настанням обставин, які ускладнюють або унеможливлюють виконання рішення

– у кожній конкретній справі з врахуванням всіх особливостей ситуації вирішує питання про їхню наявність чи відсутність.

Вивчення питання про зупинення виконавчого провадження слід розглядати з позиції обов'язку та права державного виконавця. Відповідно до ст. 37 Закону України «Про виконавче провадження» виконавче провадження зупиняється у разі:

- зупинення судом стягнення на підставі виконавчого документа;

- порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника, якщо відповідно до закону на вимогу стягувача поширюється дія мораторію, запровадженого господарським судом, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від реалізації майна боржника), а також у разі звернення стягнення на заставлене майно та виконання рішень у немайнових спорах; прийняття судом до розгляду касаційної скарги прокурора на рішення суду;

- звернення до суду із заявою про заміну вибулої сторони правонаступником;

- надання судом, який видав виконавчий документ, відстрочки виконання рішення;

- наявності коштів за договорами банківського рахунку або банківського вкладу, які боржник не має права вимагати до закінчення строку дії таких договорів, у разі відсутності іншого майна боржника, на яке може бути звернуто стягнення;

- внесення підприємства паливно-енергетичного комплексу до Реєстру підприємств паливно-енергетичного комплексу, які беруть участь у процедурі погашення заборгованості відповідно до Закону України "Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу".

Державний виконавець зобов'язаний провести виконавчі дії з виконання рішення протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, а з виконання рішення немайнового характеру - у двомісячний строк.

Студенти повинні знати, що завершення виконавчого провадження має дві форми: закінчення виконавчого провадження (ст.. 49 Закону) та повернення виконавчого документу (47-48 Закону). Відмінність цих форм полягає у тому, що при поверненні виконавчого документу, стягував має право повторно пред'явити виконавчий документ до виконання протягом загального строку його пред'явлення, крім випадків, коли стягувачеві за власним клопотанням було повернуто виконавчий документ.

Поворот виконання рішення господарського суду регламентований ст.. 122 ГПК України та є процесуальною дією спрямованою на захист та відновлення прав відповідача (боржника), порушених при виконанні судового акту, який було в подальшому змінено або скасовано господарським судом.

Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби у господарському суді, є підтвердженням того що виконання судового акту господарського суду є завершальною стадією господарського процесу. Так, у порядку господарського судочинства можуть бути оскаржені дії чи бездіяльність державного виконавця лише стягувачем, боржником або прокурором і тільки при виконанні судових актів господарського суду. При вивченні даного питання студентам слід звернутися до Роз'яснення Вищого господарського суду «Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України» N 04-5/365 від 28.03.2002 р., Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 р. №14 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів, посадових осіб Державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження».

Посилання на презентацію до теми 10

https://docs.google.com/presentation/d/1-X0vFTrWDhTp-iim8PkJm86mSliommui2SY9MAWSQQo/edit?usp=sharing

https://docs.google.com/presentation/d/12p8J5qdmRSqBMvD00jyQQfVmlxrwB_OfvT8e_CWV_iQ/edit?usp=sharing

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Які підстави відносяться до нововиявлених обставин у господарському процесі?
2. Які підстави є виключними обставинами?
3. Що не є підставою для перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами?
4. Назвіть характерні риси нововиявлених обставин.
5. Визначте порядок розгляду справи у зв'язку з нововиявленими обставинами?
6. Що є умовою для видачі дубліката наказу суду?
7. Який строк для пред'явлення виконавчого документа до виконання?
8. Чи може суд вирішити питання про поворот виконання рішення суд без відповідної заяви сторони?

9. Розкрийте сутність механізму нівелювання процедури примусового виконання судового наказу.
10. За яких підстав суд визнає виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню.

Література:

нормативно-правові акти:

1. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798//Відомості Верховної Ради України. - 1992 р. - № 6. - Ст. 56.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р.// Відомості Верховної Ради України - 2003 р. - № 18.
3. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р.// Відомості Верховної Ради України — 2019 р., № 19, С.
4. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України - 2010 р. - № 41. – С.1468
5. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р.// Голос України від 03.08.2011 - № 142.
6. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text
7. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р.// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text
8. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України від 023.04.2012 № 512/5 //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text
9. Про державний бюджет на 2022 рік: Закон України від 2.12.2021 р.//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text

Спеціальна література:

10. Ніколенко Л. Поняття та ознаки перегляду рішень за нововиявленими або виключними обставинами у господарському судочинстві. право України. - 2018 . - №7
11. Степанов С.В. Перегляд судових рішень господарських судів за нововиявленими обставинами: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, Одеса. 2010. // http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1743/1/Перегляд%20судових%20рішень%20господарських%20судів%20за%20нововиявленими%20обставинами.pdf

12.Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. д. ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка – К.: Алерта, 2019. – 500 с.

13.Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Господарське процесуальне право України, 2020. - 276 с.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

1. Виникнення комерційних (торгових) судів у взаємозв'язку із розвитком комерційних (торговельних) відносин та торгового (комерційного) права.
2. Історія становлення господарських судів та господарського судочинства в Україні.
3. Поняття та предмет господарського процесуального права.
4. Господарсько-процесуальні правовідносини:поняття, ознаки, структура.
5. Місце господарського процесуального права у системі права України.
6. Джерела господарського процесуального права.
7. Принципи господарського процесуального права.
8. Поняття господарського процесу. Види (форми) господарського процесу та їх характерні ознаки.
9. Загальна характеристика стадій господарського судочинства.

Завдання 1. Акціонерна компанія «Х» (далі позивач) звернулась до господарського суду Одеської області з позовною заявою про стягнення з Підприємства "У" (далі відповідач) 797 грн. 99 коп., які були перераховані відповідачу платіжним документом № 17540 від 31 липня 2003 року в якості попередньої оплати, мотивуючи свої вимоги тим, що відповідач не виконав своїх зобов'язань згідно усної домовленості щодо постачання товару. У позовній заяві позивач також просив стягнути з відповідача судові витрати, а саме судовий збір у сумі 102 грн. та 118 грн. витрат на правничу допомогу.

Ухвалою господарського суду Одеської області було прийнято вказану позовну заяву до розгляду та відкрито провадження. У зв'язку з тим, що у призначене судове засідання представник відповідача не з'явився, вимоги попередньої ухвали не виконав, суд дійшов висновку про відкладення розгляду справи на інший день.

У призначене судове засідання представник відповідача не з'явився.

Представник позивача у судовому засіданні позовні вимоги підтримав у повному обсязі та наполягав на їх задоволенні.

Позивач звернувся до суду з заявою про розгляд справи без застосування технічних засобів фіксації судового процесу. Ця заява розглянута судом та задоволена як така, що не суперечить чинному законодавству.

Питання:

Чи можливий розгляд справ без застосування технічних засобів фіксації судового процесу?

Що розуміється під Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою?

Які функціональні принципи, господарського процесу Вам відомі?

Завдання:

Вирішіть справу. Чи ефективний спосіб захисту обраний позивачем?

Задача 2.

Товариство з обмеженою відповідальністю "Х" подало позов до Товариства з обмеженою відповідальністю "У" про визнання наявності прав учасника у ТОВ "У", відновлення становища, яке існувало до порушення прав.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач не визнає прав позивача як учасника ТОВ "У", безпідставно збільшив розмір статутного капіталу, здійснив перерозподіл частки позивача між іншими учасниками товариства зі зміною розміру статутного капіталу, а в подальшому без участі позивача провів загальні збори учасників та прийняв рішення, на підставі яких подав відповідні документи для проведення реєстраційних дій.

Питання:

1) Чи є обраний позивачем спосіб захисту належним та ефективним способам захисту?
2) Чи може вимога щодо встановлення певних фактів бути самостійним предметом розгляду в господарському суді
3) Якщо особа прагне відновити становище, яке існувало до порушення її прав, зокрема щодо відновлення складу учасників, який спосіб захисту передбачений законодавством (укажіть норму).

Література: див. до теми 1 лекційних занять

Тема 2.Юрисдикція справ господарським судам

1. Поняття та види господарського спору.
2. Поняття юрисдикції справ господарським судам та види юрисдикції.
3. Критерії юрисдикції справ господарським судам: загальна

характеристика. Проблеми розмежування господарської та інших юрисдикції.

4. Поняття та сутність корпоративного спору. Особливості юрисдикції корпоративних спорів.

5. Підсудність справ господарським судам: поняття та види. Наслідки порушення правил юрисдикції.

6. Порядок та підстави для передачі справ з одного господарського суду до іншого.

Завдання 1.

Чи підлягають розгляду у порядку господарського судочинства такі категорії спорів:

- з питань набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки;
- приватизацію державного житлового фонду;
- визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування;
- спори щодо обліку прав на цінні папери;
- з питань укладання й виконання адміністративних договорів
- пов'язані з набуттям, зміною та припиненням права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій), для сільськогосподарських потреб (емфітевзис);
- стягнення заборгованості зі сплати страхових внесків;
- позовні вимоги, пов'язані з визнанням недійсними прилюдних торгів, аукціону;
- з питань застосування санкцій за порушення державної дисципліни цін.

Задача 1.

Фізична особа звернулася до господарського суду з позовом до товариства з обмеженою відповідальністю та страхового закритого акціонерного товариства про визнання неправомірними дії відповідачів щодо укладення договору страхування орендованого майна. Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що зазначені договори укладено з порушенням вимог закону і тому було порушено корпоративні права позивача як учасника товариства з обмеженою відповідальністю. **Чи підлягає такий спір юрисдикції господарського суду? Що в даній ситуації засвідчує наявність корпоративних**

відносин? Які дії господарського суду?

Задача 2.

В господарський суд звернулось підприємство „А” до підприємства „Б” з позовом про визнання недійсним ліцензійного договору та про визнання права попереднього користування торговельною маркою. Підприємство „Б” клопотало перед господарським судом з посиланням на припис пункту 1 частини першої статті 175 ГПК відмовити у відкритті провадження на підставі того, що заява не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства. Мотивуючи тим, що спір не підлягає вирішенню в господарських судах України, оскільки власником свідоцтв на спірні знаки для товарів і послуг (торговельні марки) є громадянин В. (що не має статусу суб'єкта підприємницької діяльності), за заявками якого й здійснено державну реєстрацію цих торговельних марок та з яким відповідач зі справи уклав ліцензійний договір на їх використання. **Яке рішення має прийняти суд з приводу клопотання підприємства „Б”?**

Література: див. до теми 2 лекційних занять

Тема 3. Поняття та склад учасників господарського процесуального права

1. Поняття та класифікація учасників господарського процесу.
2. Система господарських судів, їх склад та повноваження. Суд як особливий суб’єкт господарського процесу.
3. Відвід судді: підстави та правила інституту відводу.
4. Поняття, ознаки та правовий статус сторін. Заміна неналежного відповідача та залучення до участі у справі іншого відповідача.
5. Процесуальна співучасть та процесуальне правонаступництво.
6. Треті особи у господарському процесі: їх правове положення.
7. Представництво та види у господарському процесі.
8. Участь прокурора у господарському процесі.
9. Правове положення інших осіб, що сприяють розгляду справ у господарському процесі.
10. Поняття зловживання процесуальними правами та заходи господарсько-процесуального примуса.

Завдання 1.

а) Чи можлива участь у господарському процесі фізичних осіб, що не мають статусу суб'єктів підприємницької діяльності, як третіх осіб?

б) Чи може господарський суд першої інстанції надавати учасникам судового процесу копії документів з матеріалів справи, складених судом апеляційної інстанції, якщо матеріали справи знаходяться в місцевому господарському суді?

в) Чи може господарський суд здійснити заміну неналежного відповідача у справі належним без згоди позивача?

г) В яких випадках може виникнути процесуальна співучасть на стороні боржника (з посиланням на норму)

Задача 1.

Прокурор звернувся з позовом в інтересах державного підприємства. Відповідач заперечував проти позову прокурора, вказавши, що прокурор може подавати позов лише в інтересах держави. Відповідач просив залишити заяву прокурора без розгляду. Прокурор, заперечуючи проти доводів відповідача, вказав, що діяльність державного підприємства забезпечує інтереси всього населення, а отже і держави. **Яке рішення має прийняти суд за результатом розгляду заяви відповідача.**

Задача 2.

Заява про відвід судді (суддя ВС) була мотивована тим, що на думку заявника було «особливе» ставлення судді до міноритарних акціонерів, яке випливає з її дописів на Facebook, публічних виступів, поставлених учасникам справи питань. Сумніви в неупередженості судді були викликані також тим, що суддя не звернулась за науковим висновком до Науково-консультативної ради при Верховному Суді.
Чи підлягає за даних обставин задоволення заяви про відвід судді? Обґрунтуйте відповідь.

Задача 3.

У вересні 2021 року позивач, фізична особа, звернулась до Приморського районного суду м. Одеси з позовною заявою до засновників ТзОВ «Х» та товариства про визнання незаконними дій засновників ТзОВ «Х», пов'язаних із внесенням змін до статуту майна , яке належить на праві власності фізичній особі та стягнення із засновників ТзОВ «Х» моральної шкоди у розмірі 150 000,00 грн.
За правилами якого судочинства слід розглянути дану справу? Які відносини виникли між фізичною особою та засновниками? Які

докази Вам допоможуть визначитися з юрисдикцією? Чи вірно позивачем визначив відповідачів? Чи має позивач право об'єднати в одній позовній заяві кілька вимог? І які дії суду на етапі відкриття провадження?

Задача 4.

У жовтні 2021 року юридична особа звернулася до суду з позовом до Одеської міської ради, третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог - Х, про визнання рішення незаконним та його скасування.

Юридична особа просила суд визнати незаконним та скасувати рішення Одеської міської ради, яким було затверджено проєкт землеустрою щодо відведення земельної ділянки, із земель комунальної власності, яка розташована на території Одеси та передачу її у приватну власність ОСОБі-Х , а також стягнути з відповідача на її користь понесені судові витрати.

Чи правильно позивачем визначено суб`єктний склад учасників справи? Чиїх прав та інтересів торкаються викладені позовні вимоги? Які умови дозволяють визнати відповідача належним? Які права у позивача і які обов'язки у суду, виходячи із порушених питань?

Хто має право залучати до участі у справі співвідповідачів, а також замінювати первісного відповідача на належного.

Задача 5.

У серпні 2020 року Банк звернулося до Господарського суду Одеської області з позовом до ТОВ "У") про витребування у відповідача нерухомого майна та визнання за банком права власності на зазначене нерухоме майно. Позовна заява обґрунтовується тим, що спірне нерухоме майно вибуло з володіння позивача без встановленої законом правової підстави і було передано ТОВ "У" безоплатно.

В процесі розгляду справи, стало відомо про те, що внаслідок укладення договорів купівлі-продажу майнових прав правонаступником банку у відносинах щодо витребування майна з чужого незаконного володіння та визнання права власності на майно (тобто тих, щодо яких виник спір) є ПП як остаточний набувач майнових прав на нерухоме майно, стосовно якого виник спір.

Які дії банку та ПП? Чи відбулося відчуження речових прав на приміщення, в результаті договорів купівлі-продажу майнових прав? Чи можна вважати, що Банк фактично продав ПП право на звернення до суду з цим позовом, яке є немайновим і не може бути відчужено? Які положення ЦКУ тут варто застосовувати, обираючи способи захисту?

Задача 6.

В провадженні Господарського суду знаходиться справа за позовом фізичної особи-підприємця до Виконавчого комітету міської ради про визнання недійсним рішення Виконавчого комітету міської ради "Про звільнення території від самовільно встановленої споруди від 23.02.2021.

ФОП вважає, що вказане рішення Виконавчого комітету міської ради порушує право позивача на користування земельною ділянкою, а також право на здійснення підприємницької діяльності в малій архітектурній формі, яка належить ФОП . Також, на думку позивача, у відповідача відсутні повноваження на прийняття рішення, яке є предметом спору.

ФОП подано заяву від 06.12.2021 про зміну предмета і підстав позову, а також заяву про залучення співвідповідача.

У підготовчому засіданні 06.12.2021 суд перейшов до розгляду заяви позивача від 06.12.2021 про зміну предмета і підстав позову, якою позивач просив вважати прохальну частину позовної заяви викладеною у такій редакції:

- визнати недійсним рішення Виконавчого комітету міської ради "Про звільнення території від самовільно встановленої споруди " від 23.02.2021;

- визнати незаконними дії Виконавчого комітету міської ради та Комунального підприємства «Комбінат» щодо виконання рішення Виконавчого комітету і міської ради "Про звільнення території від самовільно встановленої споруди " від 23.02.2021.

Позивач вважає, що вимога про визнання незаконними дії є похідною від вимоги, заявленої ФОП про визнання недійсним рішення Виконавчого комітету міської ради "Про звільнення території від самовільно встановленої споруди " 23.02.2021, оскільки демонтаж тимчасової споруди здійснювався на підставі вказаного рішення.

Водночас представник позивача просив суд також розглянути та задовольнити заяву ФОП від 06.12.2021 про залучення співвідповідача, як таку, що пов`язана із заявою про зміну предмета і підстав позову.

ФОП просить суд залучити у якості співвідповідача Комунальне підприємство «Комбінат», оскільки саме ним здійснювалося звільнення території від тимчасової споруди, яка належить

позивачеві, на виконання рішення Виконавчого комітету Васильківської міської ради.

Чи може Комунальне підприємство «Комбінат» бути співвідповідачем по справі? І які ознаки дозволяють визначити статус співвідповідача та який порядок залучення?

Чи має право позивач змінити предмет та підстави позову? І який порядок такої зміни?

Чи вважаються зміною підстав позову доповнення його новими обставинами при збереженні в ньому первісних обставин та зміна посилання на норми матеріального чи процесуального права?

Яке рішення повинен прийняти суд?

Література: див. до теми 3 лекційних занять

Тема. 4 Окремі питання господарського процесу

1. Поняття та види судових витрат. Розподіл господарських витрат.
2. Судовий збір у господарському процесі.Порядок сплати судового збору. Повернення судового збору. Відстрочення та розстрочення судового збору.
3. Поняття та види процесуальних строків у господарському процесі.
4. Встановлення та обчислення процесуальних строків. Зупинення процесуальних строків. Продовження процесуальних строків.
5. Поняття та види доказів у господарському процесі.
6. Засоби доказування.
7. Обов'язок доказування, подання доказів та підстави для звільнення від доказування.
8. Витребування доказів. Огляд і дослідження письмових і речових доказів у місці їх знаходження. Судове доручення щодо збирання доказів.
9. Призначення і проведення судової експертизи. Висновок судового експерта.

Задача 1.

У квітні 2021 року підприємство "Альфа" звернулось до господарського суду Донецької області з позовом до публічного акціонерного товариства "Концерн С" про стягнення штрафу в сумі 6195,00 грн. за неправильно зазначений код одержувача у накладній

№ 4995561 що призвело до значних матеріальних витрат. Підприємство Альфа зазначало у своєї позовної заяві відшкодування як судових витрат, так і сум що були сплачені учасником судового процесу юридичній фірмі за отримання юридичних послуг. Підтверджує свої позовні вимоги статтею 28 ГПК, визначаючи підстави представництва юридичних осіб та громадян у господарському суді, не обмежує їх у виборі тих осіб, які здійснюватимуть таке представництво. Позовна заява підприємства Альфа була задоволена не в повному обсязі, а саме господарський суд не задовольнив вимоги судових витрат сум, що були сплачені учасником судового процесу за отримання послуг представників такого учасника (підприємства Альфа).

Чи має господарський суд у разі задоволення позову задовольнити вимоги щодо відшкодування витрат на юридичні послуги?

Задача 2.

У травні 2018 року ТОВ «А» звернулось до суду з позовом до Одеської залізниці про стягнення грошової суми. Обґрунтовуючи свої вимоги, позивач зазначив, що 3.11.2017 р. між ним та відповідачем було укладено договір про умови оплати залізничного тарифу, зборів за додаткові операції, пов'язані зі здійсненням експортно-імпортних і внутрішніх перевезень вантажів та інших транспортних послуг. З 1 по 14 квітня 2022 р. відповідач безпідставно та без згоди позивача списав з його рахунка 840 567 грн. за послуги з перевезень вантажів. ТОВ просило про задоволення позову.

Чи підлягає позов задоволенню?Чи є підставою для відмови в позові сплив строку позовної давності? Який строк позовної давності застосовується до договорів з перевезень вантажу, пошти?

Задача 3.

У березні ЗАТ звернулося до суду з позовом до ТОВ про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки у статутному фонді ТОВ, укладеного 17 серпня 2019 р. між ЗАТ (продавцем) та ТОВ (покупцем). Господарський суд задовольнив позов, пославшись на рішення Малиновського районного суду м. Одеси від 5 травня 2019 р., яким визнано недійсним рішення загальних зборів засновників ЗАТ щодо продажу частки цього товариства в статутному фонді, а також уповноваження директора ЗАТ на підписання договору купівлі-продажу та виходу зазначеного Товариства зі складу ТОВ. Також в матеріалах справи були докази того, що засновник ЗАТ Іванов подав апеляційну скаргу на рішення від 5 травня 2019 р.

Чи є обов'язковим для господарського суду факти, які

встановлені судом з цивільної справи? Чи повинен був господарський суд враховувати рішення Малиновського суду? Які факти повинні були бути встановлені господарським судом?

Література: див. до теми 4 лекційних занять

Тема 5. Наказне та позовне провадження.

1. Особливості наказного провадження у порівнянні з позовним провадженням.
2. Порядок розгляду заяв про видачу судового наказу. Вимоги до заяв. Наслідки відмови.
3. Порядок розгляду заяви про скасування судового наказу. Вимоги до заяви про скасування судового наказу. Вимоги до судового наказу.
4. Поняття та елементи позову. Вимоги до позовної заяви та порядок подання її до господарського суду.
5. Відмова у прийнятті позовної заяви: підстави та правові наслідки.
6. Повернення позовної заяви: підстави та правові наслідки.
7. Правила об'єднання позовних вимог. Зустрічний позов.
8. Поняття, ознаки та види позовного провадження.
9. Загальна характеристика спрощеного позовного провадження. Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження.
10. Процесуальні етапи загального позовного провадження у порівняння зі спрощеним.
11. Відкладення, зупинення, поновлення судового розгляду: поняття та підстави.
12. Відмова від позову. Мирова угода сторін.
13. Закриття провадження у справі. Залишення позову без розгляду.
14. Судові рішення: поняття, види, вимоги.
15. Ухвали господарського суду, їх класифікація. Окрема ухвала.
16. Особливості провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання.

Задача 1. Підприємство звернулось із заявою про видачу судового наказу про стягнення суми 122 563,51 грн, в тому числі 87 750,00 грн - авансу, 31 477,81 грн неустойки, 3 335,70 грн - % за користування чужими коштами за договором постачання №15/11/22/1 від 5

листопада 2022 року. Господарським судом було встановлено, що відповідно до умов договору постачання заявником було сплачено постачальнику аванс за товар, постачання якого боржник не здійснив. Яку ухвалу повинен постановити суду?

Задача 2. Господарським судом була розглянута заява товариства про видачу судового наказу за вимогою про стягнення заборгованості за заявками на перевезення вантажним транспортом за письмовим договором перевезення. Заявником пред'явлено до стягнення 117 747,76 грн. заборгованості за послуги перевезення, а вимоги мотивовано тим, що боржник не оплачено заявнику грошові кошти за надані послуги за заявками на перевезення вантажним транспортом від 24.01.22. № 02/240118 та № 04/240118.

Чи достатньо заявником було додано до заяви доказів, які б підтверджували несплату боржником грошових коштів на суму 117747,76 грн. та які докази повинні бути надані заявником? На кому лежить обов'язок доказування? Яке рішення за результатами заяви повинен прийняти суд?

Завдання 2.

1. Якими повинні бути дії господарського суду, якщо після відкриття провадження у справі позивач не подає суду оспорюваного договору чи акта державного або іншого органу з посиланням на відсутність у нього відповідного документа, а відповідач ухиляється від подання суду такого документа?

2. Які дії господарського суду, в разі, якщо в судовому засіданні буде встановлено що предмет позову не відповідає встановленим законом або договором способом захисту прав?

3. Яким чином має діяти господарський суд у разі відмови позивача у наданні документів і матеріалів необхідних для вирішення спору?

Задача 3.

Приватне підприємство «Комуна» звернулося з позовом до ТОВ «Зірка» та фізичної особи підприємця з позовом про стягнення збитків солідарно. Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що в результаті авіаційно-хімічної обробки полів ТОВ «Зірки» та порушення санітарних правил було завдано шкоду майну ПП «Комуна» у вигляді втрати врожаю фруктів в результаті хімічної обробки. Вимоги про солідарне відшкодування шкоди мотивовані тим, що між сторонами був укладений договір на організацію авіаційно-хімічних робіт і відповідно до умов договору замовник несе відповідальність наслідки застосування хімічних препаратів. В розрахунок ціни позову були

взяті дані бухгалтерії та документи складені ПП «Комуна» за цінами на момент продажу фруктів. Суд відмовив у відкритті провадження мотивуючи тим, що позивачем неправильно здійснений розрахунок ціни позову.

Чи має право в даному разі господарський суд відмовити у відкриття провадження у справі? Як розраховується ціна позову?

Задача 4.

ТОВ «ДЮК» пред'явлений позов до ПП «РЕМ» третя особа ПАТ «Погляди» про стягнення шкоди. Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що в результаті проведення ПП «РЕМ» робіт з прокладення кабелю, замовником яких є ПАТ «Погляди», була пошкодження будівля ТОВ «ДЮК». Суд залишив позовну заяву без розгляду з підстав пред'явлення позову не до тієї особи.

Чи має право в даному разі господарський суд залишити позов без розгляду? Визначте, за яких умов є можливим притягнення ПАТ «Погляди» до участі у справі у якості співвідповідача?

Задача 5.

Рішенням господарського від 13.04.2022 позовні вимоги Компанії "Х" (Швейцарія) до Товариства з обмеженою відповідальністю «У» (Україна) про стягнення суми заборгованості за поставлений товар з урахуванням процентів за користування чужими грошовими коштами, штрафу та пені за несвоєчасне використання грошового зобов'язання задоволене. Судове рішення мотивоване порушенням Покупцем умов Договору, а також норм, що регулюють загальні умови виконання зобов'язань та правила виконання договорів купівлі-продажу (постачання) за матеріальним правом Швейцарії.

При цьому, положеннями статті 12 Контракту було визначено такий порядок вирішення спорів: будь-яке спірне питання, що виникає з цього контракту, буде вирішуватись компетентними судовими органами за юридичною адресою компанії "BOBST S.A." в Лозанні, кантоні Во в Швейцарії.

Чи підвідомча справа господарському суду? Чи є положення ст.. 12 Контракту арбітражним застереженням? Чи мав право господарський суд застосовувати при розгляді справи - матеріальне право Швейцарії? Чи має право господарський суд застосувати процесуальне право іноземної держави?

Задача 6.

Місцевий господарський суд на підставі п. 1 ст. 231 закрив провадження у справі, у зв'язку з існуванням попередньої домовленості про передачу спору до третейського суду, викладеній пунктом у письмовому договорі. Апеляційний господарський суд не погодився з висновком місцевого суду, у зв'язку з тим, що останній припиняючи провадження у справі через наявність третейської угоди між сторонами не врахував наявність заперечень позивача щодо вирішення спору у третейському судді й те що Конституція гарантує кожному судовий захист з боку держави й таке право не може бути скасоване або обмежене (ч. 2 ст. 22, ст.. 64 Конституції).

Позиція якої інстанції відповідає вимогам законодавства? Чи відносяться третейські суди до системи судів загальної (спеціалізованої) юрисдикції? Чи є рішення третейського суду актом правосуддя?

Література: див. до тем 4-5 лекційних занять

ТЕМА 6. Провадження у справах про банкрутство

1. Ознаки провадження справ про банкрутство. Відмінність від позовного провадження.
2. Підстави для порушення справи про банкрутство.
3. Прийняття або відмова у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство.
4. Забезпечення вимог кредиторів та мораторій на задоволення вимог кредиторів.
5. Учасники провадження у справах про банкрутство.
6. Підготовче засідання та його етапи.
7. Виявлення кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника.
8. Попереднє засідання господарського суду з розгляду справи про банкрутство.
9. Підсумкове засідання та його завдання.
10. Судові процедури.
11. Закриття провадження у справах про банкрутство.
12. Особливості провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб.
13. Особливість провадження у справах про банкрутство, пов'язаних з іноземною процедурою.

Задача 1.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 24.04.2021, зокрема, відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ "Б", визнано грошові вимоги ТОВ " А" та ТОВ "В" до боржника, введено процедуру розпорядження майном ТОВ "Б". Однак, у провадженні господарського суду міста Києва перебуває справа за позовом ТОВ "Б" до ТОВ "А" про визнання недійсними договорів про надання поворотної фінансової допомоги від 23.04.2018 та від 13.05.2018, укладених між ТОВ " А" та боржником, на підставі яких виникли та заявлені грошові вимоги ТОВ " А", а також справа за позовом ТОВ "Б" до ТОВ "В" про визнання недійсними договору позики від 20.12.2014 та додаткових угод до нього.

Аргументуйте правомірність

Задача2. Ухвалою господарського суду Харківської області від 15.02.2021 р. ВАТ „Банк" відмовлено в задоволені скарги на дії арбітражного керуючого Кооперативу 3, який 1 червні 2020 р. скликав і провів перші загальні збори кредиторів боржника без участі Банку на тих, підставах, що Банк має не вирішальний, а дорадчий голос, оскільки його вимоги забезпечені заставою і відповідно, окремо віднесені до реєстру вимог кредиторів.

Аргументуйте ухвалене рішення.

Чи залежить розмежування кредиторів на категорії (конкурсного, поточного та ін.), на можливість того чи іншого кредитора брати участь у зборах кредиторів?

Чи відноситься Банк до учасників провадження у справі про банкрутство?

Хто користується правом дорадчого голосу на зборах кредиторів та чи є цей перелік вичерпним?

Література: див. до теми 6 лекційних занять

ТЕМА 7. Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказів на їх примусове виконання

1. Альтернативні способи вирішення господарських спорів.
2. Нормативно-правове регулювання діяльності та види третейських судів.
3. Компетенція третейського (арбітражного) суду. Види та істотні умови третейської (арбітражної) угоди
4. Підстави оскарження рішень третейських судів.

5. Порядок оскарження рішень третейських судів.

6. Процесуальні етапи (частини) провадження у справах про оскарження рішень третейських судів.

7. Підстави для скасування рішення третейського суду.

8. Порядок видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду

9. Порядок розгляду заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду

10. Підстави для відмови у видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду

Задача 1.

В лютому 2010 року ТОВ "Х" звернулося до господарського суду з заявою про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 21.10.2009 року за позовом публічного акціонерного товариства "Укрсоцбанк" до товариства з обмеженою відповідальністю "Х" про стягнення 2207690,54 грн. боргу за кредитним договором.

Рішенням господарського суду від 11.03.2010 року заяву позивача залишено без задоволення. Рішення мотивовано відсутністю визначених Законом України "Про третейські суди" підстав для оскарження та скасування прийнятого третейським судом рішення.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 13.10.2010 року рішення місцевого господарського суду скасовано та прийнято нове рішення, яким рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 21.10.2009 року скасовано. Постанова мотивована тим, що при прийнятті рішення третейським судом вирішено питання про права та обов'язки Гринчук Л.П., яка в забезпечення належного виконання відповідачем умов кредитного договору передала позивачу в іпотеку власне майно.

Проаналізуйте правову позицію судових інстанцій. Чи вирішив третейський суд питання про права та обов'язки особи, а саме Гринчук Л.П., яка не брала участі у справі? Які підстави слугують для скасування рішення третейського суду?

Завдання 2:

Чи є рішення третейського (арбітражного) суду преюдиційним?

Чи буде підставою для зупинення провадження справи у господарському суді, в разі розгляд спору у третейському

(арбітражному) суді?

Чи відноситься третейський суд до системи судів загальної юрисдикції?

Як співвідносяться між собою третейський та арбітражний суд?

Як обираються арбітри та який їх кількісний склад?

Чи має право господарський суд, при наявності арбітражного застереження приймати справу до свого провадження?

Чи мають право сторони під час розгляду справи у господарському суді прийняти рішення про передачу спору на вирішення третейському суду та які в даному разі дії господарського суду?

Чи має право суд залучити до розгляду справи третю особу та який порядок такого залучення?

Задача 3.

4 березня 2011 р. українським підприємством з іноземними інвестиціями було пред'явлено позов до іншої української компанії у зв'язку з неоплатною продукції відповідно до контракту.

Відповідно до п. 6 контракту «всі розбіжності та суперечки, які можуть виникнути з цього контракту або у зв'язку з ним, мають бути врегульовані Арбітражною торгово-промисловою палатою України».

Відповідач, не оспорював вимоги позивача по суті спору, заперечив проти компетенції арбітражу розглядати даний спір, посилаючись на нечіткість арбітражного застереження у контракті.

Чи може бути предметом розгляду даний спір в арбітражному суду України? Назвіть його назву та вирішіть питання про компетенцію.

Література: див. до теми 7 лекційних занять

ТЕМА 8. Перегляд судових рішень в апеляційній інстанції

1. Передумови та ознаки апеляційного оскарження.
2. Визначення та повноваження апеляційної інстанції.
3. Строк подання апеляційної скарги. Форма і зміст апеляційної скарги.
4. Повернення апеляційної скарги. Прийняття апеляційної скарги.
5. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції. Порядок та строк розгляду апеляційної скарги.

6. Підстави для скасування або зміни рішення. Постанова апеляційної інстанції.

7. Оскарження ухвал місцевого господарського суду в апеляційному порядку.

Питання та завдання для самоперевірки

Завдання 1.

Якими є наслідки порушення порядку подання апеляційної скарги, якщо:

а) до апеляційної скарги, поданої представником, не додана копія довіреності;

б) апеляційна скарга на рішення місцевого господарського суду від 20 вересня подана 30 вересня;

в) до апеляційної скарги не додано документів, що підтверджують надсилання її копії іншим особам, що беруть участь у справі;

г) апеляційна скарга не оплачена судовим збором;

д) до апеляційної скарги не додано копії рішення, що оскаржується;

е) до апеляційної скарги, поданої з порушенням встановленого закону строку на апеляційне оскарження, не додано заяву про поновлення такого строку.

Задача 1.

ТОВ «Агроліс» звернулося до господарського суду з позовом до АТ «Міленіум» про стягнення неустойки за договором поруки. До участі у справі на боці відповідача було залучено третю особу АТ «Мрії дитинства». Рішенням в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Судовим рішенням господарського суду апеляційної інстанції рішення суду скасовано, і закрито провадження у справі у зв'язку із затвердженням мирової угоди, укладеної між сторонами за участю третьої особи. Мировою угодою покладено обов'язок на третю особу АТ «Мрії дитинства» сплатити позивачу суму неустойки, при цьому розбивши її на частини (з розстрочкою на два роки).

Оцініть рішення господарського суду апеляційної інстанції. Які процесуальні питання виникають в такій ситуації ?

Задача 2.

ПП «Лагуна» звернулося до господарського суду з позовом до АТ «Лімпопо» про відшкодування збитків. Місцевий господарський суд повернув позовну заяву, посилаючись на те, що не подано доказів сплати судового збору у встановлених порядку та розмірі.

ПП «Лагуна» оскаржило ухвалу про повернення позовної заяви в апеляційному порядку.

Постановою апеляційного господарського суду оскаржувана ухвала скасована, позовні вимоги розглянуті по суті й задоволені.

Оцініть дії господарського суду апеляційної інстанції? Складіть зразок апеляційної скарги на ухвалу суду за умовами задачі.

Література: див. до теми 8 лекційних занять

ТЕМА 9. Касаційне провадження

1. Право касаційного оскарження та порядок подання касаційної скарги. Строк подання касаційної скарги.
2. Поняття та повноваження касаційної інстанції.
3. Вимоги до форми й змісту касаційної скарги та порядку її подання.
4. Повернення касаційної скарги та прийняття касаційної скарги.
5. Порядок розгляду, строки та межі перегляду справи у касаційній інстанції. Відмова від касаційної скарги.
6. Підстави для скасування або зміни рішення чи постанови. Постанова касаційної інстанції.
7. Касаційні скарги на ухвали господарських судів.

Питання та завдання для самоперевірки

Задача 1.

ТОВ «Флорист» звернулося до господарського суду з позовом до ПАТ «Пігмаліон» про стягнення збитків і заборону перешкоджати здійсненню господарської діяльності, посилаючись на те, що відповідач припинив постачання електроенергії, води та опалення в приміщеннях, що належать позивачеві. Внаслідок такої поведінки відповідача була припинена робота спеціального обладнання, загинули рослини й зупинена господарська діяльність позивача.

Водночас позивачем було подано заяву про вжиття заходів до забезпечення позову, яку господарським судом задоволено: заборонено відповідачеві та/або будь-яким особам, які діють в інтересах та/або за дорученням відповідача, вчиняти будь-які дії у будь-якій формі та у будь-який спосіб, що перешкоджають або можуть перешкоджати здійсненню позивачем господарської діяльності в об'єктах нерухомого майна, в тому числі припиняти подачу електроенергії, тепла та води й закривати каналізацію до цих об'єктів нерухомого майна, переобладнувати електромережу та систему

теплопостачання, водопостачання і каналізації в частині, що використовується для подачі електроенергії, тепла та води до таких об'єктів.

ПАТ «Пігмаліон» подав апеляційну скаргу на зазначену ухвалу з мотивів недотримання принципу співрозмірності при застосуванні заходів з забезпечення позову, проте суд її не задовольнив. ПАТ «Пігмаліон» подав касаційну скаргу на вказану ухвалу. Для розгляду скарги ВС витребував усі матеріали справи з місцевого господарського суду.

Чи мав право ВС витребовувати усі матеріали справи? Чи перешкоджає подання касаційної скарги на ухвалу місцевого або апеляційного господарського суду продовженню розгляду справи відповідним судом? Якими мають бути дії суду нижчої інстанції до повернення матеріалів з суду касаційної інстанції?

Література: див. до теми 9 лекційних занять

ТЕМА 10. Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими/виключними обставинами та виконання судових рішень

1. Поняття та ознаки нововиявлених /виключних обставин у господарському процесі.
2. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими/виключними обставинами.
3. Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими/виключними обставинами.
4. Прийняття заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими/виключними обставинами.
5. Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими/виключними обставинами.
6. Особливості стадії виконання судових рішень у господарському судочинстві та відмінність від інших стадій господарського судочинства.
7. Виконавчі документи їх характеристика. Вимоги до виконавчих документів.
8. Повноваження пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання. Видача дубліката наказу.
9. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови.
10. Зупинення та завершення виконавчого провадження. Поворот виконання рішення, постанови.

11. Судовий контроль за виконанням судових рішень

Питання та завдання для самоперевірки

Задача 1.

Приймаючи рішення про стягнення з Відповідача сум основного боргу та 3% річних, суд першої інстанції, з яким погодився і суд касаційної інстанції, з урахуванням приписів ст.ст. 509, 525, 526, 530, 625 ЦК України, ст.ст. 173, 193 ГК України, виходив з того, що передача Відповідачу товару на вказану у позові суму, підтверджується відповідними видатковими накладними, долученими до матеріалів справи.

Разом з тим, звертаючись до господарського суду із заявою про перегляд за нововиявленими обставинами рішення місцевого господарського суду від 02.11.2009р., Заявник, заперечуючи факт отримання ним товару за видатковими накладними саме на вказану у позові суму, посилався при цьому на висновок спеціаліста Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України № 1828/10-11 від 25.03.2010р., відповідно до якого, підписи на видаткових накладних про отримання товару було вчинено не представниками, прізвища яких зазначались у цих накладних, а іншими, невідомими йому особами, що у свою чергу, свідчить про те, що Відповідач, в особі його уповноважених представників, обумовлений договором товар не отримував.

Розглянувши заяву Відповідача про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, та відмовляючи у її задоволенні, місцевий господарський суд, з яким погодився й апеляційний господарський суд, виходив з того, що обставини, викладені у заяві, об'єктивно були відомі Заявнику і могли бути наведені ним під час розгляду даної справи та доводитись в порядку, визначеному ГПК України, однак не були повідомлені суду та доведені своєчасно, а тому, не можуть вважатись нововиявленими обставинами у розумінні ст. 112 ГПК України.

Чи відповідають висновки першої та апеляційної інстанції процесуальним вимогам закону? Назвіть підстави для перегляду судових рішень господарського суду за нововиявленими обставинами. Чи може бути висновок спеціаліста Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України № 1828/10-11 від 25.03.2010р бути нововиявленою обставиною? Що належать до первинних документів та в якому нормативно-правовому акті можна знайти відповідь на дане питання?

Задача 2.

У перегляді за нововиявленими обставинами свого рішення місцевий господарський суд виходив з того, що нововиявленою обставиною є експертний висновок регіональної торгово-промислової палати, яким події, що завадили фірмі виконати зобов'язання за контрактом визнані як форс-мажору.

Чи є експертний висновок нововиявленою обставиною та належним доказом засвідчення обставин форс-мажору?

Задача 3.

Комунальне підприємство "У" звернулось до Господарського суду Одеської області із заявою про відстрочку виконання судового рішення від 12.11.2020 р. в порядку статті 121 Господарського процесуального кодексу України строком на 9 місяців.

Ухвалою Господарського суду від 29.07.2011р. заяву Комунального підприємства " У" задоволено частково, виконання рішення від 12.11.2020р. відстрочено на 6 місяців до 29.01.2012р. Суд першої інстанції своє рішення про часткове задоволення заяви мотивував тим, що значні заявником обсяги кредиторської і дебіторської заборгованості, скрутне фінансове становище заявника, що також , як вказано цим судом, підтверджується рішеннями судів та бухгалтерськими документами відповідача-2, унеможливлюють (ускладнюють) своєчасне виконання рішення суду від 12.11.2021р., а враховуючи ту обставину, що на кінець 2021р. – початок 2022р. відповідач-2 очікує надходження субвенції з державного бюджету на покриття різниці в тарифах на послуги водопостачання та водовідведення, яка виникає у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості послуг з водопостачання та водовідведення тарифам, що затверджені відповідними органами, виконання вказаного судового рішення буде можливим в кінці січня 2021 року.

Ухвалу Господарського суду від 29.07.2020р. оскаржено в апеляційному порядку.

Яке рішення повинна прийняти апеляційна інстанція? Чи свідчать подані документи про неможливість або ускладнення виконання судового рішення?Відповідь обґрунтуйте?

Задача 2.

Приватне підприємство «Світ» звернулося до ТОВ «Астра» та ФОП Іванова П.П. з позовом про стягнення заборгованості солідарно. Господарським судом позовні вимоги було задоволено в повному обсязі та видано два накази на кожного з відповідачів про стягнення

всієї суми боргу, проте без визначення частини боргу, що стягується з кожного з відповідачів.

Чи є правомірною видача декількох наказів про стягнення заборгованості з декількох відповідачів солідарно без визначення частини боргу, що стягується з кожного з них? Чи може бути видано господарським судом лише один наказ у вказаному випадку?

Задача 3.

Рішенням Господарського суду Одеської області від 15.06.2021 позов задоволено повністю. Стягнуто з Господарства на користь Товариства 223 038,59 грн основного боргу; 75 000,00 грн плати за користування чужими коштами; 58 000 грн пені; 103 000 грн 24 % річних; 24 000 грн інфляційних втрат; 7 000 грн витрат зі сплати судового збору. На виконання зазначеного рішення 07.07.2021 видано відповідний наказ.

07.10.2021 до Господарського суду надійшла заява Господарства про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню в частині стягнення з боржника 223 038,59 грн основного боргу.

28.10.2021 до Господарського суду надійшла заява Господарства про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню в частині стягнення з боржника 75 000,00 грн плати за користування чужими коштами; 58 000 грн пені; 103 000 грн 24 % річних; 24 000 грн інфляційних втрат з посиланням на добровільне виконання рішення на зазначену суму.

Ухвалою Господарського суду від 04.11.2021 заяву Господарства задоволено. Визнано наказ Господарського суду Одеської області від 07.07.2021 в частині стягнення з Господарства на користь Товариства заборгованості таким, що не підлягає виконанню.

Виконавець звернувся до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просив скасувати ухвалу Господарського суду від 04.11.2021 про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню. Ухвалою апеляційного господарського суду від 15.12.2021 закрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою Виконавця на ухвалу Господарського суду.

Питання:

1. Які факти встановлюються в межах розгляду саме заяви про визнання наказу таким, що не підлягає виконанню повністю або частково?
2. Чи повинен суд апеляційної інстанції дослідити і встановити, чи вирішив суд в оскаржуваному рішенні питання про права, інтереси та (або) обов'язки заявника апеляційної скарги?
3. Чи повинен апеляційний господарський залучити виконавця (заявника апеляційної скарги) до розгляду цієї заяви?

4. Чи є дії апеляційної інстанції правомірними та в разі подання касаційної скарги, яке рішення повинен прийняти КГС ВС?

Література: див. до теми 1, 10 лекційних занять

РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тести до тем 1-5

1. Предметом господарського процесуального права є:

а)господарсько-процесуальні правовідносини;

б) господарський спір;

в) діяльність господарського суду з вирішення господарського спору.

г) господарські правовідносини.

1. Господарський процесуальний кодекс України було прийнято:

а) 06.11.1996 р.

б) 06.11.1991 р

в) 06.11.2001 р.

г) 07.07.1991 р.

3. Хто має право звернутися за захистом порушеного права та інтересу до господарського суду.

а) суб'єкт господарювання та іноземний суб'єкт господарської діяльності.

б) юридичні особи та фізичні особи - підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

в) суб'єкти господарської діяльності та фізичні особи в разі справ про банкрутство і корпоративних спорів.

г) суб'єкти господарської діяльності.

4.Закон України «Про судоустрій та статус суддів» було прийнято:

а) 07.07.2010 р.
б) 07.07.1991 р
в) 07.07.2001 р.
г) 02.06.2016 р.

5. Система суду господарської юрисдикції складається:

а) місцеві суди,
апеляційні, Вищий господарський суд.

б) місцеві суди, апеляційні, Вищий господарський суд, Верховний суд України.

в) місцеві суди, апеляційні, Верховний суд.

г) місцеві суди, апеляційні.

6. У Касаційному господарському суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо (про):

а) банкрутство; захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством; корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів;

б) банкрутство; захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством; корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів; податків, зборів та інших обов'язкових платежів; захисту соціальних прав;

в) банкрутство; корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів; податків, зборів та інших обов'язкових платежів; захисту соціальних прав;

7. Мова судочинства:

а) державна;

б) державна та мова
регіональних меншин;

в) державна, мова регіональних меншин та мова визначена у міжнародних договорах, ратифікованих ВРУ,
в разі розгляду справ за участю іноземного суб'єкта господарювання.

г) мова регіональних меншин та мова визначена у міжнародних договорах, ратифікованих ВРУ, в разі розгляду справ за участю іноземного суб'єкта господарювання.

8. Стадії господарського процесу:

а) розгляд справи місцевим судом; повторний розгляд справи в апеляційному порядку; перегляд судових актів у касаційному порядку; перегляд судових актів за

нововиявленими та виключними обставинами; виконання судових рішень;

б) розгляд справи місцевим судом; повторний розгляд справи в апеляційному порядку; перегляд судових актів у касаційному порядку; перегляд судових актів за нововиявленими обставинами;

в) досудове врегулювання господарського спору; розгляд справи місцевим судом; повторний розгляд справи в апеляційному порядку; перегляд судових актів у касаційному порядку; перегляд судових актів за нововиявленими та виключними обставинами; виконання судових рішень;

г) розгляд справи місцевим судом; повторний розгляд справи в апеляційному порядку; перегляд судових актів у касаційному порядку.

9. **Критерії юрисдикції:**

а) предмет спору, суб'єктний склад.

б) предмет спору, суб'єктний склад, норма закону, договір

в) предмет спору, суб'єктний склад, норма закону.

г) предмет спору, суб'єктний склад, договір.

10. **Форми господарського процесу**

а) позовне провадження та наказне провадження;

б) позовне, провадження справ про банкрутство, корпоративні спори.

в) позовне провадження, наказне провадження; провадження справ про банкрутство; скарги на дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби; провадження у справах про оскарження третейських судів та про видачу виконавчих документів для примусового виконання рішень третейських судів.

г) провадження справ про банкрутство, корпоративні спори.

11. **Види підсудності:**

а) предметна, територіальна, альтернативна, виключна.

б) предметна, територіальна, виключна.

в) предметна, територіальна, договірна, альтернативна, виключна.

г) предметна, територіальна, виключна, по зв'язку справ, окрема.

12. Принципи господарського процесуального права.

а) організаційні та функціональні; міжгалузеві та специфічні;

б)міжгалузеві та специфічні;

в) організаційні та функціональні.

г) законності та справедливості.

13. Сторонами господарського процесу у позовному провадженні є:

а) суд, позивач, відповідач, треті особи.

б) позивач, відповідач, треті особи

в) позивач, відповідач, прокурор, треті особи.

г) боржник, кредитор, позивач, відповідач.

14. До обставин, що слугують підставами для відводу (самовідводу) судді відносяться:

а) якщо суддя є родичем осіб, які беруть участь у справі; якщо було порушено порядок визначення судді для розгляду справи; у разі скасування судового акту, прийнятого за участю судді; службова залежність в минулому; публічні заяви судді.

б) якщо суддя є родичем осіб, які беруть участь у справі; якщо було порушено порядок визначення судді для розгляду справи; у разі скасування судового акту, прийнятого за участю судді.

в) суддя є родичем осіб, які беруть участь у справі;у разі скасування судового акту, прийнятого за участю судді; службова залежність в минулому; публічні заяви судді.

г) суддя є знайомим осіб, які беруть участь у справі.

15. Заміна неналежного відповідача можлива:

а) на будь-якій стадії процесу;

б) до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження - до початку першого судового засідання;

в) у першій та апеляційній інстанціях.

г) до подання відзиву.

16. Процесуальне правонаступництво можливе:

а) на будь-якій стадії процесу та є універсальним;

б) лише під час розгляду у першій інстанції та є сингулярним.

в) на будь-якій стадії процесу та може бути як універсальним, так і сингулярним.

г) до подання зустрічної заяви.

17. Наслідком залучення до участі у справі іншого відповідача та заміни неналежного відповідача є:

а) розгляд справи продовжується.

б) розгляд справи починається заново.

в) розгляд справи зупиняється.

г) розгляд справи відкладається.

18. Засобами доказування є:

а) письмові та речові докази;

б) письмовими, речовими та електронними доказами; висновками експертів; показаннями свідків.

в) свідчення свідків;

г) прямі та непрямі докази.

19. Обов'язок доказування і подання доказів:

а) на сторонах та інших учасниках процесу;

б) суду;

в) на сторонах;

20. Не потребують доказування:

а) обставини, визнані господарським судом загальновідомими;

б) обставини, встановлені кримінальним судом;

в) обставини, встановлені цивільним судом;

г) факти, які відповідно до закону вважаються встановленими.

д) факти встановлені рішенням третейського суду.

21. Суддя відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо:

а) заява не підлягає розгляду в господарських судах України;

б) у провадженні третейського суду є справа зі спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав;

в) позов подано до підприємства, організації, яке розташоване в іншій області;

г) позов подано поштою.

22. Про залишення позовної вимоги без руху постановляється:

а) постанова;

б) рішення;

в) ухвала;

г) наказ.

23. Суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи без розгляду, якщо:

а) позовну заяву не підписано;

б) не подано доказів оплати поштового відправлення відповідачеві з копією позовної заяви;

в) порушено правила звернення до суду;

г) не подано доказів надсилання відповідачеві претензії і доданих до неї документів.

24. Спір у загальному позовному провадженні має бути вирішено господарським судом у строк не більше:

а) десяти днів;

б) одного місяця;

в) не більше двох місяців;

г) 90 днів від дня одержання позовної заяви.

25. Заходи забезпечення позову включають:

а) витребування доказів; огляд приміщення; накладення арешту на майно.

б) накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти, що належать або підлягають передачі або сплаті відповідачу і знаходяться у нього чи в інших осіб; забороною відповідачеві вчиняти певні дії;забороною іншим особам вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві, або виконувати щодо нього інші зобов'язання; зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку;

в) накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти, що належать або підлягають передачі або сплаті відповідачу і знаходяться у нього чи в інших осіб; забороною відповідачеві вчиняти певні дії;забороною іншим особам вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві, або виконувати щодо нього інші зобов'язання; зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку; огляд приміщення.

г) витребування доказів; огляд приміщення; накладення арешту на майно, заборону здійснювати певні дії.

26. Заява про забезпечення позову розглядається:

а) не пізніше 2-х днів з дня її надходження;

б) строк не визначено;

в) не пізніше 5-ти днів
з дня її подання.

г) в 10 строк.

ТЕСТИ
до теми 5-10

1. Якщо відзив на позовну заяву не подано, справу може бути:

а) перенесено;

б) закрито;

в) залишено без розгляду;

г) розглянуто за наявними в ній матеріалами.

2. Господарський суд відкладає розгляд справи за такими обставинами:

а) неподання довідки про банківські рахунки;

б) несплата судового збору;

в) залучення до участі у справі прокурора;

г) необхідність заміни відведеного судді, судового експерта.

3. **Строк розгляду господарськими судами справ про банкрутство:**

а) 2 місяці

б) необмежений

в) 30 місяців

г) 6 місяців.

4. **Учасниками справ про банкрутство є:**

а) сторони, прокурор, представники сторін, перекладачі, експерт.

б) кредитори, боржник, арбітражний керуючий, допоміжні учасники процесу

в) кредитори, боржник, арбітражний керуючий.

г) кредитори, боржник.

5. **Етапи провадження справ про банкрутство:**

а) відкриття провадження у справи про банкрутство, підготовче засідання, попереднє засідання, підсумкове засідання, закриття провадження;

б) порушення справи про банкрутство, підготовче засідання, попереднє засідання суду, визнання боржника банкрутом та припинення провадження у справі;

в) порушення справи про банкрутство, підготовче засідання, попереднє засідання суду, розпорядження майном, ліквідація та припинення провадження.

г) порушення справи про банкрутство, підготовче засідання, попереднє засідання суду та припинення провадження у справі.

6. **Судові акти що виносяться в провадженні справ про банкрутство:**

а) ухвали, постанови, накази.

б) рішення, ухвали, постанови;

в) ухвали, постанови.

г) ухвали

7. Передумовами звернення з заявою про визнання боржника банкрутом є:

а) безспірність вимог, мінімальний розмір заборгованості, мінімальний строк прострочення боржником виконання грошових зобов'язань.

б) наявність матеріально-правового спору;

в) безспірність вимог, мінімальний строк прострочення боржником виконання грошових зобов'язань.

г) факт неплатоспроможності та відсутність спору.

8. Не можуть бути ініціюючими кредиторами:

а)особи, перед якими боржник відповідає за заподіяння шкоди життю й здоров'ю, по виплаті авторської винагороди; засновники (учасники) боржника — юридичної особи по зобов'язаннях, що випливає з такої участі, а також ті, чиї вимоги забезпечені заставою, а також кредитори, вимоги яких складаються з неустойки (штрафу, пені).

б) заставні кредитори;

в) особи, перед якими боржник відповідає за заподіяння шкоди життю й здоров'ю, по виплаті авторської винагороди; засновники (учасники) боржника — юридичної особи по зобов'язаннях, що випливає з такої участі, а також ті, чиї вимоги забезпечені заставою.

г) фізичні особи.

9. Суб'єктами банкрутства не можуть бути:

а) казенні підприємства, відокремлені структурні підрозділи юридичної особи, державні підприємства, майно яких не підлягає приватизації, підприємства комунальної власності

б) казенні підприємства, відокремлені структурні підрозділи юридичної особи, державні підприємства, майно яких не підлягає приватизації, підприємства комунальної власності;, благодійні фонди та юридичні особи, які діють у формі споживчого товариства

в) юридичні особи, які діють у формі споживчого товариства, благодійного чи іншого фонду ;юридичні особи – підприємства, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, у частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

г) некомерційні підприємства.

10. **Судовими процедурами є:**

а) розпорядження майном, санація, ліквідація.

б) досудова санація, розпорядження майном, санація, ліквідація, мирова угода.

в) розпорядження майном, порушення справи про банкрутство, підготовче засідання, попереднє засідання суду, санація, ліквідація, мирова угода.

г) розпорядження майном, санація, ліквідація.

11. Який судовий акт приймає апеляційна інстанція?

а) рішення, постанови, ухвали.

б) постанови, додаткові постанови, ухвали, накази

в) постанови, ухвали.

г) постанови.

12. Чи може апеляційний суд у разі скасування ухвали місцевого господарського суду передати справу на новий розгляд?

а) ні

б) так

в) у виключних випадках.

13. **Чи підлягає оскарженню ухвала господарського суду, винесена в порядку статті 245 ГПК (про роз'яснення або виправлення рішення, ухвали)**

а) ні.

б) так

в) у виключних випадках.

14. Чи вправі суд апеляційної інстанції у здійсненні апеляційного перегляду судового рішення прийняти вимогу позивача про зміну підстави або предмету позову, збільшення (зменшення) розміру позовних вимог або ж відмову від позову?

а) так.

б) вправі прийняти лише відмову від позову.

в) ні.

15. Строк подання апеляційної скарги на судові акти суду першої інстанції

а) 1 місяць

б) 10 днів

в) 20 днів на рішення суду та 10 днів на ухвалу.

г) 5 днів.

16. Чи може апеляційна інстанція у розгляді апеляційної скарги затвердити мирову угоду, укладену сторонами в процесі апеляційного провадження?

а) так.

б) ні

в) лише в разі розгляду справ про банкрутство.

17. Чи має право апеляційна інстанція залучати до справи додаткові докази.

а) так.

б) ні.

в) так, в разі неможливості їх надання до суду першої інстанції.

18. Касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо:

а) касаційна скарга підписана нерозбірливо;

б) скаргу надіслано через місцевий або апеляційний господарський суд, що прийняв рішення або постанову;

в) до скарги не додано доказів надсилання її копії прокурору.

19. **Касаційна скарга на рішення суду розглядається:**

а) протягом 60 днів;

б) в місячний строк;

в) в 20-денний строк.

г) 15 днів.

д) 3 місяці.

20. Касаційна скарга подається:

а) безпосередньо до суду касаційної інстанції;

б) через апеляційний суд.

в) через місцевий господарський суд, який розглянув справу;

г) до Верховного Суду

ТЕСТ
для самоконтролю

1. Право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів мають:

а) юридичні особи та фізичні особи – підприємці, забезпечені кредитори, конкурсні кредитори, поточні кредитори, божник;

б) юридичні особи та фізичні особи - підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування;
в) юридичні особи та фізичні особи - підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями;
г) юридичні особи та фізичні особи - підприємці;

2. Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності, крім справ:
а) про приватизацію державного житлового фонду, справи у спорах щодо боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових та митних правовідносинах; спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, спори щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів владних повноважень, прийнятих на виконання їхніх владних управлінських функцій; справи у спорах, що виникають з відносин, про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, або про повернення стягненого за виконавчим написом нотаріуса;
б) про приватизацію державного житлового фонду, справи у спорах щодо боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових та митних правовідносинах; спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, спори щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів владних повноважень, прийнятих на виконання їхніх владних управлінських функцій; справи про визнання торговельної марки добре відомою; справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі;
в) про приватизацію державного житлового фонду, справи у спорах щодо боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових та митних правовідносинах; спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, спори щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів владних повноважень, прийнятих на виконання їхніх владних управлінських функцій; справи про визнання торговельної марки добре відомою;
г) про приватизацію державного житлового фонду, справи у спорах щодо боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових та митних правовідносинах; спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, спори щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів господарювання та їх органів,

посадових та службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності.

3. Підстави для відводу (самовідводу) судді:

а) він є членом сім'ї або близьким родичем, сторони або інших учасників судового процесу, він брав участь у справі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, представник, адвокат, секретар судового засідання, або надавав стороні чи іншим учасникам справи правничу допомогу в цій чи іншій справі; він прямо чи побічно зацікавлений у результаті розгляду справи; було порушено порядок визначення судді для розгляду справи; він брав участь у вирішенні справи в суді першої інстанції;

б) він є членом сім'ї або близьким родичем, сторони або інших учасників судового процесу, він брав участь у справі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, представник, адвокат, секретар судового засідання, або надавав стороні чи іншим учасникам справи правничу допомогу в цій чи іншій справі; він прямо чи побічно зацікавлений у результаті розгляду справи; було порушено порядок визначення судді для розгляду справи; висловлена публічно думка судді щодо того чи іншого юридичного питання;

в) він є членом сім'ї або близьким родичем, сторони або інших учасників судового процесу, він брав участь у справі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, представник, адвокат, секретар судового засідання, або надавав стороні чи іншим учасникам справи правничу допомогу в цій чи іншій справі; він прямо чи побічно зацікавлений у результаті розгляду справи; було порушено порядок визначення судді для розгляду справи; була окрема думка судді в інших справах.

4. Позивач має право змінити предмет або підстави позову

а) на будь-якій стадії судового процесу;

б) зміна предмета або підстав позову не допускається;

в) до початку першого судового засідання;

г) до закінчення підготовчого засідання.

5. Не потребують доказування:

а) Обставини, які визнаються учасниками справи, обставини визнані судом загальновідомими; обставини встановлені рішенням суду в господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили щодо осіб, які беруть участь у справі або особи, стосовно якої встановлено ці обставини; обставини, встановлені рішенням третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу;

б) Обставини, визнані судом загальновідомими; обставини, встановлені рішенням суду в господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили щодо осіб, які беруть участь у справі або особи, стосовно якої встановлено ці обставини; виправдувальний вирок суду у кримінальному провадженні, ухвала про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності;
в) Обставини, які визнаються учасниками справи, обставини визнані судом загальновідомими; обставини, встановлені рішенням суду в господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили щодо осіб, які беруть участь у справі або особи, стосовно якої встановлено ці обставини.

6. У господарському процесі не можуть бути допитані як свідки:
а) недієздатні фізичні особи, особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг медіації під час проведення позасудового врегулювання спору, священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, що стала відома судді під час врегулювання спору за його участю;
б) недієздатні фізичні особи, священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, що стала відома судді під час врегулювання спору за його участю; особи, які мають дипломатичний імунітет, засновники.
в) недієздатні фізичні особи, особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг медіації під час проведення позасудового врегулювання спору, священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, що стала відома судді під час врегулювання спору за його участю; особи, які мають дипломатичний імунітет, засновники.

7. Судовий збір справляється:
а) за подання до суду позовної заяви; за подання до суду апеляційної і касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого

документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом; заяви про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення;
б) за подання до суду позовної заяви; за подання до суду апеляційної й касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом; заяви про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення; заяви про поворот виконання судового рішення;
в) за подання до суду позовної заяви; за подання до суду апеляційної й касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом; заяви про поворот виконання судового рішення;
заяви про винесення додаткового судового рішення.
г) за подання до суду позовної заяви; за подання до суду апеляційної й касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом; за видачу судами документів.

8. Допускається забезпечення позову у спорах, що виникають з корпоративних відносин, шляхом:
а) накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти; вчиняти певні дії; зупиненням продажу майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно, або про виключення його з опису і про зняття з нього арешту; участі (реєстрації для участі) або неучасті акціонерів або учасників у загальних зборах товариства, визначення правомочності загальних зборів акціонерів або учасників господарського товариства;
б) накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти; вчиняти певні дії; зупиненням продажу майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно, або про виключення його з опису і про зняття з нього арешту;

в) накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти; вчиняти певні дії; проводити загальні збори акціонерів або учасників господарського товариства та приймати ними рішення; зупиненням продажу майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно, або про виключення його з опису і про зняття з нього арешту;

9. Судовий наказ може бути видано тільки за вимогами:

а) стягнення немайнової заборгованості за договором, укладеним у письмовій/електронній формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб
б) стягнення майнової і немайнової заборгованості за договором, укладеним у письмовій/електронній формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
в) стягнення майнової і немайнової заборгованості за договором, укладеним у письмовій/електронній формі, якщо сума вимоги не перевищує двісті розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
г) стягнення грошової заборгованості за договором, укладеним у письмовій/електронній формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

10. Суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи якщо::
а) заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності; до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від позивача надійшла заява про врегулювання спору або заява про відкликання позовної заяви; позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду; відсутні підстави для звернення прокурора до суду в інтересах держави або для звернення до суду особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи;
б) заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності; до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від позивача надійшла заява про врегулювання спору або заява про відкликання позовної заяви; позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим

самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду; настала смерть фізичної особи або оголошено її померлою чи припинено суб'єкта господарювання, які звернулися із позовною заявою або до яких пред'явлено позов, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.
в) заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності; до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від позивача надійшла заява про врегулювання спору або заява про відкликання позовної заяви; позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду; відсутні підстави для звернення прокурора до суду в інтересах держави або для звернення до суду особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи; заява не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства;

11. Строк проведення врегулювання спору за участю судді:
а) проводиться на протязі не більше п'ятнадцяти днів;
б) проводиться на протязі не більше шести десяти днів;;
в) проводиться на протязі не більше двадцяти днів;
г) проводиться на протязі не більше тридцяти днів;

12. Суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у випадках::
а) необхідності призначення або заміни законного представника учасника справи; прийняття рішення про врегулювання спору за участю судді; звернення обох сторін з клопотанням про зупинення провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації; об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі; призначення судом експертизи;
б) необхідності призначення або заміни законного представника учасника справи; прийняття рішення про врегулювання спору за участю судді; звернення обох сторін з клопотанням про зупинення провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації; об'єктивної

неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі;

в) необхідності призначення або заміни законного представника учасника справи; прийняття рішення про врегулювання спору за участю судді; об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі; призначення судом експертизи; звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги або вручення виклику до суду чи інших документів до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави;

13. У порядку спрощеного позовного провадження не можуть бути розглянуті справи:

а) про банкрутство; у спорах, які виникають з корпоративних відносин, та спорах з правочинів щодо корпоративних прав (акцій); у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції; у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності, про стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

б) про банкрутство; у спорах, які виникають з корпоративних відносин, та спорах з правочинів щодо корпоративних прав (акцій); у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції; у спорах щодо приватизації державного житлового фонду; спори в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

в) про банкрутство; у спорах, які виникають з корпоративних відносин, та спорах з правочинів щодо корпоративних прав (акцій); у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції; у спорах щодо приватизації державного чи комунального майна; спори в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

14. Конкурсні кредитори зобов'язані подати до суду письмові звернення з вимогою до боржника протягом:

а) місяця;

б) 30 днів;

в) упродовж розгляду справи;

г) до підготовчого засідання.

15. Суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі, якщо:

а) апеляційну скаргу подано на судове рішення, що не підлягає апеляційному оскарженню; є ухвала про закриття провадження у зв'язку з відмовою від раніше поданої апеляційної скарги цієї ж особи на це саме судове рішення; є постанова про залишення апеляційної скарги цієї ж особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою цієї особи на це саме судове рішення; скаржником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження визнані судом неповажними.

б) апеляційну скаргу подано на судове рішення, що не підлягає апеляційному оскарженню; є ухвала про закриття провадження у зв'язку з відмовою від раніше поданої апеляційної скарги цієї ж особи на це саме судове рішення; є постанова про залишення апеляційної скарги цієї ж особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою цієї особи на це саме судове рішення;скаржником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження визнані судом неповажними; скаргу подано в інший спосіб, ніж до суду апеляційної інстанції; скаргу подано на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

В) апеляційну скаргу подано на судове рішення, що не підлягає апеляційному оскарженню; є ухвала про закриття провадження у зв'язку з відмовою від раніше поданої апеляційної скарги цієї ж особи на це саме судове рішення; скаржником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження визнані судом неповажними; скаргу подано на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

16. Чи підлягає скасуванню касаційною інстанцією судове рішення, ухвалене судом з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності):

а) підлягає скасуванню;

б) не підлягає скасуванню;

в) підлягає скасуванню, якщо учасник справи, який подав касаційну скаргу надасть докази, що при розгляді справи судом першої інстанції не було змоги заявити про непідсудність справи.

г) не підлягає скасуванню, якщо учасник справи, який подав касаційну скаргу, при розгляді справи судом першої інстанції без поважних причин не заявив про непідсудність справи.

17. Підставою для перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами:

а) переоцінка доказів, оцінених судом у процесі розгляду справи; докази, які не оцінювалися судом, стосовно обставин, що були встановлені судом; істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

б) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи; скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.

в) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи; встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судове рішення.

18. Виконавчий документ повертається стягувачу органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем без прийняття до виконання

а) пропущено встановлений законом строк пред'явлення виконавчого документа до виконання; боржника визнано банкрутом; виконавчий документ пред'явлено не за місцем виконання або не за підвідомчістю.

б) пропущено встановлений законом строк пред'явлення виконавчого документа до виконання; боржника визнано банкрутом; виконавчий документ пред'явлено не за місцем виконання або не за підвідомчістю; зупинення судом стягнення на підставі виконавчого документа;

в) пропущено встановлений законом строк пред'явлення виконавчого документа до виконання; боржника визнано банкрутом, виконавчий документ пред'явлено не за місцем виконання або не за підвідомчістю; надання судом, який видав виконавчий документ, відстрочки виконання рішення;

19. До якої інстанції подається заява про скасування рішення третейського суду подається та протягом якого строку:

а) до суду першої інстанції за місцем проведення третейського розгляду протягом 3 років з дня ухвалення рішення третейським судом;

б) до суду апеляційної інстанції за місцем проведення третейського розгляду протягом 3 років з дня ухвалення рішення третейським судом;

в) до суду апеляційної інстанції за місцем проведення третейського розгляду протягом 1 року з дня ухвалення рішення третейським судом;

г) до суду першої або апеляційної інстанції за місцем проведення третейського розгляду протягом 1 року з дня ухвалення рішення третейським судом;

20. До судових рішень відносяться:

А) рішення суду, ухвала, постанова, судовий наказ, наказ, окрема ухвала.

Б) рішення суду, ухвала, постанова, судовий наказ.

В) рішення суду, ухвала, постанова, судовий наказ, наказ, окрема ухвала, виконавчий лист.

ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(питання для підготовки до заліку)

1. Поняття галузі господарського процесуального права та його місце у системі права України.
2. Історія розвитку господарської юрисдикції в Україні.
3. Предмет та джерела господарського процесуального права.
4. Система галузі господарського процесуального права. Інститути галузі як елементи системи господарського процесуального права. Процесуальні норми як елементи системної організації галузі господарського процесуального права.
5. Поняття господарського процесу його стадії.
6. Досудовий порядок врегулювання господарського спору.
7. Альтернативні форми захисту.
8. Загальна характеристика видів господарського процесу.
9. Основні принципи господарського процесуального права: зміст та значення.
10. Сутність господарського спору, ознаки та види.
11. Поняття та ознаки господарських процесуальних правовідносин. Передумови виникнення господарських процесуальних відносин.
12. Структура господарських процесуальних відносин: зміст, суб'єкти та об'єкти.
13. Поняття, значення та види юрисдикції справ господарськими судами.
14. Критерії юрисдикції.
15. Юрисдикція справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.
16. Особливості юрисжикції корпоративних спорів.
17. Поняття та види підсудності. Родова та територіальна підсудність справ господарським судам. Загальне правило визначення територіальної підсудності.
18. Виключна підсудність. Передача справ з одного господарського суду до іншого.
19. Поняття та класифікація учасників господарського процесу.
20. Суд як особливий суб'єкт господарського процесу. Інститут відводу.
21. Правове положення сторін у господарському процесі. Особливості правового становища третіх осіб у господарському процесі.

22. Процесуальна співучасть. Процесуальне правонаступництво.

23. Залучення до участі у справі іншого відповідача. Заміна неналежного відповідача.

24. Участь прокурора у розгляді господарських справ.

25. Процесуальне представництво у господарському процесі.

26. Правове положення осіб які сприяють здійсненню правосуддя.

27. Правова природа зловживання правами та заходи процесуального примусу.

28. Поняття та види судових витрат

29. Поняття і розмір судового збору. Пільги та порядок щодо сплати судового збору.

30. Витрати на професійну правничу допомогу.

31. Витрати пов'язані із розглядом справи. Визначення розміру сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи та послуг перекладача.

32. Розподіл господарських витрат. Відшкодування судових витрат.

33. Поняття, ознаки та види судових рішень у господарському процесі.

34. Сутність та зміст рішення суду. Додаткове рішення. Роз'яснення і виправлення рішення.

35. Ухвали господарського суду, їх класифікація. Окрема ухвала.

36. Поняття процесуальних строків у господарському процесі.

37. Класифікації процесуальних строків, характерні ознаки.

38. Встановлення та обчислення процесуальних строків.

39. Закінчення та зупинення процесуальних строків. Відновлення та продовження процесуальних строків.

40. Поняття та система забезпечувальних заходів у господарському судочинстві.

41. Поняття та підстави забезпечення доказів. Порядок розгляду заяви забезпечення доказів.

42. Підстави та заходи для забезпечення позову.

43. Порядок подання заяви про забезпечення позову та порядок розгляду.

44. Зустрічне забезпечення та його скасування.

45. Заміна одного заходу забезпечення позову іншим. Скасування забезпечення позову.

46. Заходи забезпечення вимог кредиторів у провадженні справ про банкрутство.

47. Поняття доказування та доказів у господарському процесі. Підстави для звільнення від доказування.

48. Письмові та електронні докази.

49. Обов'язок доказування і подання доказів. Належність доказів, допустимість засобів доказування.

50. Стадії доказування та оцінювання доказів.

51. Види доказів. Витребування доказів. Огляд і дослідження доказів у місці їх знаходження.

52. Призначення і проведення експертизи. Висновок експерта.

53. Право на позов. Поняття та елементи позову.

54. Форма і зміст позовної заяви. Документи, що додаються до позовної заяви. Порядок подання позову.

55. Ціна позову. Об'єднання позовних вимог. Зміна позову. Відмова від позову.

56. Відмова у прийнятті позовної заяви. Залишення позовної заяви без руху. Повернення позовної заяви та правові наслідки.

57. Зустрічний позов.

58. Письмові заяви учасників справи.

59. Види позовного провадження та їх характеристики.

60. Особливості спрощеного позовного провадження.

61. Наказне провадження поняття, ознаки та порядок.

62. Підстави для відмови у видачі судового наказу.

63. Розгляд заяви про скасування судового наказу.

2. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(питання для підготовки до іспиту)

1. Поняття галузі господарського процесуального права та його місце у системі права України.
2. Історія розвитку господарської юрисдикції в Україні.
3. Господарський суд: система та повноваження.
4. Предмет та джерела господарського процесуального права.
5. Система галузі господарського процесуального права. Інститути галузі як елементи системи господарського процесуального права. Процесуальні норми як елементи системної організації галузі господарського процесуального права.
6. Поняття господарського процесу: ознаки та стадії.
7. Загальна характеристика видів господарського процесу.
8. Поняття та ознаки господарської процесуальної форми.
9. Досудовий порядок врегулювання господарського спору.
10. Медіація: переваги та відмінності від господарського процесу.
11. Юрисдикційні та неюрисдикційні способи вирішення господарського спору.
12. Основні принципи господарського процесуального права: зміст та значення.
13. Сутність господарського спору, ознаки та види.
14. Поняття та ознаки господарських процесуальних правовідносин. Передумови виникнення господарських процесуальних відносин.
15. Структура господарських процесуальних відносин: зміст, суб'єкти та об'єкти.
16. Поняття, значення та види юрисдикції справ господарськими судами.
17. Критерії юрисдикції.
18. Юрисдикція справ за участю іноземних суб'єктів господарювання.
19. Особливості юрисдикції корпоративних спорів.

20. Поняття та види підсудності. Родова та територіальна підсудність справ господарським судам. Загальне правило визначення територіальної підсудності.

21. Виключна підсудність. Передача справ з одного господарського суду до іншого.

22. Поняття та класифікація учасників господарського процесу.

23. Суд як особливий суб'єкт господарського процесу. Інститут відводу.

24. Правове положення сторін у господарському процесі. Особливості правового становища третіх осіб у господарському процесі.

25. Процесуальна співучасть. Процесуальне правонаступництво.

26. Залучення до участі у справі іншого відповідача. Заміна неналежного відповідача.

27. Участь прокурора у розгляді господарських справ.

28. Процесуальне представництво у господарському процесі.

29. Правове положення осіб які сприяють здійсненню правосуддя.

30. Правова природа зловживання правами та заходи процесуального примусу.

31. Поняття та види судових витрат

32. Поняття і розмір судового збору. Пільги та порядок щодо сплати судового збору.

33. Витрати на професійну правничу допомогу.

34. Витрати пов'язані із розглядом справи. Визначення розміру сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи та послуг перекладача.

35. Розподіл господарських витрат. Відшкодування судових витрат.

36. Поняття, ознаки та види судових рішень у господарському процесі.

37. Сутність та зміст рішення суду. Додаткове рішення. Роз'яснення і виправлення рішення.

38. Ухвали господарського суду, їх класифікація. Окрема ухвала.

39. Поняття процесуальних строків у господарському процесі.

40. Класифікації процесуальних строків, характерні ознаки.

41. Встановлення та обчислення процесуальних строків.

42. Закінчення та зупинення процесуальних строків. Відновлення та продовження процесуальних строків.

43. Поняття та система забезпечувальних заходів у господарському судочинстві.

44. Поняття та підстави забезпечення доказів. Порядок розгляду заяви забезпечення доказів.

45. Підстави та заходи для забезпечення позову.

46. Порядок подання заяви про забезпечення позову та порядок розгляду.

47. Зустрічне забезпечення та його скасування.

48. Заміна одного заходу забезпечення позову іншим. Скасування забезпечення позову.

49. Заходи забезпечення вимог кредиторів у провадженні справ про банкрутство.

50. Поняття доказування та доказів у господарському процесі. Підстави для звільнення від доказування.

51. Письмові та електронні докази.

52. Обов'язок доказування і подання доказів. Належність доказів, допустимість засобів доказування.

53. Стадії доказування та оцінювання доказів.

54. Види доказів. Витребування доказів. Огляд і дослідження доказів у місці їх знаходження.

55. Призначення і проведення експертизи. Висновок експерта.

56. Право на позов. Поняття та елементи позову.

57. Форма і зміст позовної заяви. Документи, що додаються до позовної заяви. Порядок подання позову.

58. Ціна позову. Об'єднання позовних вимог. Зміна позову. Відмова від позову.

59. Відмова у прийнятті позовної заяви. Залишення позовної заяви без руху. Повернення позовної заяви та правові наслідки.

60. Зустрічний позов.

61. Письмові заяви учасників справи.

62. Види позовного провадження та їх характеристики.

63. Особливості спрощеного позовного провадження.

64. Наказне провадження поняття, ознаки та порядок.

65. Підстави для відмови у видачі судового наказу.

66. Розгляд заяви про скасування судового наказу.

67. Поняття, ознаки загального позовного провадження та його процесуальні етапи.

68. Відкриття провадження у справі та підготовче провадження.

69. Врегулювання спору за участі судді.

70. Відмова від позову. Мирова угода.

71. Розгляд справи по суті.

72. Фіксування судового процесу.

73. Зупинення провадження у справі та його поновлення.

74. Підстави залишення позову без розгляду.

75. Підстави закриття провадження у справі.

76. Поняття, види та ознаки судових рішень.

77. Прийняття рішення. Права господарського суду щодо прийняття рішення. Порядок оголошення та набрання ним законної сили.

78. Особливості судового провадження за участю іноземних суб'єктів господарювання.

79. Судове доручення: поняття, зміст та форма. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів.

80. Виконання доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів. Виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами України.

81. Сутність провадження у справах про банкрутство.

82. Підстави та порядок відкриття провадження у справах про банкрутство.

83. Учасники провадження у справах про банкрутство.

84. Етапи провадження у справах про банкрутство.

85. Судові процедури банкрутства, що застосовуються до боржника.

86. Провадження у справах про банкрутство пов'язаних з іноземною процедурою.

87. Сутність апеляційного оскарження, його особливості.

88. Апеляційне провадження та порядок його реалізації. Строки та суб'єкти апеляційного оскарження.

89. Форма і зміст апеляційної скарги.

90. Підстави відмови у відкритті апеляційного провадження.

91. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги.

92. Процесуальний порядок розгляду справ апеляційним господарським судом.

93. Повноваження суду апеляційної інстанції. Постанова у апеляційному провадженні

94. Особливості інституту касаційного провадження в господарському процесі України.

95. Суб'єкти права на касаційне оскарження. Об'єкт та строк касаційного оскарження.

96. Особливості розгляду господарських справ Великою Палатою Верховного Суду.

97. Порядок та межі перегляду справи у касаційній інстанції . Повноваження касаційної інстанції.

98. Сутність перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими та виключними обставинами.

99. Поняття, ознаки нововиявлених обставин та підстави перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами.

100. Поняття, ознаки виключних обставин та підстави перегляду рішень, ухвал, постанов за виключними обставинами.

101. Загальна характеристика інституту виконання судових рішень. Нормативно-правове регулювання виконавчого провадження.

102. Наказ господарського суду і порядок його виконання

103. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови.

104. Зупинення та завершення виконавчого провадження. Поворот виконання рішення, постанови.

105. Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби.

106. Підстави оскарження рішень третейського суду. Форма і зміст заяви про скасування рішення третейського суду

107. Процесуальний порядок провадження у справах про оскарження рішення третейських судів. Підстави для скасування.

108. Порядок видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду. Підстави для відмови.

109. Поворот виконання рішення, постанови.

110. Порядок відновлення втраченого судового провадження в господарській справі

111. Судовий контроль за виконання судових рішень.

ЗМІСТ

Вступ ……3

Тематичний план навчальної дисципліни……6

Навчальний контент ……7

Плани практичних занять ……127

Рекомендовані тестові завдання до навчальної дисципліни……150

Програмні питання для самостійної перевірки знань студентів з навчальної дисципліни (питання для підготовки до іспиту)……170

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Ольга Олексіївна Квасніцька

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Методичні вказівки
для самостійної роботи
здобувачів вищої освіти усіх форм навчання

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра права в Національному університеті «Одеська юридична академія», галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право»

Електронне видання
Ум-друк. арк. 6,9.
Кафедра господарського права і процесу НУ «ОЮА»